

Antoon van Dyck

Michel Peeters

zevenendertigste jaargang
april/mei/juni
1999
nr. 2
driemaandelijks tijdschrift
voor inwijding in de beeldende
kunsten onder de auspiciën van
de Vlaamse provincies
en i.s.m. de VRT
Afgiftekantoor: Gent

250,-BF / 15,-NLG

••••• OPENBAAR KUNSTBEZIT ••••• IN VLAANDEREN 1999-2

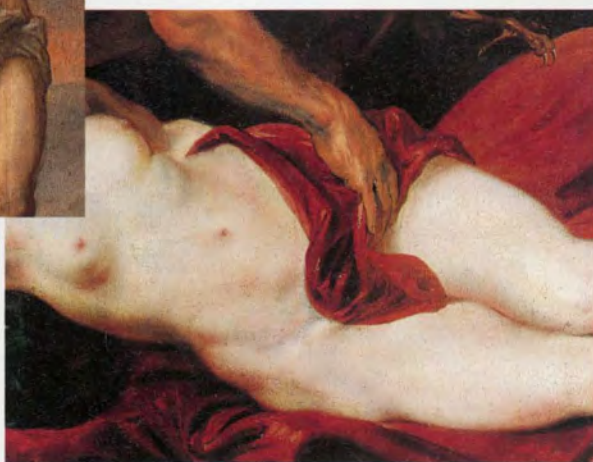
Inhoudsopgave

Antoon van Dyck

door Michel Peeters

- 3 Leven**
- 3** De jeugdijaren
- 6** Eerste periode in Londen
- 7** Italiaanse periode
- 8** Terug in Antwerpen
- 10** Definitieve verblijf in Londen
- 13 Werk**
- 13** Van Dyck als schilder
- 37** Van Dyck als tekenaar

Kostprijs van een abonnement

Een abonnement biedt 4 themanummers en 4x OKV-plus, met Museumkaart.
U kunt zich abonneren door storting van 800,-BF (zonder opbergband) of 1.100,-BF (met opbergband) op rek.nr. 448-0007361-87 van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Sint-Niklaas.
Vanuit Nederland: 47,-NLG (zonder opbergband) of 67,-NLG (met opbergband) uitsluitend op gironummer 135.20 van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Sint-Niklaas.
Een abonnement kan elk moment ingaan.

Vormgeving

Rob Buytaert
Annemie Vandezande

Correctie

Kaat De Kock

Coördinatie en eindredactie

Rudy Vercruyse
Kaat De Kock

Productie

Rudy Vercruyse
Geert Verstaen
Kaat De Kock

Abonnementendienst

Kristien Van Mieghem
03/760.16.40

Druk

Drukkerij Die Keure, Brugge

Pre-press

Grafisch Buro Geert Lefevre

GRAFISCH BURO GEERT LEFEVRE

Copyright OKV

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorgaande toestemming van de uitgever.

WD 1999/7879/4
ISBN 90 76099 14 6
Nugi 221
ISSN 1373-4873

Leven

De jeugdijaren

Antoon van Dyck wordt geboren in het huis 'Den Berendans' op de Grote Markt te Antwerpen, als zevende kind van de rijke koopman Frans van Dyck en diens vrouw Maria Cuypers. Zijn familie was zeer gelovig; zijn zusters Susanna, Cornelia en Isabella werden begijn, zijn zuster Anna een augustijner non en zijn jongste broer Theodoor verkoos een leven als norbertijner kanunnik van de St.-Michielsabdij in Antwerpen en werd later benoemd tot pastoor van Minderhout. Over het verloop van zijn eerste levensjaren is niets concreets geweten, over zijn scholing evenmin. Het is wel bekend dat zijn moeder op 16 maart 1607 overlijdt. Zij had blijkbaar enige faam verworven als borduur-werkster.

Twee jaar later, in oktober 1609, wordt Antoon van Dyck ingeschreven in het St.-Lucasgilde, als leerling van Hendrik van Balen. Hoewel hierover geen zekerheid bestaat, werd vaak gesuggereerd dat Hendrik van Balen een leerling zou geweest zijn van Adam van Noort of Maarten de Vos. Zijn atelier was één der meest welvarende: er werden niet minder dan 27 leerlingen gevormd. Hendrik van Balen I overleed in Antwerpen op 17 juli 1632.

Pieter Paul Rubens was al vroeg onder de indruk van Van Dycks ongewone gaven. Geen van de schilders uit zijn tijd bezat het talent dat Van Dyck was aangeboren. Het was een geluk voor Rubens, en bijzonder fortuinlijk voor Van Dyck, dat hun levens elkaar 40 jaar overlapt en dat zij naast elkaar konden werken. Het werk in het atelier, aan zijn eigen schilderijen en die van Rubens, leerde Van Dyck dat Rubens en hij fundamenteel verschilden in artistiek temperament en persoonlijke voorkeur.

Ook hun beider levenservaring was op het moment van hun ontmoeting totaal verschillend.

De 22 jaar oudere Rubens was een gevestigd meester en één van Antwerpens meest vooraanstaande burgers. Hij was erudiet, vermaard als kunstverzamelaar en een man van de wereld. Daarnaast was hij een geslaagd zakenman, de beroemdste schilder van Europa en stond hij aan het hoofd van een groot schildersatelier dat klanten uit Italië, Duitsland, Engeland en Vlaanderen op hun wensen kon bedienen. Van Dyck was een jongen van 14, met veel talent en ambitie, een grote honger naar kennis en de wil om zich te bewijzen en vooruit te komen.

Dat blijkt ook uit de werken die hij in de periode 1613-1618 maakt. Hoewel het grootste deel van zijn productie in dienst van Rubens stond, zijn er toch enkele werken die onmiskenbaar zijn eigen toets dragen.

Het bekendste voorbeeld is ongetwijfeld de *Heilige Hiëronymus (Vaduz)*, uit 1615. Het toont ons de ontzettend vlotte en losse toets van de jonge Van Dyck, die een totaal nieuw type van heilige introduceert. Zijn de voorbeelden van Rubens groot en gespierd, dan is deze heilige duidelijk een oudere en wat verweerde man, waarbij Van Dyck in de eerste plaats de psychologische kant benadrukt. Opvallend is vooral de ruwheid waarmee Van Dyck te werk gaat. De penseelvoering is uiterst krachtig, gedreven zelfs, en is een onmiskenbare weergave van zijn ambitie. Later zal hij dit thema nog verschillende keren laten terugkeren.

Deze werken tonen ons dat de schilder duidelijk op zoek is naar een eigen stijl die op belangrijke punten verschilt van deze van Rubens.

Op 11 februari 1618 wordt Antoon van Dyck ingeschreven als vrijmeester in het St.-Lucasgilde te Antwerpen. Een probleem is echter het feit dat hij nog minderjarig is op dat moment en zijn werk dus niet vrijelijk te koop kan stellen. Op 15 februari 1618 wordt dit opgelost door zijn vader die de toestemming geeft aan de Vierschaar om de schilder meerderjarig te verklaren. Dat de jonge Van Dyck op dat moment al helemaal ontwikkeld is als zelfstandig werkend kunstenaar, bewijst het feit dat Rubens hem rond die tijd verschillende keren vermeldt in zijn brieven. Het belangrijkste document is zonder twijfel de brief van Rubens aan Sir Dudley Carleton, waarin hij stelt dat de kartons voor de *Decius Mus*-cyclus klaar zijn en dat ze naar Brussel gestuurd zijn om er te worden geweven. Later is gebleken (een document uit 1661) dat het Van Dyck was die de kartons heeft geschilderd. Het feit dat Rubens deze belangrijke opdracht aan zijn medewerker toevertrouwt, kan alleen maar bewijzen hoe getalenteerd en vernieuwend deze wel is.

Rubens sluit nog een tweede belangrijke overeenkomst, deze keer met de Jezuïeten, voor het ontwerp van 39 plafondstukken voor de Carolus Borromeuskerk te Antwerpen. Het contract bepaalt dat het Van Dyck is die, samen met enkele leerlingen, de werken gaat uitvoeren. Er wordt eveneens overeengekomen dat hij ook een zijaltaar zal schilderen.

Hoewel hij tijdens deze periode nog in het atelier van Rubens werkt, blijkt uit een brief van de Gravin van Arundel (17 juli 1620) dat zijn werken nauwelijks minder gewaardeerd worden, maar dat de schilder toch niet geneigd is Antwerpen te verlaten. Hij woont op dat moment in het huis 'Dom van Keulen' in de Lange Minderbroedersstraat, waar hij op dat moment twee leerlingen in dienst heeft: Herman Servaes en Justus van Egmont.

Jupiter en Antiope

Olieverf op doek, 150 x 206 cm
Gent, Museum voor Schone
Kunsten

rechts

Portret van Frans Snijders

Ca. 1620, olieverf op doek,
142,5 x 105,4 cm
Copyright The Frick Collection,
New York

zie ook cover

**Dronken Sileen
ondersteund door faun en
bacchanaal**

1618, olieverf op doek,
133,5 x 109,5 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België
Foto: Speltdoorn

Eerste periode in Londen

Toch verlaat Van Dyck Antwerpen, want op 20 oktober 1620 schrijft Thomas Locke vanuit Londen aan William Trumbull: 'Van Dyck is net in de stad aangekomen... Ik heb gehoord dat Lord Purbeck hem heeft laten komen'. Zijn werk moet er wel in goede aarde zijn gevallen want nauwelijks een maand later, op 25 november, krijgt hij een speciale jaarlijkse toelage van 100 pond, hem toegezegd door Jacob I. Op 16 februari 1621 krijgt hij trouwens een extra 100 pond 'by way of reward for special service by him performed for his Majesty', maar wordt nog niet aangesteld hofschilder van Jacob I.

Zijn verblijf in Londen is niet van lange duur. In februari 1621 keert hij terug naar Antwerpen. Hij had van de graaf van Arundel een gesigeneerde toestemming gekregen om gedurende 8 maanden te reizen.

Echt lang blijft hij ook niet in Antwerpen, want in oktober 1621 vertrekt hij naar Italië. Eind november komt hij aan in Genua en verblijft daar bij Cornelis de Wael. Met Van Dycks vertrek naar Italië in het najaar van 1621 kwam er een eind aan een samenwerking die tot de meest vruchtbare uit de geschiedenis van de schilderkunst behoort. Van Dyck is op dat ogenblik pas 22 jaar oud. Niettemin heeft hij al bijna 10 jaar in verschillende functies bij Rubens gewerkt en is hij in diens atelier onder zijn leiding opgegroeid van een 'wonderkind' tot een buitengewoon vaardig en ervaren schilder.

De zelfbeheersing van Scipio

1620-21, olieverf op doek,
183 x 232,5 cm
Oxford, Christ Church Picture
Gallery

**Porzia Imperiale en haar
dochter Maria Francesca
aan het cimbaal**

1626, olieverf op doek,
184,5 x 134 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België
Foto: Cussac

Italiaanse periode

Zijn verblijf in Italië is een periode van buitengewone activiteit. Van Dyck reist er veel en knoopt relaties aan met zowat alle machthebbers van enige betekenis. Van februari tot augustus 1622 is hij in Rome, waar hij vooral schetsen naar kunstboeken en tekeningen naar het leven maakt. Vanaf augustus is hij vervolgens in Venetië, waar hij de gravin van Arundel ontmoet. Ze bezoeken er samen de grote kunstcollecties van de Dogenstad en reizen ook naar Padua. In oktober vertrekt hij, mogelijk samen met de gravin, op rondreis naar Mantua, Milaan en Turijn. De reis gaat dan terug naar Rome, met haltes in Florence, Genua en Bologna. Begin 1623, tenslotte, is Antoon van Dyck terug in Rome. Pas daar verneemt hij dat zijn vader overleden is op 1 december 1622.

De periode maart 1623-lente 1624 brengt de schilder door met afwisselend te werken in Rome en Genua. Hij schildert nu vooral portretten. Ook wordt hij goed bevriend met Sir Kenelm Digby, de 'English resident' in Rome.

Tijdens de zomer van 1624 vertoeft Van Dyck op Sicilië, waar hij langer moet blijven dan voorzien vanwege de quarantaine omwille van de pest die er heerst. Ondanks de ellende maakt hij hier toch een paar werken. Na de zomer gaat hij terug naar Genua en daar blijft hij tot het voorjaar van 1627.

Portret van Jean Charles della Faille

1629, olieverf op doek,
131 x 118,5 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België
Foto: Spelddoorn

Terug in Antwerpen

De reden voor zijn terugkeer is niet geheel duidelijk. Uit documenten blijkt dat zijn zuster Cornelia overleden is op 18 september 1627. Mogelijk was zij al langer ziek en was Van Dyck daarvan op de hoogte. Meer dan gissingen zijn dit echter niet. De komende jaren zijn erg vruchtbaar voor Van Dyck, hij krijgt belangrijke opdrachten, en regelmatig zijn er documenten terug te vinden die aantonen dat hij nog grote sommen geld krijgt voor werken die hij voordien in Italië had gemaakt. Zijn vertrouwenspersoon daarbij is Antonio della Torre, die instaat voor de verdere verkoop van zijn oeuvre in Italië.

In 1628 wordt hij hofschilder van aartshertogin Isabella. Zo wordt er melding gemaakt van een gouden ketting van 750 gulden die hij voor een vervulde opdracht ontvangt. Zijn status moet aanzienlijk geweest zijn, daar hij de uitzonderlijke toestemming krijgt om zijn atelier in Antwerpen te behouden en daar ook mag blijven wonen. Rond 1630 moet de schilder al een klein fortuin hebben verdiend, aangezien in een brief van J.-B. Bruno, een Antwerps restaurateur, melding gemaakt wordt van Antoon van Dycks uitzonderlijke schilderijenverzameling.

Tussen 6 september en 16 oktober 1631 is Maria de Medici in Antwerpen en laat zich portretteren door Van Dyck. Zij drukt eveneens haar bewondering uit voor zijn verzameling, meer bepaald voor de verschillende werken van Titiaan. Rond diezelfde tijd richt Karel I van Engeland verscheidene brieven aan de schilder waarin hij vraagt om aan zijn hof te komen werken, een aanbod dat hij trouwens wat later zal aannemen. Echter niet zonder een omweg te maken via Den Haag, waar hij in de winter van 1632 werkt. Hij schildert er de portretten van Frederik Hendrik en Amalia van Solms, de prins en prinses van Oranje. Ook Frederik van de Paltz en zijn echtgenote verblijven daar.

Jan Malderus, 5de bisschop van Antwerpen

Ca. 1628, olieverf op paneel,
117 x 94 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten
Foto: Hugo Maertens

Definitieve verblijf te Londen

Vanaf 1 april 1632 woont Antoon van Dyck definitief in Engeland. Hoewel er nog reizen naar het vasteland zullen volgen is zijn atelier nu gevestigd in Blackfriars, een voorstadje van Londen, en logeert hij ook regelmatig in de koninklijke zomerresidentie te Eltham, Kent. Hij maakt er een blitzcarrière. Reeds op 5 juli 1632 wordt hij geridderd en benoemd tot 'Eerste schilder van de koning en de koningin'. Deze titel is zeer uitzonderlijk. Hij wordt speciaal voor Van Dyck in het leven geroepen en is na zijn dood ook nooit meer verleend. Tot in de winter van 1634 werkt Van Dyck aan de vele portretten waartoe hij nu de opdracht krijgt.

Toch reist hij af en toe naar Vlaanderen. Isabella was op 1 december 1633 overleden, en in Antwerpen begon men met de voorbereidingen voor de blijde intrede van Kardinaal-infant Ferdinand (4 november 1634). Gedurende het jaar dat Van Dyck terug is, verblijft hij afwisselend in Antwerpen en Brussel. Ondertussen wordt hij ook benoemd tot eredeken van het Antwerpse St.-Lucasgilde, een eer die vòòr hem alleen Rubens te beurt was gevallen.

Vanaf het vroege voorjaar van 1634 is hij terug in Blackfriars. Het zijn drukke tijden, want er wordt melding gemaakt van schilderijen die met tientallen tegelijk het atelier verlaten.

Ook privé gaat het hem nu voor de wind. Hij huwt in 1639 met Mary Ruthven, een hofdame van de koningin.

Door het overlijden van Rubens op 30 mei 1640 moet Van Dyck onverwacht terugkeren naar Antwerpen. Ferdinand vraagt hem de onvoltooid gebleven werken van Rubens af te werken, een opdracht die hij weigert. De reden hiertoe is waarschijnlijk zijn poging om de versiering van de Grande Galerie van het Louvre in de wacht te slepen. Zijn kandidatuur wordt echter geweigerd, want Lodewijk XIII laat hiervoor speciaal Nicolas Poussin overkomen uit Rome. Van Dyck keert hierop terug naar Londen. In augustus 1641 is hij blijkbaar lange tijd erg ziek. Toch is de schilder in oktober 1641 nog eens terug in Antwerpen. Heel even maar, want hij reist door naar Parijs, waar hij echter op 16 november 1641, wegens te ziek, moet stoppen met werken aan het portret van Richelieu.

Hij vraagt een geleide om naar Londen te mogen terugkeren. Op 1 december 1641 wordt zijn dochter Justiniana geboren. Het gaat steeds slechter met Van Dyck, die op 4 december een nieuw testament laat opmaken.

Antoon van Dyck overlijdt diezelfde dag, op 42-jarige leeftijd. Op 11 december wordt hij begraven in het koor van de St. Pauls Cathedral te Londen. Zijn graf en stoffelijke resten zijn echter verloren gegaan tijdens de grote brand van Londen in 1666.

Portret van Karel I

1635, olieverf op doek,

272 x 212 cm

Parijs, Musée du Louvre

Foto: Photo RMN - C. Jean

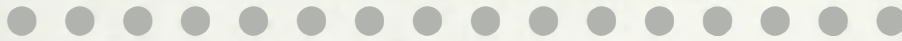

CAROLVS I. REX
MAGNAE BRIT
ANNVS 1635

PAULVS SVVS ANNO 1613 AD PALATISV

Werk

Van Dyck als **schilder**

Bij de afzonderlijke bespreking van enkele werken werd vooral geput uit het rijke bestand van schilderijen in Belgisch bezit. Toch kon omwille van de chronologie en de duidelijkheid niet vermeden worden dat ook enkele topstukken uit buitenlandse musea werden opgenomen. Vooral voor de Italiaanse en Engelse periode is dat duidelijk het geval.

In de mate van het mogelijke werd er steeds voor geopteerd een volledig beeld van het werk weer te geven met oog voor zowel een duidelijke chronologie als voor beschrijving. Dit was niet altijd mogelijk, aangezien de chronologie, vooral bij de portretten, soms nogal betwist is.

Belangrijk is ook dat dit overzicht geen volledigheid nastreeft maar enkel wil bijdragen tot een zo helder mogelijk beeld van het oeuvre van Antoon van Dyck.

Het is vrij gebruikelijk dat er op Nederlandse en Italiaanse portretten inscripties voorkomen met gegevens zoals de hiernaast vermelde: de datum waarop het schilderij werd gemaakt, de leeftijd van de geportretteerde en de initialen van de kunstenaar - in dit geval het dooreengevlochten monogram dat Van Dyck ook later gebruikte. Wat opmerkelijk is aan dit opschrift, is dat de schilder hier trots zijn eigen prille leeftijd vermeldt; veertien jaar.

Dit *Portret van een oudere man*, waarschijnlijk Van Dycks eerste schilderij en zeker het eerste dat gedateerd is, werd geschilderd toen de schilder nauwelijks twee jaar leerjongen was bij Hendrik van Balen, de man die in 1609 deken van het schildersgilde was. Hoewel het werk niets laat zien van enige directe invloed van Van Balens eigen stijl, blijkt toch een zekere gevoeligheid voor de 16de-eeuwse Venetiaanse schilderkunst, die Van Balen wellicht overdroeg op zijn jonge leerling. Zoals zo veel ambitieuze Nederlandse kunstenaars, was ook Van Balen naar Italië geweest en hij was actief in de Antwerpse vereniging van 'romanisten' die hem, in het jaar dat Van Dyck dit portret schilderde, tot hun deken kozen. Aan de andere kant zou Van Dyck ook via Rubens met de Venetianen in aanraking gekomen kunnen zijn; het moet omstreeks dezelfde tijd geweest zijn dat hij in één of andere functie in diens atelier kwam werken.

Portret van een oude man

1613, olieverf op doek (ovaal),
63 x 43,5 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België
Foto: Speltdoorn

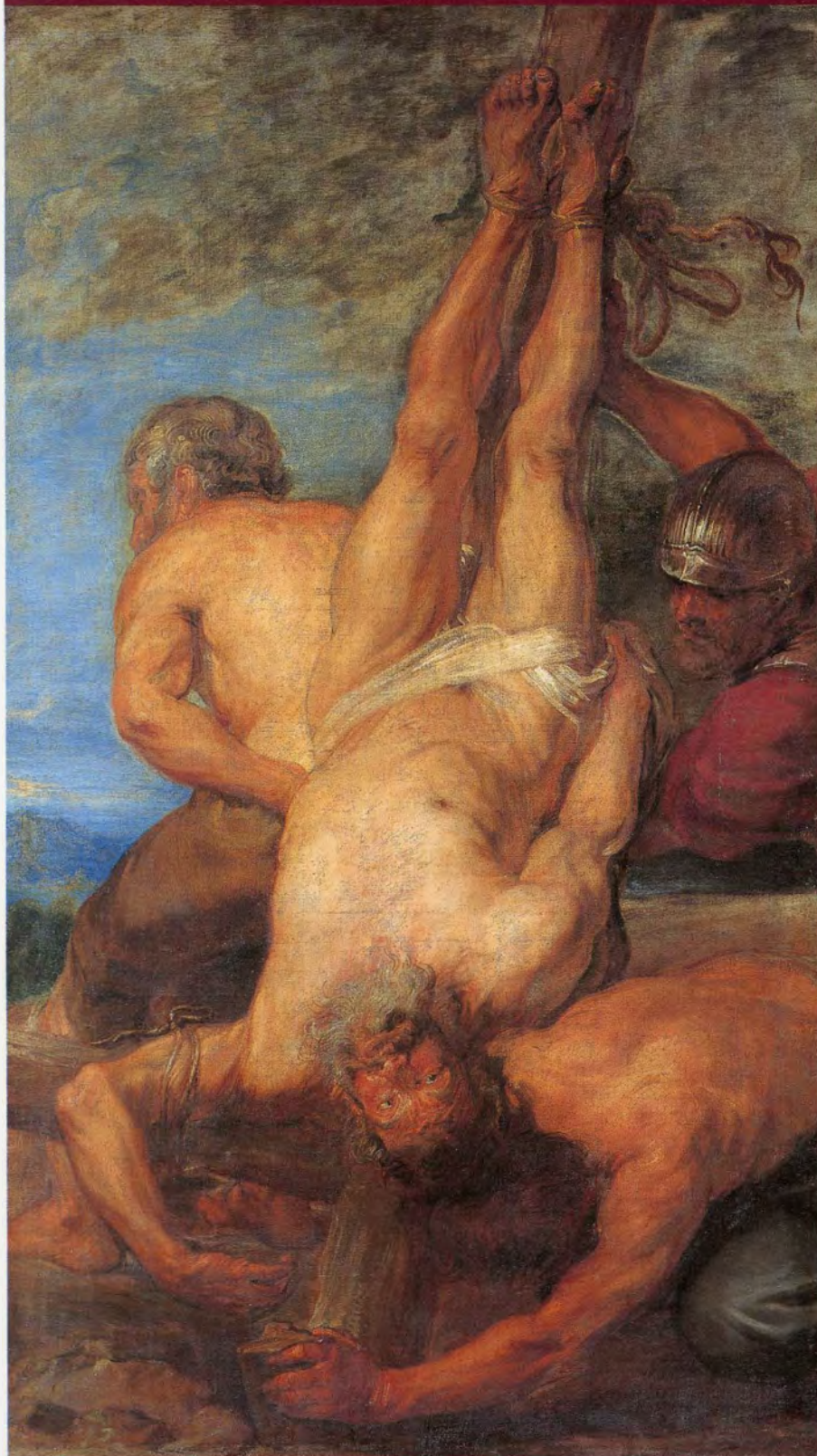
Dit grote doek met zijn intense koloriet bewijst dat Van Dycks kunst vanaf zijn debuut als historieschilder gekenmerkt werd door een grote belangstelling voor Italiaanse schilderijen en door de synthese van uiteenlopende invloeden als Titiaan en Caravaggio.

Fromentin zag een verband tussen het vroege werk van Jacob Jordaens en het *Martelaarschap van Petrus* dat bij kenschetste als 'du Jordaens dédicat et presque poétique'. Jordaens, die zes jaar ouder was dan Van Dyck, werd in 1615 meester van het Antwerpse Sint-Lucasgilde. Van Dycks sterke naturalisme, zijn keuze van lompe, oude modellen waarvan hij het uitgezakte lichaam met dikke verfhalen neerzette, vertoont wel enige overeenkomst met bepaalde olieverfschetsen van Jordaens uit die periode, maar wie nu wie beïnvloedde is niet duidelijk.

Een blad met tekeningen in zwart krijt voor de banden van Petrus en de rechtse beul, afkomstig uit de verzameling Oppenheimer, werd in 1936 bij Christie's geveild. Er is in het verleden al op gewezen dat twee gewassen pentekeningen die compositiestudies zijn voor het onderwerp, wellicht op één of andere manier iets met dit schilderij te maken hebben, maar in de eerste plaats zeer nauw in verband staan met Rubens' *Kruisoprichting* voor de Antwerpse kathedraal.

Het martelaarschap van Petrus

1616, olieverf op doek,
204 x 117 cm
Brussel, Koninklijke Museo voor
Schone Kunsten van België
Foto: Spelldoorn

Dit schilderij werd wellicht als negende in de reeks van de *Vijftien Mysteries van de Rozenkrans* vervaardigd, en moest samen met Caravaggio's *Rozenkransmadonna* de Noorderzijbeuk van de Sint-Pauluskerk decoreren.

De reeks, die bestaat uit werk van Rubens, Jordaens en Van Dyck, kwam pas na 1618 tot voltooiing, toen ook de bouwwerken aan de kerk afgelopen waren.

Het schilderij is zeer typerend voor de flamboyante stijl van de jonge Van Dyck, die rond deze periode ook aan de slag ging als vrijmeester.

Opvallend is het duidelijke spel van de diagonalen. Net zoals bij Rubens' *Kruisoprichting* (Antwerpen, O.L.V. Kathedraal) zijn alle personages met elkaar verbonden en versterken ze de overheersende diagonale lijn.

Het resultaat is dat Van Dyck op deze wijze toch beweging weet te scheppen in een op zich erg statisch gegeven.

Deze beweging werkt tweeledig hier. Enerzijds leidt ze onze blik naar beneden, naar de gevallen Christus die met een blik van vertwijfeling naar zijn moeder opkijkt. Anderzijds is er ook een opwaartse beweging naar het doel van deze lijdensweg: Golgotha. Deze plaats is zelf niet te zien, maar de gestrekte arm van de beul en zijn wijzende vingers tonen dat het ergste lijden nog moet komen.

De kleuren bestaan hier overheersend uit bruintinten met als opvallende uitzonderingen Maria en Johannes. Vooral de rode mantel van Johannes is zeer fel. Dit gebruik van rood is zeer zeker schatplichtig aan Rubens, die een dergelijk kleurgebruik stevast toepaste, vooral dan in zijn grotere werken.

Wat bij dit schilderij ook in het oog springt, is dat Van Dyck hier nog opvallend vlezige en volkse types gebruikt als figuranten, wat zeer kenschetsend is voor zijn eerste Antwerpse periode.

De kruisdraging

Ca 1617, olieverf op paneel,
221 x 161,5 cm

Antwerpen, St.-Pauluskerk

Foto: Guido Coolens n.v.

Met dank aan de St.-Paulusvrienden

Het *Portret van een edelman* is een typisch portret van de jong Van Dyck in zijn eerste Antwerpse periode. We hebben hier te maken met een schilder die zijn eigen atelier uitbouwt en een groot succes kent bij de Antwerpse burgerij en de adel. De portretten die hij maakt zijn nog zeer traditioneel en van een eigen, individuele stijl is nog helemaal geen sprake. De houding is heel klassiek en weinig gedurfd, de kledij wordt op een gedegen, maar nog weinig virtuoze manier weergegeven. De binding met Rubens is nog erg sterk aanwezig hier, getuige het bijna traditionele 'Rubensiaanse' rode doek achter het personage.

Vergeleken met werk uit latere periodes (zie *Portret van Phillipe Le Roy*) ontbreekt hier elke dieptewerking en inventiviteit, alsook enige verwijzing naar de identiteit van het personage. Natuurlijk is het wel zo dat Van Dyck op dit ogenblik nog niet in contact was gekomen met de oplossingen die de renaissancemeesters hadden bedacht voor hun portretten. Die invloed was alleen tot hem gekomen via de interpretatie die Rubens van die werken had gemaakt.

links

Portret van Phillipe Le Roy
1630, olieverf op doek,
213,3 x 114,5 cm
Londen, Wallace Collection

rechts

Portret van een edelman
Ca. 1619, olieverf op paneel,
102 x 71 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten

Samson en Dalila

Ca. 1619-20, olieverf op doek,
149 x 229 cm
Londen, Dulwich Picture Gallery
By Permission of the Governors of
Dulwich Picture Gallery

Toen Van Dyck in Rubens' atelier werkte, bestudeerde hij daar nauwkeurig de onverkochte en nog niet afgeleverde werken. Een aantal malen nam hij één van deze stukken als uitgangspunt voor een eigen schilderij. *Samson en Dalila* (National Gallery, Londen) kan men beschouwen als Rubens' belangrijkste particuliere opdracht voor zijn geboortestad in dat decennium. Hij schilderde het werk kort na zijn terugkeer uit Italië in 1609 voor Nicolaas Rockox, een belangrijk verzamelaar en een vooraanstaand burger van de stad Antwerpen en tevens een van Rubens' grootste beschermheren. Het grote, donkere en sensuele schilderij hing vanaf ongeveer 1610 bij Rockox thuis boven de schoorsteen in zijn salon. Op een bepaald ogenblik vòòr 1620 besloot Van Dyck om ook van dit onderwerp een eigen versie te schilderen.

Maar net als bij al de schilderijen die hij baseerde op die van Rubens, zette hij van meet af aan ook voor dit werk een andere koers uit. Hij bracht een paar zuiver formele veranderingen aan: zo maakte hij het hoger en veranderde hij de richting. Rubens liet, met Caravaggio's schilderij in Italië nog vers voor de geest, de handeling spelen in het met kaarsen verlichte boudoir van Dalila. Hoewel er voorlopers waren die dit tafereel ook in een interieur plaatsten, hadden andere prentkunstenaars Samson en Dalila buiten afgebeeld. Van Dyck volgde Venetiaanse voorbeelden vol licht en met heldere, lichte kleuren ontleend aan Titiaan en Veronese.

Van Dycks keuze van decor mag men traditioneel noemen. Dat geldt niet voor zijn verteltrant. Wanneer kunstenaars deze scène uit het leven van Samson uitbeelden, laten ze de oudtestamentische held meestal zien op het moment dat zijn haar wordt afgeknipt (zoals Rubens deed) of direct nadat dit is gebeurd. Dat zijn beelden die het soort dramatische spanning ontberen die de jonge Van Dyck nu juist zo graag zag. Hij koos dan ook het spannende moment vol gevaar en dreiging, net voordat het haar wordt afgesneden. Zoals bekend probeerde Dalila Samson tot driemaal toe het geheim van zijn bovenmenselijke kracht te ontfutselen. Driemaal had zij gepoogd hem voor een hoge beloning uit te leveren aan de Filistijnen, om te ontdekken dat hij haar voor de gek had gehouden. Ten slotte vertelde Samson, verrassend goedgegelovig ondanks haar bewezen verraderlijkheid, Dalila toch wat de ware bron van zijn kracht was en viel, door liefde en drank beneveld, op haar schoot in slaap.

Als zijn haar eenmaal is afgesneden, zal hij tot niets meer in staat zijn, maar tot dat moment is hij even bedreigend als een groot slapend wild beest. Dalila, haar borsten nog naakt na Samsons liefkozingen, maant haar angstige dienaressen tot stilte. Voorzichtig trekt zij de doek weg van Samsons hoofd en wacht tot het zal gebeuren.

Vlak boven Samsons hoofd en afgetekend tegen de blauwe hemel, staat een fraaie gouden wijnkan met een rand van druiven en een handvat dat wordt gevormd door een fallische sater. Deze bacchische decoratie is een grafische beschrijving van de twee bronnen van Samsons ondergang: dronkenschap en wellust.

Samson was een Nazareër en mocht dus geen alcohol drinken. Hoewel de Bijbel geen melding maakt van zijn dronkenschap, staat dit wel bij Flavius Josephus en werd het opgenomen in de iconografische traditie van het onderwerp. Josephus is ook degene die Dalila voor het eerst beschrijft als hoer.

De sfeer van erotiek in Rubens' schilderij suggereert een dergelijke interpretatie al, maar Rubens geeft het ook expliciet aan; Van Dyck volgt hem daarin en beeldt één van Dalila's dienaressen zelfs af als het type van de koppelaarster. Waarschijnlijk om dit punt nog eens te accentueren, geeft hij zijn Dalila extravagante kledij - de beloning van de Filistijnen zal dat ruimschoots vergoeden - getuige het goud en de parels op haar kleed, haar kapsel en de weelderig gedrapeerde doek waarop ze ligt.

Hoewel het schilderij in 1722 werd geveild als 'een Kapital Konstig Stuk' door Van Dyck, werd het in de loop van die eeuw aan Rubens toegeschreven, op wiens naam het meer dan honderd jaar lang bleef staan.

Nadat Van Dyck zijn opleiding had genoten en reeds een belangrijke reeks werken verwezenlijkt, vertrok hij in 1621, na een korte reis naar Engeland (1620-1621), naar Italië, om er verschillende jaren door te brengen tot zijn terugkeer in 1627. Het langst zal hij in Genua verblijven, wat niet belet dat hij Italië bereist en Rome bezoekt. Daar is het dat hij de Vlaamse beeldhouwer Frans Duquesnoy (1599-1643) ontmoet, bijgenaamd 'Il fiammingo', die er sinds 1618 verbleef. In 1622-1623 schildert hij zijn portret.

Het portret van de beeldhouwer Duquesnoy, die een saterkop in de hand houdt - een duidelijke verwijzing naar zijn vorming, zijn vak en zijn kennis van de Oudheid, is groots en tevens innemend.

Het toont een man, fier over zijn beroep, die de toeschouwer vrank aankijkt, overtuigd dat deze de kwaliteit van zijn werkstuk weet in te schatten en een bewonderaar van de beeldhouwkunst in het algemeen is. De uitvoering is verzorgd en de toets glad en doorgewerkt, terwijl de bruine achtergrond en de zware kledij met grijze haren discreter gehouden worden dan het hoofd en de hand, waarin Van Dyck de gehele expressie heeft weten te leggen.

Het is een rustig schilderij dat de volle aandacht van de toeschouwer vraagt, maar heel geleidelijk meer en meer bewondering afdwingt.

**Portret van de
beeldhouwer Frans
Duquesnoy**

Ca. 1622-23, olieverf op doek,

77,5 x 61 cm

*Brussel, Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België*

Foto: Speltdoorn

Geboren te Antwerpen op 7 september 1592, vertrok de kunstenaar Cornelis de Wael met zijn broeder Lucas in 1610 naar Italië. Hij vestigde zich in 1613 te Genua, waar hij een 'cenacolo fiammingo' stichtte. Toen Van Dyck in november 1621 uit Antwerpen in Genua toekwam, was hij de gast van de broeders De Wael tot februari 1622, waarna hij naar Rome vertrok. Na een rondreis door Italië keerde hij in oktober of november 1623 naar Genua bij de broers De Wael terug. Door bemiddeling van Cornelis, die als kunstenaar en kunsthandelaar te Genua een vooraanstaande plaats bekleedde, moet Van Dyck in contact zijn gekomen met de leidende aristocratie van de Ligurische hoofdstad.

Van dan af (1623) vangt in zijn werk de beroemde periode van de zogenaamde Genuese portretten aan. Deze periode, afgezien van enkele onderbrekingen, zal voortduren tot zijn terugkeer naar Antwerpen in de herfst van 1627. Lucas de Wael keerde waarschijnlijk met Van Dyck naar Antwerpen terug vermits hij aldaar vrijmeester werd in 1628. Cornelis de Wael daarentegen, schijnt zich in Italië gevestigd te hebben, waar hij op 21 april 1667 te Rome overleed.

Onderhavig portret, dat in stijl en compositie nauw aansluit bij het vermaarde ruiterportret van de Marchese Antonio Giulio Brignole Sale in het Palazzo Russo te Genua, moet geschilderd zijn in de tijdens de jaren 1624-1625. Welk van beiden het eerst aan de beurt kwam, is moeilijk uit te maken temeer daar het hier besproken schilderij de loop der jaren slecht doorstond. Dat het voorgestelde personage wel degelijk Cornelis de Wael is, blijkt uit een vergelijking met het dubbelportret van beide broers, rondom dezelfde tijd geschilderd door Van Dyck en thans in het Museum van het Capitool te Rome.

**Ruiterportret van schilder
Cornelis de Wael**

*Ca. 1623-27, olieverf op doek,
263 cm x 164 cm.
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten*

In zijn beschrijving van de verzameling van Giambattista Cattaneo in het paleis naast de kerk van Cosmas en Damianus in Genua, noemt Ratti een aantal portretten door Van Dyck, maar zijn hoogste lof is voor deze 'zeer bijzondere' schoonheid. En terecht. *Marchesa Elena Grimaldi* was de meest briljante en perfecte inventie die Van Dyck tot op dat moment had geschapen. Een opmerkelijke synthese van observatie van de werkelijkheid, van elementen uit de portretkunst van Titiaan en Rubens en van emblematische gegevens uit religieuze historiestukken, vormden de basis van dit portret. Het mag ons als iets heel gewoons voorkomen dat Elena Grimaldi voorwaarts lijkt te schrijden, maar voor de portretkunst van de figuur ten voeten uit was hiermee een nieuw hoofdstuk aangebroken. Het licht, de kleur en het architecturale decor daarentegen, zijn de klaroentoot waarmee de appreciatie van Titiaan en Veronese in de 17de eeuw werd ingeluid.

Voor Rubens was het portretschilderen in Antwerpen slechts een vrij onbelangrijk onderdeel geweest. Hij vermeed het liever en schilderde uit vrije wil alleen de beeltenissen van zijn dierbaren, en die van hovelingen als het niet anders kon. Vandaar dat Van Dyck in Rubens' atelier weinig had ervaren van diens grote inventieve gaven in het portretgenre. Zijn sterkste en meest fantasierijke portretten had Rubens gemaakt tijdens zijn achtjarige verblijf in het buitenland. De meeste bleven in Genua. Daar vormden ze een uitdaging voor Van Dyck, om Rubens naar de kroon te steken met zijn eigen portretten.

Het meest opvallende verschil met wat gangbaar was in die dagen is dat *Elena Grimaldi* een ander portrettype is, namelijk een dubbelportret, vanwege de aanwezigheid van de dienaar. Van Dycks typologische vernieuwing van Rubens' werken was in een heel letterlijke zin een stap vooruit: de entree van de figuur door haar een gracieuze voorwaartse beweging te laten maken. Het is duidelijk dat de pose en de gebaren van Elena Grimaldi en haar dienaar uit studies in Van Dycks schetsboek komen. Hierin tonen twee schetsen naar het leven twee wandelende personen: een man met een naar voren gestrekt been en een vrouw met een splend kleeid.

Van Titiaan en Rubens had Van Dyck ook geleerd dat hij zijn portretten haast ongemerkt een zekere grootsheid kon geven door elementen uit religieuze historiestukken toe te voegen, zoals de oprijzende gecanneleerde Corinthische zuilen achter Elena Grimaldi. Hun zachtgolvende regelmaat harmonieert met die van haar kraag, manchetten en de modieuze rode parasol.

Titiaans invloed is ook merkbaar aan het feit dat Van Dyck hier een zwarte page schildert.

Genua dreef handel in Afrikaanse slaven en er waren in de dagen van Elena Grimaldi talloze zwarte knechten in de stad. Toch zijn er een paar aanwijzingen dat Elena Grimaldi's zwarte page tenminste voor een deel een fantasiefiguur is: zijn tijdloze kleding, zijn scherp gepunte oor, de voor zijn kleine postuur vreemd aandoende volwassenheid van gezicht en lichaam en vooral zijn eerbiedige gelaatsuitdrukking, die ook afkomstig is van historiestukken. De functie van die uitdrukking op dit schilderij is om de status van zijn meesteres te verheffen tot een schier bovenaardse.

De traditionele identificatie wordt uitvoerig gesteund door archiefstukken omtrent Elena's zoon Filippo. In de 18de-eeuwse genealogie van Buonarotti wordt haar plaats in de stamboom uitgezocht - zij is de dochter van Giacomo Grimaldi, de vrouw van Giacomo Cattaneo en moeder van vier kinderen. Haar broer Geronimo werd in 1643 kardinaal en hun vader Giacomo was senator geworden in 1607. Over haar eigen leven zijn geen gegevens gevonden. Het opmerkelijke feit dat haar naam door mondelinge overlevering tot ons is gekomen, is zeker te danken aan het buitengewoon fraaie beeld dat Van Dyck van haar geschapen heeft. Dit meest Venetiaanse onder Van Dycks Italiaanse portretten dateert, met de pendanten van de kinderen, van eind 1623. Van Dyck zal dezelfde sierlijke voorwaartse beweging later nog wel meer gebruiken in zijn portretten.

Marchesa Elena Grimaldi

1623, olieverf op doek,
246 x 173 cm

Washington, National Gallery of Art, Widener Collection

Foto: Lyle Peterzell

Copyright foto: Board of Trustees,
National Gallery of Art,
Washington

Twee studies met het hoofd van een man

Ca. 1627, olieverf op paneel,
53 x 98 cm
Antwerpen, Rockoxhuis
Foto: Speltdoorn

Maria met kind en de Heiligen Rosalia, Petrus en Paulus

Ca. 1629, olieverf op doek,
275 x 210 cm
Wenen, Kunsthistorisches Museum

Van Dyck schilderde *Maria met kind en de Heiligen Rosalia, Petrus en Paulus* voor de Broederschap der Vrijgezellen, waarvan hij trouwens zelf lid was. Deze *Sacra Conversazione* doet sterk Italiaans aan, vooral dan wat de opbouw betreft. Het plaatsen van de Mariafiguur op enkele trappen, om haar beter te doen uitkomen in de compositie, is een duidelijk Venetiaans element, ook hier weer terug te brengen tot Titiaan.

De Madonna wordt aanbeden door de H. Rosalia, een niet zo veel voorkomende heiligenfiguur. Ze was afkomstig uit Palermo, uit het adellijke geslacht der Sinibaldi. Zij leefde in de 12de eeuw als kluizenares in een spelonk van de Monte Pellegrino op Sicilië. Tijdens de pestepidemie van 1624 (waar Van Dyck getuige van was) werd haar lichaam teruggevonden.

Het doodshoofd en de lelie naast haar op de trap verwijzen naar deze boetedoening en stellen respectievelijk het vergankelijke en de zuiverheid voor. Soms wordt zij ook voorgesteld als augustines, en het is in deze hoedanigheid dat Van Dyck haar op dit schilderij toont. Haar vaste attribuut is de krans van rozen die ze op haar hoofd draagt, maar die hier op uitzonderlijke wijze aangerijkt wordt door het Christuskind.

Opvallend aan dit werk is het verschil in de uitwerking van de gezichten. De vrouwenfiguren hebben allen een zacht en verijnd aangezicht, terwijl de twee mannelijke heiligen weeral in die vlezig, bijna volkse stijl zijn aangezet.

Dit kan te maken hebben met het gebruik van modelkoppen, zoals dat al een hele tijd gebruikelijk was. Bepaalde karakteristieke modellen werden meermaals geschetst op paneel, werkjes die dan werden opgeborgen voor een eventueel later gebruik. Na de dood van een schilder waren dergelijke studies zeer gegeerd.

In het werk van Van Dyck waren voorstudies in de vorm van olieverfschetsen minder belangrijk dan in dat van Rubens. Gezien zijn enorme productie was het gebruik van dergelijke schetsen voor Rubens om diverse redenen van groot nut. In de eerste plaats dienden zij om de opdrachtgevers een idee te geven van het uiteindelijke werk. Daarnaast waren deze schetsen ook zeer nuttig tijdens de verschillende productiestadia die hij overliet aan de assistenten in zijn atelier.

Uit de olieverfschetsen van Van Dyck blijkt duidelijk dat hij slechts zelden de veelfigurige studies schildert die zo typisch zijn voor Rubens. In zijn eerste en tweede Antwerpse periode komen ze voor, maar in Italië en in Engeland niet. Daar schilderde hij voornamelijk portretten, waar zelden meer dan een schets in krijt of pen voor nodig is.

Trouwens, het is opvallend hoe Van Dyck toch telkens de voorkeur geeft aan de tekening. De meeste van zijn voorontwerpen worden in een reeks tekeningen uitgewerkt. Toch beheerst hij de olieverfschets volledig. Het zijn vaak rijpe, doordachte opzetten, die kracht en beslistheid uitstralen.

De bewening van Christus (kleine Nood Gods) hing boven een altaar dat Abbé Cesare Alessandro Scaglia in de Antwerpse Recollettenkerk had laten oprichten. Van Dyck moet de opdracht tijdens zijn verblijf in Vlaanderen, in de winter van 1633-1634, hebben ontvangen; aangezien het altaar pas in 1637 werd gewijd, schilderde hij het stuk waarschijnlijk toen hij weer terug was in Londen. Ook stilistische overwegingen spreken voor deze latere datering. Het hoekige karakter van deze *Bewening* verschilt totaal van de veel zintuiglijker versies die Van Dyck eerder schilderde.

Hoewel Van Dycks nadruk op de smart van de Maagd heel goed paste bij een altaarstuk dat bestemd was voor de kapel van de Zeven Smarten van Maria, was het concept ook in overeenstemming met een van de meest fundamentele stellingen van het contrareformatorische denken, de leer van de transsubstantiatie. Christus wordt, hoewel gedeeltelijk omhuld door een lijkwade en liggend met het hoofd op Maria's knie, vrijwel geheel frontaal weergegeven zodat zijn lichaam en bloed aan de kijker zeer duidelijk worden gepresenteerd. Hij ligt op een platte rechthoekige steen, die symbool staat voor een altaar. De doctrine zoals die tijdens het Concilie van Trente werd geformuleerd, stelt dat door de consecratie de substantie van het brood en de wijn overgaat in die van het lichaam en bloed van Christus, 'maar zo dat daarbij de uiterlijke gestalten van brood en wijn behouden blijven'.

Het schilderij zou daarom een extra dimensie hebben toegevoegd aan het misoffer dat op het altaar eronder werd opgedragen.

Helaas heeft het schilderij nogal geleden en heeft het iets van zijn dramatische kracht verloren doordat er in de lucht en in de engel in de wolken bovenaan rechts vrij veel overschilderingen voorkomen.

Interessant is echter de vergelijking met het grotere altaarstuk dat Van Dyck zo'n acht jaar eerder geschilderd had. Hoewel hier ook diezelfde dramatische spanning te bespeuren valt, is de sfeer anders. De Mariafiguur is veel minder uitbundig in het tonen van haar leed, wat het schilderij als het ware intiemer maakt. Deze intimiteit wordt nog versterkt door het zachte gebaar van Maria Magdalena en het openlijk tonen van Johannes' verdriet.

Het kleurenschema komt wel grotendeels overeen, evenals de achtergrond. Maar door het grotere werk in de hoogte te schilderen bereikt Van Dyck wel een totaal ander effect. De Christusfiguur ligt op een rots voor Maria.

Opmerkelijk is de woeste, woestijnachtige achtergrond die hier wordt gebruikt. Deze is onmiskenbaar ontleend aan Titiaan, die voor het eerst zijn personages buiten de gebruikelijke religieuze interieurs situeerde.

De bewening van Christus (de 'kleine Nood Gods')

Ca. 1636, olieverf op doek,
115 x 208 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten

De bewening van Christus
Ca. 1628-1629, olieverf op
doek, 303 x 225 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten

Hier, op een van Van Dycks meest geïnspireerde altaarstukken, blikkt Augustinus in extase op naar een verschijning van de Heilige Drieëenheid boven een guirlande van levendige engeltjes die attributen vasthouden waarmee de goddelijke almacht, eenheid en eeuwigheid worden gesymboliseerd. De heilige wordt ondersteund door twee engelen waarvan er één naar boven wijst om de donor, pater Marinus Jansenius, die hier wordt afgebeeld als Nicolaas van Tolentino, te attenderen op het visioen. Links kijkt de Heilige Monica, Augustinus' moeder, vol eerbied naar het wonderbaarlijke gebeuren.

In 1628 voltooide Van Dyck het *Visioen van de Heilige Augustinus* dat hij schilderde voor de Augustinuskerk in Antwerpen. Wat precies leidde tot een dergelijke grote opdracht, zo spoedig na zijn terugkeer uit Italië, weten we niet. Misschien had Rubens er de hand in; hij maakte immers het hoofdaltaar, een *Madonna met Kind, omringd door heiligen*. Een derde altaarstuk, het *Martelaarschap van de Heilige Apollonia*, werd aan Jacob Jordaens in opdracht gegeven en bevond zich tegenover dat van Van Dyck. De stukken dienden dus ter verering van de Maagd van Apollonia, aan wie de kerk was toegewijd en wiens relikwiën er werden bewaard, en van Augustinus, de patroonheilige van de orde.

Dit unieke ensemble van altaarstukken geeft ons een goede gelegenheid om de verschillende artistieke persoonlijkheden van deze meesters met elkaar te vergelijken. Rubens' meesterlijke creatie vibreert van energie en kracht. In bonte mengeling stijgen geïdealiseerde heiligen op naar de getroonde Madonna met Kind. Dit schilderij is de apotheose van twintig jaar werk, waarin Rubens een nieuwe religieuze beeldtaal had geschapen die het geestelijke en het lichamelijke samensmeedde tot een hechte eenheid. Van Dyck noch Jordaens, die beiden in het begin van hun loopbaan zeer afhankelijk waren van de grote meester, hadden zich geheel losgemaakt van diens overweldigende invloed.

Toch tekenen hun persoonlijkheden zich in deze opmerkelijke schilderijen duidelijk af. Jordaens geeft met zijn compacte compositie van volumineuze figuren zeer nadrukkelijk de wreedheid weer van Apollonia's martelaarschap. Van Dyck daarentegen schildert een beeld dat meer opbeurend en spontaan van sfeer is. Bij hem ligt de nadruk op de uitdrukkingen van de personages waarmee hij laat zien welke indruk het mystieke visioen op hen maakt.

De aanwezigheid van de Heilige Monica is van centraal belang voor de iconografie van *Het visioen van Augustinus*. Van Dycks tafereel is gebaseerd op een episode uit de *Belijdenissen* van Augustinus, waarin hij en zijn moeder praten over het mysterie van het eeuwige leven. Door hun meditatie geraken zij in extase en zijn zij zich niet langer bewust van hun stoffelijkheid. Het ideaal van totale onderdompeling in de religieuze beleving, een fundamenteel begrip in de Contrareformatie, is derhalve wat er achter de thematiek van dit altaarstuk ligt. De boodschap wordt door Van Dyck kracht bijgezet met de houding waarin hij Augustinus weergeeft. Dat is die van Franciscus van Assisi in extase, op het moment dat hij de stigmata ontvangt.

bovenaan

Het visioen van de Heilige Augustinus

Ca. 1628, olieverf op paneel,
44,5 x 28 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten

rechts

Het visioen van de Heilige Augustinus

Ca. 1628, olieverf op doek,
389 x 227 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten

Van Dyck ontving zeshonderd gulden voor dit altaarstuk; Rubens drieduizend voor het zijne. Het verhaal gaat dat Van Dycks betaling bovendien gepaard ging met enige strubbelingen van de kant van de kerkvoogden. Er werd verteld dat zij niet tevreden waren met de gelaatsuitdrukking van de heilige, die er 'dronken' uitzag met zijn omhooggedraaide ogen. De kerkvoogden zouden erop gestaan hebben dat Van Dyck aan Augustinus een zwart habijt gaf, in plaats van het witte dat hij oorspronkelijk bedoeld had. Het was een beslissing die betreurd werd door alle latere schrijvers die dit verhaal citeerden. Ten slotte werd Van Dyck pas betaald nadat hij ook nog een *Kruisiging* voor de kerk had geschilderd. Op röntgenfoto's blijkt overigens niets van een witte laag onder het zwart. Het onderwerp moet voor Van Dyck zelf ook een speciale betekenis hebben gehad, gezien de opdracht aan zijn zuster Suzanna die voorkomt op een naar dit werk gemaakte prent. Zij behoorde tot het genootschap van de Antwerpse begijnen.

De macht van de liefde, een thema dat in Van Dycks mythologieën telkens terugkeert, heeft hij nergens fraaier in beeld gebracht dan hier. Van Dyck weet in dit rijke, zinnelijke schilderij dat hij baseerde op een episode uit Torquato Tasso's *Gerusalemme liberata*, ons deelgenoot te maken van alle poëzie van dit vertelsel over de liefde van Armida voor Rinaldo, wanneer zij neerkijkt op het gezicht van deze slapende ridder van het christendom. Hoewel het thema van Tasso's epische gedicht, dat in 1581 het licht zag, de belegering en uiteindelijke verovering van Jeruzalem door de kruisvaarders is, een gebeurtenis die de overwinning van de strijdende kerk over haar vijanden symboliseert, was het verhaal van de liefde tussen Rinaldo en Armida dat hier doorheen loopt, de eigenlijke reden waarom Van Dyck en zijn tijdgenoten zo gefascineerd waren door dit boek.

Het tafereel dat Van Dyck uitbeeldt, speelt zich af op een eiland in de rivier de Orontes, waar Rinaldo de bekoorlijke zang hoort van een waternimf. Haar lied smeekt hem om niet te strijden voor 'ijdele roem of de loze stralenkrans der deugd' want 'wie genot nastreeft is de echte wijze'. Rinaldo wordt door deze verleidelijke woorden, de gouden lokken en de zinnelijkheid van de nimf, uit zijn christelijke wake in slaap gewiegd en kan zich niet meer verdedigen tegen de macht van de tovenaars Armida. Samen met de krachten van de onderwereld was zij het die deze hinderlaag legde om de ridder te kunnen doden en hem te verhinderen Jeruzalem te bereiken. Maar dan ziet zij Rinaldo's slapende gezicht en haar haat verandert in hartstocht. Haar vijand wordt haar geliefde. Met een tedere blik die haar gevoelens verraadt, buigt ze zich over Rinaldo en omwinds hem met een guirlande van bloemen. Hoe onstuimig haar liefde is, wordt gesymboliseerd door haar fladderende gewaden.

Rinaldo wordt tenslotte gered door zijn vrienden en met een magisch schild wordt de betovering van Armida gebroken. Hij keert terug naar het slagveld en zijn christelijke plicht. Na vele avonturen ontmoeten Rinaldo en Armida elkaar weer. Dan sluit Armida zich bij de christenen aan in hun strijd tegen de heidenen.

In dit ingewikkelde verhaal van liefde en haat, van christelijke plicht en tovenarij, van verre eilanden waar de zorgen en ellende van oorlogen en ziekte niet bestaan, klinken pastorale vertellingen door die teruggaan tot de klassieke oudheid, tot de betovering van Odysseus op Circe's eiland, of Diana die verliefd wordt op de slapende Endymion.

De indruk die dit epische gedicht in het begin van de 17de eeuw maakte, was zo groot omdat het door zijn christelijke interpretatie bijzonder relevant was voor een tijd waarin godsdienstoorlogen hevig woedden.

Rinaldo en Armida

Ca. 1629, olieverf op paneel,
56,5 x 41,5 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België
Foto: Cussac

**Christus aan het kruis met
de H. Catharina van Siena
en de H. Dominicus**

1629, olieverf op doek,
314 x 245 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten

Van Dyck schilderde dit werk naar aanleiding van zijn vaders dood. Het kleurgebruik, waarbij vooral het zwart-witspel van de habijten opvalt, is uitgesproken somber en dramatisch, de houdingen van de personages al evenzeer.

Een opvallend detail is wel de aanwezigheid van de twee kleine engeltjes. Het is een duidelijke referentie naar de manier waarop Titiaan zijn vlak placht op te vullen, en zo uiteraard ook onrechtstreeks naar Rubens.

Maar dit werk is vooral qua iconografie uitermate interessant.

Een probleem bij de studie naar Van Dycks iconografie is de onderschatting van de schilder. In de 17de eeuw heerste de idee dat Van Dyck qua vorming duidelijk de mindere was van Rubens. Zo werd zijn gebruik van symboliek en allusie vaak genegeerd. Ook een niet-onaanzienlijk gevoel voor humor in de werken werd over het hoofd gezien.

Uit verschillende schilderijen blijkt echter dat Van Dyck vaak verder ging dan de gekende en vaak besproken verwijzingen die algemeen aanvaard waren. Zijn belangstelling voor het antieke ideeëngoed is duidelijk niet alleen beroepsmatig. Zo blijkt hij opvallend aangetrokken tot het neostoïcisme.

Aan de voet ligt een rots met inscriptie, waarop een jongetje zit dat naar Christus verwijst. Het knaapje houdt een omgekeerde fakkel vast, een antiek teken van rouw. De brandende olielamp wijst op het feit dat de aardse dood overwonnen kan worden.

De inscriptie luidt : *'ne patris manibus / terra gravis esset hoc / saxum cruci advolvebat / et hvic loco donabit / anthoivs van dyck'* (Antoon van Dyck heeft deze steen naar het kruis gerold en hem aan deze plaats geschonken opdat de aarde voor zijn vaders ziel niet zwaar zou zijn). Het woord 'manibus' verwijst naar het woord 'manes' waarmee de Romeinen de ziel van de overledenen aanduiden.

Uit een brief van 1634 blijkt dat de schilder de latijnse taal perfect beheerste, dus het opschrift is waarschijnlijk wel degelijk van zijn hand.

Deze twee grote altaarstukken zijn typisch voor Van Dycks tweede Antwerpse periode. De opdrachten stromen binnen, waaronder opvallend veel religieus werk. Het moet een hele aanpassing geweest zijn voor de portretschilder die Van Dyck ondertussen toch geworden was. In Vlaanderen was de vraag naar grote Rubensiaanse altaarstukken enorm toegenomen. Elke belangrijke kerk bestelde wel zo'n werk.

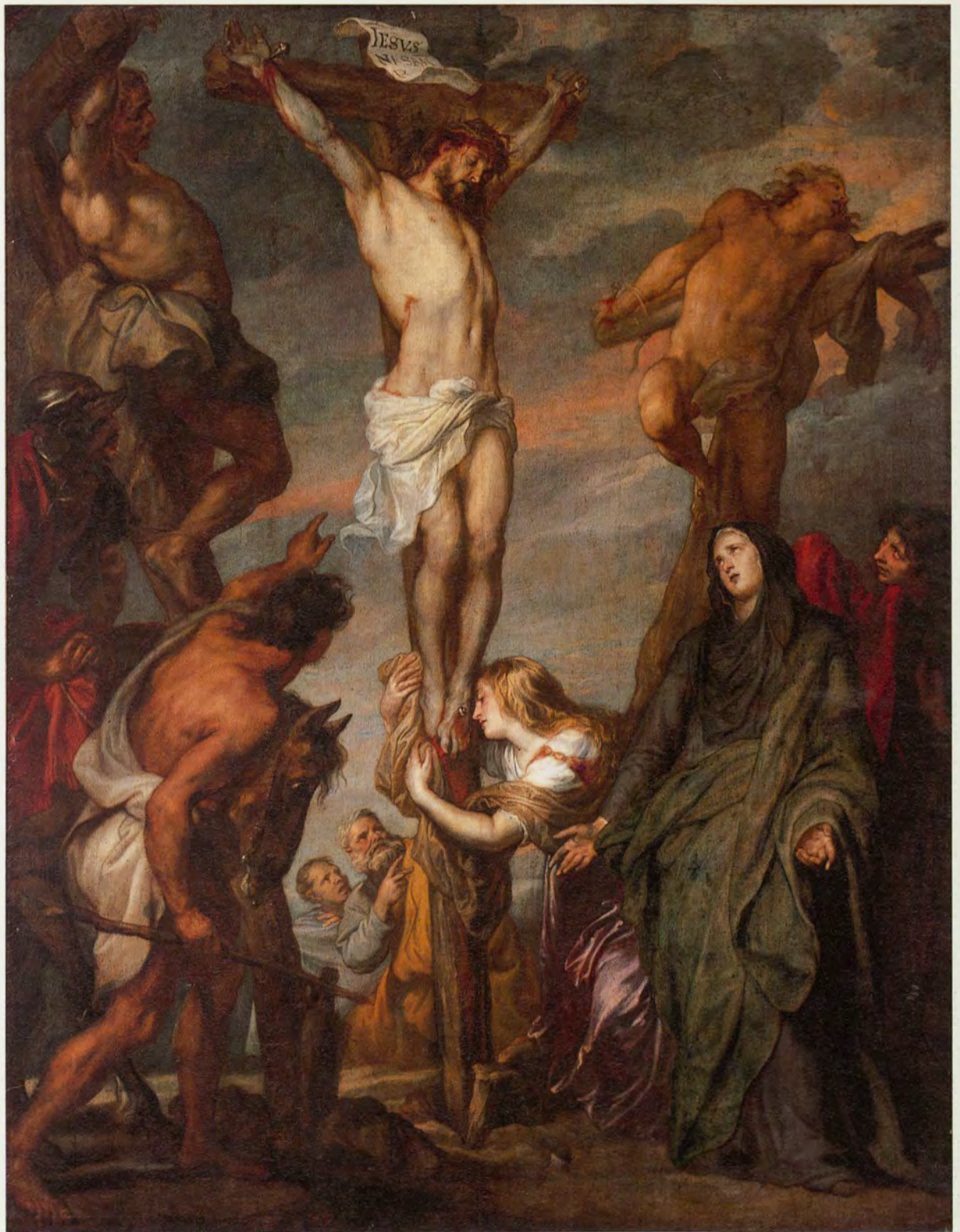
Opvallend bij deze twee altaarstukken is de zeer duidelijke referentie naar Rubens' *Lanssteek* (KMSK, Antwerpen), vooral dan bij het werk uit Mechelen. De getorste houdingen van de twee moordenaars en de opstelling van Christus' kruis is nagenoeg hetzelfde. Alleen heeft Van Dyck hier weer plaats gemaakt voor emotie, nog het duidelijkst te zien bij de Maria Magdalena-figuur onderaan het kruis.

links

Calvarie (Christus met de spons)

1630, olieverf op doek,
400 x 290 cm
Gent, St.-Michielskerk

rechts

De kruisiging

Ca. 1630-32, olieverf op doek,
350 x 190 cm
Mechelen, St.-Romboutskathedraal
Foto: n.v. Thill

Heel opvallend is de V-vormige compositie, wat eerder uitzonderlijk is in Van Dycks oeuvre. Alle diagonalen lopen naar de voet van het kruis. Iets wat trouwens, zij het minder duidelijk, ook het geval is bij het werk uit Gent. Maar daar is er maar sprake van één diagonaal die naar beneden loopt. Het ruimtegevoel is echter helemaal anders. In het Gentse werk laat de schilder de gehele rechterzijde van Christus bijna leeg, alleen twee engeltjes fladderen daar rond. Dit opvullen met kleine engeltjes doet Van Dyck wel meer, daar dit een duidelijk herkenbare referentie is naar Titiaan, zijn grote voorbeeld.

Qua kleuren zijn de werken duidelijk verschillend. Het Gentse werk heeft een veel feller koloriet, met een prominente aanwezigheid van rood en blauw, kleuren die in de *Kruisiging* uit Mechelen sterk afgezwakt zijn.

Toch kennen beide werken dezelfde dramatisch geladen sfeer, vooral in de hand gewerkt door de zware, stormachtige lucht. Dit is weer een verwijzing naar Titiaan, al heeft Rubens er in zijn altaarstukken ook al veelvuldig gebruik van gemaakt.

Van koningin Henrietta Maria wordt gezegd dat zij tussen 1632 en 1640 niet minder dan vijftwintig maal voor Van Dyck poseerde. In geen van die portretten is de gecompliceerde persoonlijkheid van deze buitengewone vrouw echter zo treffelijk weergegeven als in dit majesteitelijke portret. De koningin staat rijk uitgedost in een blauw jachtkostuum, op een laag stenen bordes van een imposante architectuur. Haar kroon ligt half verscholen, bijna gecamoufleerd, in een goudbrokaten draperie achter haar. Zij is vergezeld van de dwerg Sir Jeffrey Hudson; het aapje, dat hij op zijn linkerarm houdt, speelt met zijn haar. Terwijl de koningin ingetogen naar de toeschouwer kijkt, rust haar hand op de rug en de riem van het beestje, op een manier die een zekere familiariteit suggereert met zowel Hudson als het dier.

Hoewel wij de vroege geschiedenis van het schilderij niet kennen, kunnen wij de datum ongeveer bepalen aan de hand van een document van oktober 1633, waarin een betaling wordt vermeld van 40 pond, door koning Karel I aan Van Dyck, voor een schilderij van 'onze innigst geliefde Gemalin de Koningin' dat aan Thomas Wentworth ten geschenke was gegeven.

Van Dycks beeltenis van de koningin in jachtkostuum volgt een lange traditie van dit type vorstenportretten. In 1617 schilderde Paul van Somer Anna van Denemarken, de vrouw van Jacob I, in een dergelijke kledij terwijl zij een paar jachthonden aan de riem vasthoudt.

Henrietta Maria hield van alles wat exotisch was. Zij beschouwde dergelijke zaken als een passende entourage voor vorsten. Er bestaat een vermelding uit die tijd waarin te lezen staat dat wanneer zij door het land reisde, haar equipage ondermeer honden, dwergen, moren en apen omvatte. De bekendste dwerg van haar hofhouding was Sir Jeffrey Hudson. Hij was bij haar geliefd om zijn blonde uiterlijk en zijn scherpzinnigheid. Sir Jeffrey, de zoon van John Hudson, werd in 1619 in Oakham geboren, niet ver van Burley on the Hill, de woonplaats van de familie Villiers. Jeffrey werd, toen hij een jaar of zeven was en slechts vijfenveertig centimeter lang, bij de hertog van Buckingham gebracht. Het opmerkelijke wezentje werd kort na haar huwelijk met Karel aan de koningin gepresenteerd, toen het vorstelijk paar Burley on the Hill bezocht op hun hofreis. Jeffrey kwam tevoorschijn 'aan tafel opgediend in een koude pastei'.

Een dubbelportret van de koningin met haar dwerg was ongetwijfeld niet alleen bedoeld om aan te tonen dat de vorstin genoeg scheidte in zijn gezelschap. Een mogelijk aantrekkelijke bijkomstigheid was dat de koningin door deze juxtapositie groter van gestalte leek dan ze was.

De rol van het aapje op de arm van Sir Jeffrey is een van de meest fascinerende en uiteindelijk onverklaarbare aspecten van dit schilderij. Volgens de overlevering was het Pug, het aapje van Henrietta Maria dat onafscheidelijk was van de dwerg. Het zou kunnen dat zijn aanwezigheid alleen maar iets zegt over haar plezier in het exotische diertje. Maar apen hebben vele symbolische betekenissen en het is niet waarschijnlijk dat men geen allegorische betekenissen vastknoopte aan zijn aanwezigheid. Apen worden van oudsher geassocieerd met erotische hartstocht en een geketend aapje belichaamde een ziel die tot slaaf wordt gemaakt door de krachten van de seksualiteit. Henrietta Maria die haar hand zachtjes op zijn rug legt en zijn gordel vasthoudt, geeft hier misschien uitdrukking aan haar controle over de passie die het beest representeert.

zie ook detail op achtercover
**Koningin Henrietta Maria
 met Sir Jeffrey Hudson**
 1633, olieverf op doek,
 219 x 135 cm
 Washington, National Gallery of
 Art, Samuel Kress Collection
 Foto: Jose A. Naranjo

Van Dyck moet in Abbé Scaglia een geestverwante opdrachtgever hebben gevonden, een religieus maar wereldwijd man van adellijke afkomst. Te oordelen naar de matte blik in het knappe gezicht, bezat bij evenals Van Dyck een gevoeligheid die hem kwetsbaar maakte voor de opinie van anderen. Abbé Scaglia was een fascinerende figuur wiens veelzijdige diplomatieke carrière in de jaren 1620 en 1630 hem in aanraking bracht met veel van de gecompliceerde politieke controverses van die dagen, en het was een carrière die niet gespeend was van teleurstellingen en mislukkingen. Hoewel Scaglia tegen 1634, toen dit schitterende portret werd geschilderd, zijn eerdere tegenslagen te boven gekomen was en zich weer in een comfortabele financiële en sociale positie bevond, zijn de zorgen merkbaar van zijn gelaat af te lezen.

Cesare Alessandro Scaglia, de tweede zoon van Filibert, graaf van Verruax en markies van Calussi, volgde in zijn vaders voetspoor als ambassadeur van het Huis van Savoye. Hij diende onder Karel Emmanuel I en diens opvolger, Victor Amadeus I, en was een effectief pleitbezorger voor het kleine vorstendom tijdens zijn dienstjaren in Rome (1614-1623). Maar zijn mandaat in Parijs (1625-1627) eindigde in bitterheid, ten eerste omdat Frankrijk evenzeer als de hertog van Savoye aanspraak maakte op territoria zoals Montferrat, en ten tweede omdat Richelieu weigerde Scaglia tot kardinaal te verheffen. Scaglia raakte toen betrokken bij de ingewikkelde onderhandelingen die zijn vorst voerde om de vrede tussen Engeland en Spanje te bereiken. Daarbij correspondeerde hij met Rubens en ontmoette hem ook. Rubens voerde op dat moment diplomatieke vredesmissies uit voor rekening van landvoogdes Isabella. Uit alles blijkt dat Rubens en Scaglia grote bewondering voor elkaar hadden, hoewel Rubens verrassend genoeg nooit iets voor hem heeft geschilderd.

Na de succesvolle afloop van de vredesonderhandelingen, werd Scaglia benoemd tot ambassadeur in Londen.

Van Dyck koos als portretformule een type dat hij twee jaar voordien in Den Haag had gebruikt, toen de Winterkoning hem had gevraagd de portretten van zijn zonen prins Karel Lodewijk en prins Rupert te schilderen. De verschillen tussen Scaglia's portret en dat van Rupert zijn zeer gering, maar in de lichte draaiing van het hoofd en de iets sterkere hoekigheid van de vormen, suggereert Van Dyck bij Scaglia's portret een ruime levenservaring die de jonge prins nog moest opdoen. Zoals zo vaak bij Van Dyck, was de uiteindelijke bron ook hier een portret van Titiaan.

**Cesare Alessandro Scaglia,
Abbe van Stafforda en
Mandacini**

Ca. 1634, olieverf op doek,
189 x 110 cm
Antwerpen, Koninklijk Museum
voor Schone Kunsten

Van Dyck als **tekenaar**

De prachtige portretten en indrukwekkende religieuze schilderijen van Antoon van Dyck lijken bijna zonder moeite gemaakt, zo trefzeker is de toets en zo bedreven de techniek. In de voorbereidende tekeningen echter, vooral die uit zijn vroege jaren, zien we de kunstenaar aan het werk en krijgen we een idee van het intense creatieve proces dat aan de realisatie van een schilderij voorafging.

Van zijn eerste jaren in Antwerpen bezitten we een aantal opmerkelijke series tekeningen voor belangrijke schilderijen.

Ze vormen het resultaat van een voortdurend, rusteloos en rigoureuus experimenteren. Het formaat van de compositie, de bewegingsrichting, de deelnemers aan de taferelen en de belichting werden voortdurend gewijzigd tot de kunstenaar een resultaat bereikte dat hem bevredigde. Horst Vey, die deze vroege tekeningen

Van Dyck wilde zijn leermeester zeker gunstig stemmen, indruk op hem maken en bewijzen dat hij diens lof en protectie waardig was. Tegelijkertijd, al was het onbewust, voelde hij misschien enige rancune en het verlangen hem te evenaren of zelfs te overtreffen. De schilderijen die Van Dyck in deze jaren schiep en waarvoor hij al deze studies maakte, betreffen vooral dramatische en opwindende taferelen, precies het soort onderwerpen waarin Rubens onovertroffen was. Ze verdwenen bijna volledig uit Van Dycks oeuvre, van zodra hij had gevonden welke onderwerpen het best aan zijn talent beantwoordden, met name lyrische en enigszins sentimentele, religieuze thema's en bovenal portretten, een genre dat Rubens zo veel mogelijk meed. Een aantal jaren getroostte de jonge Van Dyck zich duidelijk alle moeite om Rubens' gelijke te zijn.

Christus en de overspelige vrouw

Ca. 1622-24, pen, bruine inkt,
13,7 x 22,1 cm
Antwerpen, Museum Plantin-
Moretus/Sledelijk Prentenkabinet

grondig bestudeerde, vond dit een raadselachtig verschijnsel. Hij wist niet of het nu het gevolg was van 'uitzonderlijke grondigheid of besluiteloosheid', of de tekeningen het product waren van een 'zwakke verbeelding', of van een 'rijke fantasie die de kunstenaar moeilijk kon beteugelen'.

De opvatting dat de kunstenaar zijn talent niet optimaal wist te benutten, is weliswaar diepzinnig, maar blijft slechts één mogelijke interpretatie van de verhouding tussen Rubens en de jonge Van Dyck.

De jaren van Van Dycks leertijd waren de jaren waarin Rubens met een aantal uiterst gedurfde, felgekleurde altaarstukken zijn reputatie vestigde als grootste historieschilder van de stad. Het moeten voor de jonge leerling waarlijk opwindende momenten geweest zijn toen hij de Sint-Walburgiskerk betrad en er voor het eerst de *Kruisoprichting* zag, of wanneer hij in de kathedraal kennis kon maken met de triptiek van de *Kruisafneming* of in het stadhuis de *Aanbidding der koningen* kon aanschouwen.

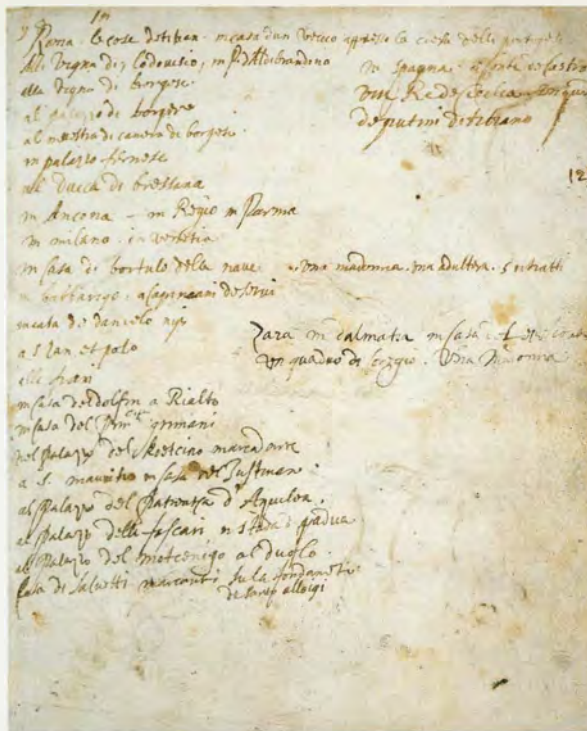
Deze schilderijen waren de aankondiging van een nieuwe, dramatische en realistische stijl waarbij het romanisme, de traditie waarin Van Dyck was opgeleid, onorigineel en saai leek.

Op ongeveer zestienjarige leeftijd ging Van Dyck volledig op in de intellectuele en creatieve wereld van Rubens. Een overtuigend bewijs hiervoor is te vinden in het zogenaamde *Antwerps schetsboek*, waarin Van Dyck uitgebreid kopieerde uit Rubens' *Notaboek* (het zogenaamde *Pocket-book*). Hij poogde hierbij Rubens' interesses te absorberen door het creëren van een soort van artistieke osmose.

Veeleer dan een rivaliteitsgevoel, was het dit groeiende besef van een verschil in interesses en temperament, dat de verhouding tussen de twee schilders in de jaren 1617-1621 kenmerkt. Voor Rubens, met zijn immens drukke en veeleisende atelier te Antwerpen, was de komst van een jongeman die als geen ander zijn bedoelingen wist te begrijpen, een geschenk uit de hemel. Van Dyck was weliswaar een gretig leerling en onder de indruk van de genialiteit van de oudere man, maar hij beseftte wel dat hij behoorde tot een andere generatie die niet was geconditioneerd door de politieke en religieuze beroering van het laatste kwart van de 16de eeuw, maar daarentegen was opgegroeid in een periode van betrekkelijke stabiliteit, die de eerste twee decennia van de 17de eeuw toch was.

Nadat hij aanvankelijk totaal was opgegaan in de wereld van Rubens, begon Van Dyck steeds meer zijn eigen artistieke persoonlijkheid te ontwikkelen, niet in een sfeer van rivaliteit of zelfs maar wedijver, maar meer van onafhankelijkheid. Daarbij verliet hij zich op het voorbeeld van Rubens (weinig van zijn vroege religieuze composities hebben niet één van Rubens' ontwerpen als uitgangspunt), maar hij baseerde zich ook sterk op zijn andere grote artistieke leidsman, Titiaan. Voor zijn bezoek aan Londen in 1620 had Van Dyck betrekkelijk weinig kans gehad om schilderijen van Titiaan en zijn Venetiaanse tijdgenoten in het echt te zien. Hij zal echter wel kopieën hebben gekend waarbij geprobeerd was om de duidelijk zichtbare toets en het rijke, verzadigde klorie - eigen aan het werk van de Venetiaanse meester - na te bootsen.

Hij streefde er overigens zelf naar om deze aspecten van Titiaans kunst in zijn schilderijen te verwerken. In de jaren 1620-1621 worstelde Van Dyck met de ontwikkeling van een eigen, uitgesproken emotionele, religieuze kunst, gebaseerd op Rubens en Titiaan.

Lijst met 'le cose di Titiano'
Pen en bruine inkt
Italiaans schetsboek, fol. 120r
Londen, British Museum

Tegen deze achtergrond moeten de vroege tekeningen-series beschouwd worden. Ze zijn de vrucht van Van Dycks rusteloze, rijpende creativiteit; zo probeerde hij allerlei middelen uit om diverse passietafereelen zo aangrijpend mogelijk weer te geven.

Deze vroege schilderijen zijn indrukwekkende en dramatische werken die, zowel in religieus gevoel als in techniek, volledig verschillen van Rubens' interpretaties van hetzelfde onderwerp. Met een bijna droog penseel is de verf spaarzaam op het doek aangebracht. De figuren zijn levendig in hun handelingen, maar lijken onwerkelijk, ze missen de soliditeit en driedimensionaliteit die Rubens' figuren van deze periode kenmerken. Dit beeld van bijna koortsachtige intensiteit verfijnde Van Dyck nog in zijn tekeningen. Rubens, die de verschillen ongetwijfeld opgemerkt zal hebben, wist deze vroege schilderijen te waarderen want in zijn huis hingen replica's ervan, door Van Dyck in zijn opdracht gemaakt of zelfs misschien aan hem geschonken.

In deze vroege jaren imiteerde Van Dyck Rubens' tekenstijl in menig opzicht. Rubens' snelle methode om een gezicht te tekenen met een cirkel en een paar lijnen en stippels, nam hij over maar ook andere assistenten en leerlingen deden dit. De lijnvoering en het gebruik van zwart en wit krijgt bij de weergave van schaduwpartijen en bij het modelleren, zijn uitgesproken Rubensiaans. Geen enkel soort tekening van Van Dyck vindt niet bij Rubens zijn tegenhanger. Zelfs Van Dycks gewoonte om in de tekeningen voor de vroege religieuze schilderijen de compositie in spiegelbeeld uit te proberen, is terug te vinden bij Rubens.

Er zijn echter verschillen aanwijsbaar tussen Van Dycks vroege tekeningen en deze van Rubens.

Deze verschillen uiteten zich zowel in techniek als in functie. Van Dycks compositietekeningen zijn uitgevoerd in pen en inkt. De hierbij gebruikte inkt is zeer donker en gemaakt van galnoot. Rubens gaf daarentegen de voorkeur aan het lichtere en meer traditionele bister (gemaakt uit roet). Van Dycks tekeningen lijken haastig uitgevoerd, met weinig aandacht voor de juiste verhoudingen van de gedetailleerde weergave van handen en voeten. Rubens tekende minder gehaast en met meer aandacht voor het detail. Van Dyck geniet van het decoratieve effect van de lijnen op het papier. Terwijl Rubens zijn vormen door curven en buigingen van de lijnen driedimensionaliteit geeft, bereikt Van Dyck dit door de techniek van het wassen. Hij tekent liever in twee dimensies en voegt de derde, diepte, toe door schaduwen te creëren met donkere wassing. Van Dyck maakt bij het modelleren veelvuldig gebruik van kleine stippelijntjes, een techniek die door Rubens nauwelijks wordt toegepast.

Van Dycks figuren zijn meestal mager, verlengd en enigszins gemaniëreed; Rubens' vormentaal is voller, robuuster en naturalistischer.

Deze verschillen zijn duidelijk te zien in de figuurstudies in zwart krijt. Bij Van Dyck is de lijn langer en vlakker dan bij Rubens, die rijkere en zachtere curven gebruikte. Beide kunstenaars werkten in pen en krijt, maar terwijl Rubens zowel krijt als pen gebruikte voor verschillende soorten tekeningen, maakte Van Dyck zijn compositiestudies in pen en zijn studies voor afzonderlijke figuren en portretten in zwart krijt.

Uit Van Dycks eerste Engelse periode (1620-1621) zijn geen tekeningen bekend.

Bacchanaal

Ca. 1622-25, schets naar Titiaan,
pen en bruine inkt
Italiaans schetsboek, fol. 104 v
Londen, British Museum

Het *Italiaans schetsboek*, thans in het British Museum, is een buitengewoon waardevol document uit deze periode. Dat schetsboek, op de tweede pagina gesignd 'Antonio van Dyck', gebruikte hij tijdens de eerste drie jaren dat hij in Italië was, van februari 1622, toen hij vanuit Genua (waar hij zijn eerste Italiaanse winter doorbracht) naar Rome vertrok, tot in september 1624, toen hij vanuit Sicilië naar Genua terugkeerde. Van de 122 pagina's zijn er slechts vier met voorbereidende tekeningen voor schilderijen: drie studies en de fascinerende tekening van de schilderes Sofonisba Anguissola die hij op 11 juli 1624 in Palermo maakte en waarbij hij een verslag neerschreef van hun gesprek over de portretschilderkunst. Het is geen werkboek met schetsen - het bevat geen enkele studie voor de portretten die hij in Genua schilderde of voor zijn religieuze opdrachten - maar veeleer een getekend verslag van dingen die hij zag.

In het *Italiaans schetsboek* zien we hoe Van Dyck reageert op wat hij in Italië zag. Het meest opvallend is de selectiviteit die hij hierbij aan de dag legde. Hij wist dan ook precies wat hij zocht in Italië, en dat was in eerste instantie het werk van Titiaan. Deze houding contrasteert schril met die van Rubens, voor wie het verblijf in Italië van doorslaggevende betekenis was voor zijn vorming als kunstenaar. Rubens stond open voor het brede scala aan visuele ervaringen dat hij daar kon opdoen: de kunst van de antieken, van de renaissance en de postrenaissance.

Vanaf 1627 was Van Dyck terug in Antwerpen en werd er een succesvol historieschilder en portrettist. Heel wat van de tekeningen uit deze periode zijn in het productieproces van deze schilderijen in te passen. Zijn beproefde methode om de compositie in een gewassen pentekening vast te leggen en de studies van afzonderlijke figuren uit te voeren in zwart krijt gehooft met wit, houdt hij aan.

Reeds in zijn Italiaanse periode maakte Van Dyck, ter voorbereiding van de talrijke portretten die hij schilderde, tekeningen in zwart krijt op gekleurd papier. Deze tekeningen waren in eerste instantie bedoeld om de houding van de figuren en hun kledij te kunnen bestuderen. In andere tekeningen wou Van Dyck vooral de gelaatstrekken vastleggen, alsof ze dienden als basis voor de hoofden in geschilderde portretten. Het lijkt erop dat hij in zijn tweede Engelse periode de hoofden, zonder hiertoe voorstudies te maken, reeds tijdens het poseren op het doek schilderde, waarna hij krijttekeningen maakte voor kleding en houding, die zijn assistenten moesten toelaten de draperingen en de achtergronden te schilderen, of althans voor te bereiden. Dit procédé was een direct gevolg van zijn drukke werkzaamheden als portrettist. Tijdens zijn tweede Antwerpse periode (1628-1632) en in de Antwerps-Brusselse periode (1634-1635), lijkt hij, tenminste in bepaalde gevallen, gedetailleerde tekeningen van het model gemaakt te hebben, die hij nadien gebruikte voor de geschilderde portretten.

Tijdens zijn tweede Antwerpse periode begon Van Dyck ook tekeningen in zwart krijt te maken voor de *Iconographie*, de serie geëttste en gegraveerde portretten van vooraanstaande tijdgenoten, die na zijn dood als één geheel gepubliceerd zouden worden. Veel van deze

tekeningen werden naar het leven gemaakt met als voornaamste doel het hoofd en de vluchtige gelaatsuitdrukkingen vast te leggen. De kleding is vaak uiterst summier getekend; het 'attribuut' - een boek, documenten of een beeldhouwwerk - en de achtergrond werden pas toegevoegd in de grisaille-olieverfschetsen, die gemaakt werden ten behoeve van de graveur.

Van Van Dycks Engelse periode zijn slechts twee soorten tekeningen bewaard; bladen gemaakt in verband met portretten en landschappen. Er zijn geen voorbereidende tekeningen voor de historiestukken die Van Dyck in Engeland schilderde.

Een kleine groep landschappen echter, gewassen pentekeningen en aquarellen, zijn geen voorstudies voor schilderijen of prenten en zijn evenmin voltooide tekeningen.

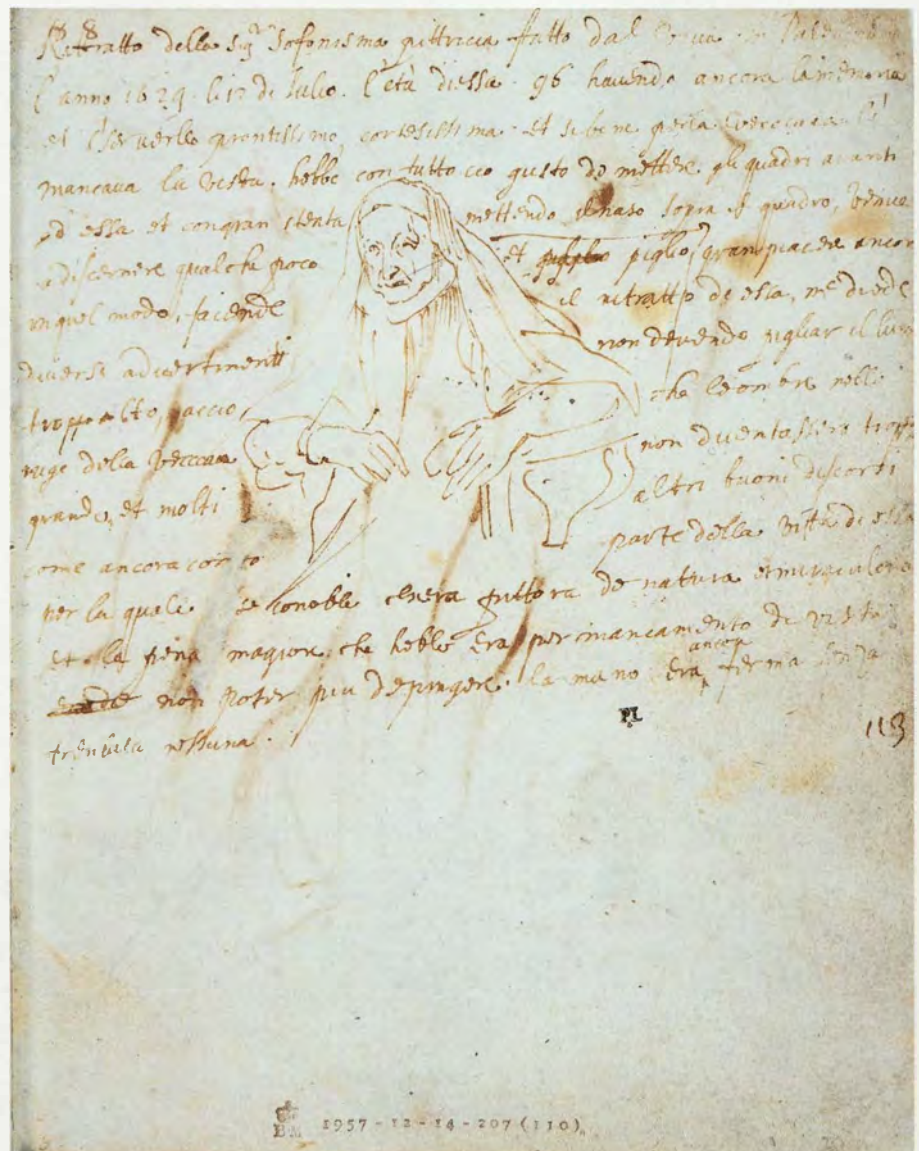
Ze lijken naar de natuur te zijn gemaakt en kunnen zowat beschouwd worden als Van Dycks antwoord op de schoonheid van het heuvelachtige Engelse landschap.

rechts
Studies van portretten naar Titiaan

Ca. 1623, pen en bruine inkt
Italiaans schetsboek, folio 56 r
Londen, British Museum

Portret van de hoogbejaarde schilderes Sofonisba Anguissola

1625, pen en bruine inkt
Italiaans schetsboek, fol. 110 r
Londen, British Museum

174

Juan

San Juan (al)

V. de

San Juan de los Rios

108

EL

Deze tekening is het *modello* voor het schilderij in de Antwerpse domicanenkerk. Er is in zwart krijt een raster op aangebracht voor de overbrenging op het paneel. De compositie is overigens zonder veel wijzigingen overgenomen in het uiteindelijke schilderij. Na de tekening te Rijsel veranderde Van Dyck in een tekening te Chatsworth het liggend formaat in een staand formaat en voegde hij in pen details toe aan de twee figuren die Christus meevoeren: bij de ene werd de gespierde rug en bij de andere het hoofd verder uitgewerkt. In de tekening te Vorden en in een blad dat zich voorheen te Bremen bevond werd de compositie nog verfijnd waarbij het

hoofd van Christus is gedraaid, om zo de blik van zijn moeder te kunnen opvangen, en de gehelmde soldaat een andere plaats krijgt. In de Antwerpse tekening voltooide hij de compositie door naast Maria een nieuwe figuur te introduceren, Simon van Cyrene, en bovendien rechts van de gehelmde soldaat een bebaarde man toe te voegen, die zijn staf opheft om Christus op het hoofd te slaan. Zijn houding, de gewelddadigheid die uit zijn gebaren spreekt en de grimmige, vastberaden uitdrukking op zijn gezicht doen denken aan de jagers op jachtaferelen die omtrent deze tijd werden geschilderd in het atelier van Rubens.

De kruisdraging

1617-1618, pen en bruine inkt,
21 x 17 cm
Antwerpen, Museum Plantin-
Moretus/Stedelijk Prentenkabinet

Deze ongelooflijk krachtige tekening toont Adam en Eva die door een engel met een zwaard in de opgeheven rechterarm, verdreven worden uit het Paradijs. Tussen de engel en Adam en Eva bevindt zich de Boom der Kennis van Goed en Kwaad met de slang die om zijn takken gekronkeld is. De verso is al even krachtig getekend en vertoont maar liefst vier verschillende studies van Adam en Eva

De verdrijving van Adam en Eva uit het Paradijs was één van de onderwerpen die waren gepland voor de plafonds van de jezuïetenkerk te Antwerpen, maar nooit zijn uitgevoerd. Van Dyck was Rubens' belangrijkste assistent bij dit project.

Rubens' behandeling van het onderwerp was gebaseerd op een al lang gevestigde noordelijke traditie, waartoe onder andere houtsneden van Hans Holbein en Tobias Stimmer behoorden.

Hoewel Van Dyck Rubens' compositie gekend moet hebben, behandelde hij het onderwerp totaal anders. Hij situeerde het tafereel niet aan de poort van het Paradijs, maar liet het plaatsvinden in de tuin zelf, met op de achtergrond de Boom der Kennis. Het gezichtspunt en de houdingen zijn totaal verschillend en de figuur van de Dood is weggelaten. De Adam en Eva van Van Dyck zijn naakt, terwijl die van Rubens dierehuiden dragen. Van Dycks aanpak is geconcentreerder en dus dramatischer dan die van Rubens, maar mist de verhalende kracht die zo'n belangrijk element is in Rubens' opvatting van de historieschilderkunst.

De verdrijving uit het Aards Paradijs

Ca. 1618-21, pen en bruine inkt,
17,2 x 22,2 cm
Antwerpen, Museum Plantin-
Moretus/Stedelijk Prentenkabinet

Auteursidentificatie

Michel Peeters (1965) is licentiaat Kunstgeschiedenis en Archeologie. Hij is momenteel verbonden aan Amarant v.z.w. als docent 17de- en 18de-eeuwse kunst.

Daarnaast werkt hij ook als freelance docent aan verschillende culturele instellingen in Vlaanderen.

ZEVENENDERTIGSTE JAARGANG
 APRIL-MEI-JUNI 1999 NR. 2
 Driemaandelijks tijdschrift voor inwijding in de beeldende kunsten
 Uitgave van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen v.z.w.
 onder de auspiciën van de Vlaamse provincies en in samenwerking met de VRT
 Verantwoordelijke uitgever: Rudy Vercrusse

Inhoud

- 4 Albrecht Daniëls
- 5 **de Opening - S.M.A.K.**
The Night of the S.M.A.K.
- 6 Tussen oost en west
Mingei
- 7 Demarches
De schatkamer van Alamire
- 8 Ensorgrafiek in confrontatie
Retrospectieve **James Ensor**
- 9 5 x 5 stoelen: de klassiekers van
het Finse modernisme
De successen van Leerdam
Dodensrituelen en Koppensnellers
- 10 Van Eyck-Serse
Verwoest gewest-geweest-gewist
- 11 Open Monumentendag
Vlaanderen
Indian Summer
- 12 **Van Dyck** - de schilder
Inspirerende landschap-
tekeningen
Een begenadigd prentkunstenaar
De barok en het hedendaagse
diamantjuweel
- 13 Zilver voor Sir Anthony
De Romantische Recuperatie
- 14 **Guido Gezelle** 1899-1999
Langs de Mandelbeke
Gezelle te Kortrijk: 1872-1899
- 15 Schilders in het gelid
- 16 **Carolus**
Mise-en-scène
- 17 Ontdekkingsreizen anders
Gestoorde Vorsten
- 18 SubUrban Options
Keizers aan de Nijl
- 19 **Meer dan groen**
- 20 **Frits Van den Berghe,**
retrospectieve
Henry Moore
- 21 **Tentoonstellingsagenda**
- 39 Boekbespreking

FOTO HERMAN HUYLS

OKV-Aanbieding
Albrecht Daniëls
 "Hilton" 1998
 Een reeks van 15 exemplaren

OKV op de VRT-radio
bij radio 3

'De Kunstberg'
 9 juni
 van 16.45 tot 18.00 u.

Aflevering 99/2 Antoon van Dyck komt later!

Wees niet ongerust! Zie pagina 3.

OPENBAAR KUNSTBEZIT

IN VLAANDEREN

Secretariaat, redactie

en abonnementendienst:

Oud-Parochiehuis,

Grote Markt 46,

9100 Sint-Niklaas

tel.: 03/760.16.40

fax: 03/760.16.41

e-mail:

openbaar.kunstbezit@planetinternet.be

PUBLICITEIT

03/231.28.00 (B-Promotion)

B.T.W.-nummer: 427.190.176

BANKRELATIES

448-0007361-87

385-0590844-80

000-0099920-10

135.20 (NL)

ISSN 1373-4873

WD 1999/7879/9

Deze OKVplus werd samengesteld door

Rudy Vercruyse en Kaat De Kock

VORMGEVING:

Geert Verstaen

ABONNEMENTENDIENST:

Kristien Van Mieghem

Gedrukt op Arctic Volume 115 gr en

middenkatern op Bioest 115 gr.

Info: Trebruk Benelux - tel. (016) 47.07.46

Losse nummers

Losse nummers kosten

250,-bf of 15,-nlg.

Bestellen kan door storting op

rekening 448-0007361-87

(in België)

of 135.20 (in Nederland)

van Openbaar Kunstbezit

in Vlaanderen, met vermelding

van de *titel van de aflevering*.

Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen
Jaargang 1999
biedt volgende themanummers

AFLEVERING 1

reeds verschenen

**Het Museum voor Industriële
Archeologie en Textiel in Gent**

AFLEVERING 2

verschijnt eind mei 1999

Antoon Van Dyck

AFLEVERING 3

verschijnt midden september 1999

De Sint-Pietersabdij in Gent

AFLEVERING 4

verschijnt eind november 1999

Museumarchitectuur

OKV-Aanbieding

Albrecht Daniëls
"Hilton" 1998

Voor Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen
realiseerde Albrecht Daniëls
een ets op 15 exemplaren.

TECHNISCH

Papier: Zerkall, 350 gr/m², natuurwit

Ets: aquatint, hoogdruk en koperpoeder

Formaat papier: 32 x 22 cm;

Formaat prent: 27,2 x 17,5 cm

Oplage: 15 exemplaren.

Elk exemplaar is genummerd en getekend.

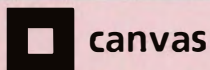
PRIJS

Voor abonnees:

5000,-BEF (266,-NLG)

Voor niet-abonnees:

6000,-BEF (319,-NLG)

canvas

LINK

is een cultureel magazine dat elke week door de brede
culturele actualiteit wandelt en daarbij een prikkelend

parcours volgt: welke verbanden zijn er - vaak onuitgesproken - tussen

werk van fotograaf X en schilder Y? Tussen het ontwerpen van een affiche en een briljante kok?

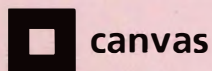
Tussen een circusartiest en een postmodern auteur?

LINK spreekt deze onuitgesproken verbanden uit, legt de visuele vinger op de verwantschap tussen

verschillende disciplines. De LINKs worden wekelijks gelegd door *Kurt Vandemaele* en *Fien Sabbe*.

Productie: Veerle Vanhooren - Productiemanager: Regine Clauwaert

LINK: op zaterdag om 20.30 u. op Canvas

canvas

LONK!

is een zomers cultuurmagazine van 15 minuten,
geheel opgetrokken rond de figuur van een

onbevangen, nieuwsgierige, spontane reporter: *Nic Balthazar*.

Hij verkent elke week een aantal locaties waar iets cultureels te beleven valt. Door zijn prikkelende
vragen ter plekke komen we aan de weet wat we zeker niet mogen missen deze zomer.

Productie: Veerle Vanhooren - Productiemanager: Regine Clauwaert

Lonk! op zaterdag om 20.30 u. op Canvas

Het programma wordt uitgezonden op volgende data: 5, 12, 19 en 26 juni;

31 juli en 7, 14, 21 en 28 augustus 1999

Aflevering 99/2 **Antoon van Dyck** komt later!

B e s c h i k b a a r e i n d e m e i 1 9 9 9

Beste abonnee,

Natuurlijk was u verwonderd om alleen OKV-plus 99/2 en geen OKV te ontvangen. Dit is uiteraard niet normaal.

Door omstandigheden buiten onze wil kon het themanummer over Antoon Van Dyck niet tijdig worden gerealiseerd.

Deze editie zal u later worden toegestuurd zodanig dat u ze nog in de bus hebt in de **beginperiode** van de Van Dycktentoonstelling in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen. De opening is gepland op **15 mei 1999**.

Vanzelfsprekend zijn wij excuses schuldig. Wij menen evenwel de pijn te verzachten door een **extra gestoffeerde OKV-plus** en door het aanbod van **onze voorjaarsuitgaven** die direct inspelen op de grote gebeurtenissen in museumland: de opening van het **S.M.A.K.**, de start van het **Keizer Kareljaar** in Gent en de opening van een groots opgezette wand-tapijtentoonstelling "**Meer dan groen**" in Oudenaarde.

Er zijn tevens talrijke aanvullingen van uw Museumkaart 1999. Zie hiernaast.

Let op de speciale katern met onze aanbiedingen. **Voor velen onder u hebben wij leuke verrassingen in petto.**

Nogmaals verontschuldiging, maar wees gerust: Antoon Van Dyck komt er aan.

Rudy Vercreyde,
directeur.

Aanvulling op de Museumkaart 1999

Met de vorige aflevering van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen kreeg u uw Museumkaart 1999 toegestuurd. Een aantal musea haalde de deadline niet, maar willen u wel graag een korting of gratis toegang verlenen.

Verlenen reductie op de toegangsprijs

Bree:

Heemkundig Museum, Cobbestraat 3

Brussel:

Charliermuseum, Kunstlaan 16 (50,- BEF i.p.v. 100,- BEF)

Museum voor Schone Kunsten van Elsene, J. van Volsemstraat 71

(50% korting bij tijdelijke tentoonstellingen)

Halle:

Zuidwestbrabants Museum, Kardinaal Cardijnstraat 7

(20,- BEF i.p.v. 40,- BEF)

Herenthout:

Houtambachtenmuseum 'De Wimpe', Schransstraat 28

(30,- BEF i.p.v. 50,- BEF)

Izegem:

Nationaal Schoeiselmuseum, Wijngaardstraat 9 (25 % korting)

Nationaal Borstel museum, Baron de Pélignystraat 3 (25 % korting)

Jabbeke:

Provinciaal Museum Constant Permeke, Gistelsesteenweg 341

(80,- BEF i.p.v. 100,- BEF)

Maaseik:

Museactron, Lekkerstraat 5 (50,- BEF i.p.v. 70,- BEF)

Kerkschatten Sint-Catharina, Lekkerstraat 10 (50,- BEF i.p.v. 70,- BEF)

Klaaskensmolen, Kleeskensmolenweg, Neeroeteren

(50,- BEF i.p.v. 70,- BEF)

Minderbroederskerk, Boomgaardstraat 12 (50,- BEF i.p.v. 70,- BEF)

Neermolen, Langerenstraat 8, Neeroeteren (50,- BEF i.p.v. 70,- BEF)

Meise:

Nationale Plantentuin van België, Domein van Bouchout (50 % korting)

Ronse:

Sint-Hermeskerk, Kaatsspelplein (25,- BEF i.p.v. 40,- BEF;

vanaf 1 januari 2000: 1 Euro i.p.v. 2 Euro)

Stedelijk Museum voor Folklore en Regionale Geschiedenis, Bruul

(25,- BEF i.p.v. 40,- BEF; vanaf 1 januari 2000: 1 Euro i.p.v. 2 Euro)

Stedelijk Textielmuseum, Bruul (25,- BEF i.p.v. 40 BEF;

vanaf 1 januari 2000: 1 Euro i.p.v. 2 Euro)

Westerlo:

Norbertynerabdij, Abdijstraat 40

Verlenen gratis toegang aan iedereen

Brussel:

Museum voor Schone Kunsten van Elsene, J. van Volsemstraat 71

(voor de permanente collectie)

Sint-Amands-aan-de-Schelde:

Provinciaal Museum Emile Verhaeren, Emile Verhaerenstraat 71

Verlenen vermindering op catalogi

Antwerpen:

Provinciaal Museum voor Fotografie

Sint-Amands-aan-de-Schelde:

Provinciaal Museum Emile Verhaeren, Emile Verhaerenstraat 71

Albrecht Daniëls

Een goed kunstwerk is een noodzakelijk werk

Albrecht Daniëls woont in de Dorpsstraat van een stemmig dorp, Oud-Heverlee. Op het eerste gezicht valt zijn huis in de lange rij gelijkaardige dorpshuizen niet op. En de graficus zelf is ook niet dominerend prominent aanwezig in de kunst- en mediawereld: geen grootspraak, geen performances, geen choquerende elementen, geen capsones. Hij laat de kunst spreken. Daar hebben de media niet altijd oor voor, laat staan oog. Hij werkt in de stilte van zijn huis en zijn dorp aan zijn levenswerk. Maar zijn scheppende hand laat wel sporen na. Je ziet het als je het wil zien.

De Dorpsstraat dus. Een wit huis in een lange rij van gevels. Op de brievenbus schotse en scheve letters die als regendruppels naar beneden glijden. Boven de bel een gelukkig lachend engeltje.

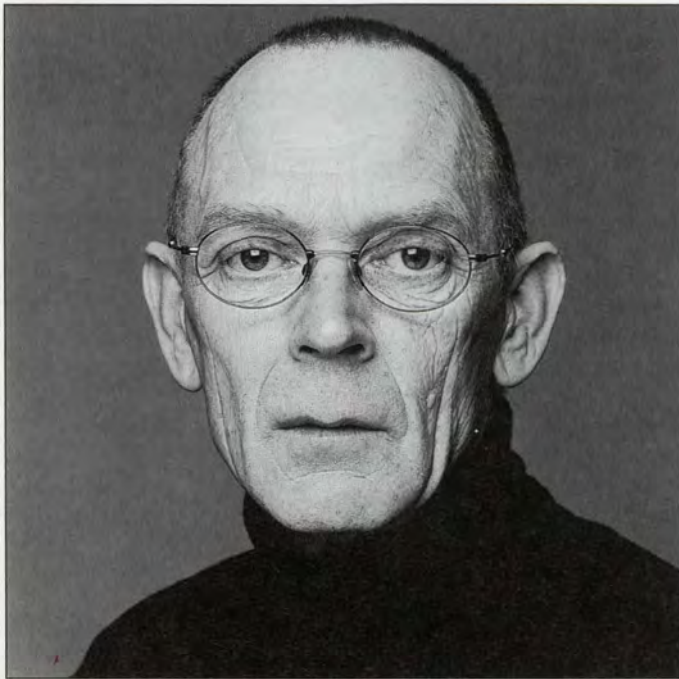

FOTO JACQUES SONCK

De poes. En in de hal een luster waarin uit een wolk van zilveren guirlandes en glimmende kerstballen twee paar houten benen steken. 'Het onthaal mag feestelijk zijn', glimlacht Albrecht Daniëls. Aan de muren van de woonkamer grafisch werk: viermaal het verwrongen gezicht van een bolwangige piccolo in zwart en wit en dezelfde piccolo groter en met toevoeging van groen en rood. 'Ik zit 's avonds graag naar mijn werk te kijken', zegt de graficus. 'Ik sta er gespannen kritisch tegenover. Als het werk na een paar maanden nog goed is, dan is het goed. En mag het naar de zolder.' Er staat een zetel met voeten en bekleed als een koe. Een salontafel met aan weerszijden een uit hout gesneden hoofdje van een man en een vrouw. Meer hoofdjes. Onder een stutbalk van het plafond. Hoog op een kast. Met uitpuilende ogen van knikkers. Of met borstelhaar. Ze zijn grappig. Haast volks. 'Ik werk met hout om de beperktheden eigen aan de grafiek te ontlopen', zegt hij. 'Er zijn andere dimensies in het beeldhouwen. Ik kan meer met kleur werken. En het werkt relativerend.' De beeldjes zijn grappig, maar ontlokken geen schaterlach. Ze hebben de glimlach van de poëzie. 'Ik vertrek vanuit de volkskunst', zegt Albrecht Daniëls. 'Volkskunst is eerlijk, spontaan, vrijblijvend. Op rommelmarkten vind ik vaak prachtige dingen. Maar ik wil iets toevoegen vanuit mijn persoonlijkheid, vanuit mijn individuele denkwereld. Ik wil het triviale, het banale, overstijgen.

Volkskunst inkleuren met mijn fascinaties. Snijd ik een hoofd, dan zal ik er bijvoorbeeld een helm van Lego aan toevoegen. Of een kitscherige oorbel van goedkoop glas. Ik hou wel van het kitscherige', zegt hij. Zoek in zijn werk niets goedkoop of karikaturaals, geen geweld ook, en geen ontluistering van de medemens. 'Ik hou van de mens', zegt hij.

Het hoofd is een constante in je werk, zeg ik 'Er wonen zes miljard mensen op de wereld', antwoord Albrecht Daniëls. 'Geen enkel hoofd is identiek aan het andere. De vormgeving is standaard, hoewel verrijkt met miljoenen nuances. Er zitten zo'n verrassende elementen aan, als: ogen, lippen, haar,... Ik ben geen psycholoog en psycholoog ook niet: maar wat gaat niet allemaal om in die hoofden?' In zijn grafisch werk neemt het aantal hoofden eveneens hand over hand toe. 'Ja, maar ik hou ze wel essentieel', zegt Albrecht Daniëls. 'Het is een zoektocht naar wat je allemaal kan doen met losse toetsen, vlekken, strepen, krullen,... om een grafiek te bereiken die niet saai of voorspelbaar is. Grafisch kunst heeft te lang en te veel opgesloten gezeten in een beperkte wereld van technische perfectie. Het was meer: kijk eens hoe virtuoos ik ben in de techniek, dan wel: kijk eens naar wat ik heb gecreëerd. Alsof het alleen om handigheid en stijlbeheersing zou gaan. Ik vind overigens ook niet dat ik een stijl heb of een persoonsgebonden stijl nastreef. Ook stijl zou me van mijn vrijheid beroven.' Opvallend is de soberheid die Albrecht Daniëls hanteert. Kleur ontbreekt vaak totaal: 'Ik ben geen colorist, nee. Schilderen is niet aan mij besteed. Ik hield het heel lang alleen bij zwart en wit. En met zwart en wit probeerde ik diepte en reliëf aan mijn werk te geven. De laatste tijd breng ik eerder combinatie kleuren aan middels groen en rood. Die kleuren trekken aan en stoten meteen ook af. Het bindmiddel kan wat goud zijn. Groen en rood scheppen verwarring. Maar dat is ook zo in het hoofd van elke mens: het is daar een flinke warboel, wees gerust. Een hoofd zit vol spanning. Het uiterlijk is pure materie. Maar vergis je niet: het is een vat opgevuld met ideeën, gedachten, met bewustzijn en onderbewustzijn. Met zachte en harde kleur schreeuw je die conflicten uit.'

Hij denkt na. Hij denkt over zijn werk na en over de mens. 'Ik ben met mijn werk bezig en tracht het te verbeteren. Dat kan niet zonder er voortdurend mee bezig te zijn. Maar er hoeft geen intellectuele uitleg bij. Ik ga niet op een schavotje staan roepen. Kunst spreekt aan of spreekt niet aan. Roept al dan niet emotie op. Daarvoor hoeft je niet te verglijden tot Efteling-kunst. Maar nogmaals: ik ben er mee bezig. Elke dag. In stilte. In de stilte van mijn hoofd en mijn atelier. En steeds weer keert dezelfde vraag terug: hoe maak ik iets dat ik voordien nog niet gemaakt heb? Hoe kom ik onderuit aan verwachtingen die anderen mij willen opleggen? Niets is zo saai als de voorspelbaarheid of het voorspelbaar-zijn.

Albrecht Daniëls neemt me mee naar zijn atelier. De poes ligt languit op een naar de hemel opstijgende engel. Het onverwachte bezoek stoort haar niet in het minst. 'Ik hoef me met niemand te meten', zegt hij. 'Ik wil bezig blijven. Op mijn manier, met mijn middelen. Ik hoef niet zonnig tentoon te stellen, te verkopen. Let wel: ik mag graag met mijn werk naar het publiek toegaan en verkopen is altijd een vorm van appreciatie. Maar alleen daarvoor doe je het niet. Als je puur commercieel bezig bent, zit je fout. Elk kunstwerk is pas een kunstwerk als je er vanuit een diepere persoonlijke gedrevenheid aan gewerkt hebt. Kunst die niet in noodzaak wortelt, is geen kunst. Een goed kunstwerk is een noodzakelijk werk. Is levensnoodzakelijk.'

PAUL DE MOOR

de Opening

STEDELIJK MUSEUM VOOR ACTUELE KUNST, GENT
VAN 9 MEI TOT 5 DECEMBER 1999

In mei 1999 opent het S.M.A.K. in het gerenoveerde Casino-gebouw in het Citadelpark. Dit belooft een groots cultureel evenement te worden. Het Gentse museum was bij de oprichting in 1975 het eerste Belgische museum gewijd aan hedendaagse kunst. De collectie die momenteel uit meer dan 2000 stukken bestaat, wordt algemeen beschouwd als de belangrijkste verzameling hedendaagse kunst in een Vlaamse openbare instelling en heeft een zeer grote internationale uitstraling.

Het museum opent met een tentoonstelling waarin de collectie voor het eerst sinds jaren in volle luister te zien zal zijn. Zes maanden lang kan het publiek vanuit de collectie van het S.M.A.K. een beeld krijgen van de ontwikkelingen in de hedendaagse kunst vanaf '45 zoals deze door het museum is geconcipieerd. Vertrekend vanuit eigen prioriteiten binnen de academische kunstgeschiedenis actualiseert het museum een ondervragende dialoog over kunst, het museum en zijn noodzakelijke maar gecompliceerde verhouding tot de samenleving. Binnen de tentoonstelling zullen er ruimtes zijn waarin werken van diverse kunstenaars een relatie met elkaar aangaan, in andere gevallen wordt een ruimte aan één enkele kunstenaar of zelfs één enkel werk gewijd. In zijn totaliteit betekent dit een nomadisch aftasten en onderzoeken van de collectie, een zoeken naar spanningsvelden en conflicten. In functie van deze keuze worden in de loop van de tentoonstelling internationale partnermusea uitgenodigd. Zij krijgen de mogelijkheid vanuit hun collectie een antwoord op 'de Opening' te formuleren. Naast een onverwachte kijk op de collectie creëren deze infiltraties de mogelijkheid om telkens nieuwe publiekmomenten te hebben. Tijdens deze periode worden diverse activiteiten gepland en zullen er wisselende infiltraties van werken van andere 'bevriende' Europese musea zijn.

Praktische informatie

Stedelijk Museum voor Actuele Kunst
Citadelpark, 9000 Gent
Tel 09/221.17.03, fax 09/221.71.09
E-mail: museum.smak@gent.be
Dagelijks open van 10 tot 18u, elke eerste woensdag van de maand tot 21u
Gesloten op maandag
Toegangspreis: 300 BEF
Reductieprijs: 150 BEF (groepen vanaf 15 pers. en reductiehouders), 100 BEF voor schoolgroepen

met OKV-Museumkaart
reductie: 200 i.p.v. 300 BEF

The Night of the S.M.A.K.

ZATERDAG 8 MEI 1999
VAN 15 TOT 5 UUR

The Night of the S.M.A.K. wordt de kers op de taart tijdens de manifestaties ter gelegenheid van de opening. Het wordt een groot feest, een eruptie van artistieke energie, waarin de toeschouwer/deelnemer van de ene verbazing in de andere kan vallen.

Er zijn muzikale interventies van o.a. het Spectra-ensemble, het Goeyaerts consort, Sunny Murray, het Finse 'schreeuwoor' Huutajat en Erich Sleichim. Verder zijn er film, video en performances van diverse kunstenaars, zoals Angel Vergara, Dirk Hendrickx, John Bock en uiteraard de veelbesproken boksperformance tussen de Amerikaanse kunstenaar Dennis Bellone en Jan Hoet. De happening besluit met een Techno-fuif waar tal van internationale DJ's ten dans zullen spelen en een concert van onder meer John Cale, D.A.A.U., Soulwax en Transglobal Underground.

Praktische informatie

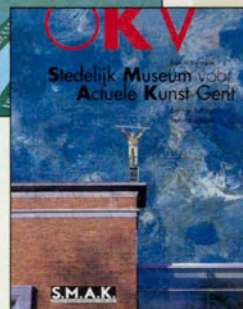
Stedelijk Museum voor Actuele Kunst, Kuipke, Democracy, VIP-village, Floraliënhel
Totaalprogramma vanaf 15.00: 500 BEF;
avondconcerten en techno-fuif: 800 BEF;
Totaalprogramma met SMAK benefiet-lunch vanaf 12.00: 5000 BEF
Kaarten: On the Rox (070/345678), VMHK (09/222.38.96) en de gebruikelijke verkooppunten
Info: 09/222.17.03

Extra publicatie S.M.A.K.

Door Stef Van Bellingen
en Stefan Kochanek
Verschijnt: eind april 1999

Een gestructureerd overzicht van de collectie van het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst in Gent.

De editie brengt een kleine voorgeschiedenis waarin de betekenis van figuren als Karel Geirlandt en Jan Hoet worden toegelicht. De presentatie van de collectie biedt terzelfdertijd een overzicht van de hedendaagse kunst en wordt opgebouwd rond een aantal ankerpunten; tentoonstellingen die beslissend zijn geweest voor het imago en de verdere uitbouw van de S.M.A.K.-verzameling: Kunst in Europa na '68, Chambres d'Amis, Documenta IX, tot de Rode Poort. De editie wordt afgesloten met een notitie over de architectuur van het museum. Een editie i.s.m. S.M.A.K. ZIE OOK BIJGELEGDE FOLDER

Tentoonstellingen Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis

Tussen oost en west Reizen langs de zijderoute

MUSEUM VOOR BLINDEN
NOG TOT 31 OKTOBER 1999

Het Museum voor Blinden heeft een jarenlange ervaring in het organiseren van tentoonstellingen voor blinden en slechtzienden. Deze keer beperken ze zich echter niet tot één enkele beschaving, een historische periode of een welbepaald materiaal, maar nemen ze u mee op een lange reis van 17 eeuwen langs de zijderoute door China, het Nabije-Oosten en enkele Centraal-Aziatische landen. De bezoekers kunnen er luxueuze zijden en tere wollen stoffen betasten en de geuren van steranijs, koriander, saffraan, aloë en wierookhars opsnuiven, terwijl op de achtergrond de geluiden van de soeks weerklinken.

Mingei Japanse Volkskunst

JAPANESE TOREN
NOG TOT 29 AUGUSTUS 1999

Het begrip 'Mingei' verwijst naar de hoogwaardige ambachtelijke Japanse volkskunst die vooral bloeide tussen de 17de en de 19de eeuw.

Het betreft dagelijkse gebruiksvoorwerpen 'door het volk en voor het volk' waarbij het esthetische aspect sterk bepaald wordt door het functionele. Dit uit zich in een uiterst sobere vormgeving, waardoor de Mingei-productie bijna hedendaags aandoet. De overeenkomsten met het huidige industriële design zijn onmiskenbaar.

Het materiaalgebruik is zeer verscheiden en omvat textiel, aarde en lakwerk, hout en metaal. Het houtwerk neemt een belangrijke plaats in met zowel religieuze beeldjes en meubilair als speelgoed en huishoudelijke gebruiksvoorwerpen. Ondanks de 19de-eeuwse industrialisatie en later de Tweede Wereldoorlog kan de Mingeivolkskunst zich handhaven. Zij spitst zich evenwel toe op een kleiner, elitair publiek. Een honderdtal topwerken uit de befaamde collectie van Jeffrey Montgomery wordt nu uitzonderlijk in de Japanse Toren tentoongesteld.

Praktische informatie

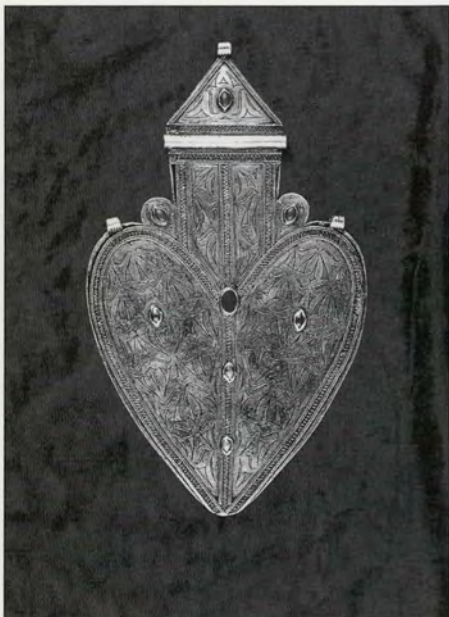
Jubelpark 10, 1000 Brussel
Tel 02/741.72.11, fax 02/733.77.35
Open van 9.30 tot 17 uur, weekends
van 10 tot 17 uur
Gesloten op maandag

reductie met
OKV-Museumkaart

Praktische informatie

Van Praetlaan 44, 1020 Brussel
Tel 02/268.16.08
Open van 10 tot 17u
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 80 BEF

reductie met
OKV-Museumkaart

RUGSIERRAAD
TEKKE-TURKMEES, AFGHANISTAN,
19DE EEUW
VERGULD ZILVER MET KARNEOLEN EN
GLASPARELS
FOTO: BLINDENMUSEUM-KMKG

LAK-KOMMETJE
EDO-PERIODE, 19DE EEUW
FOTO: JAPANESE TOREN-KMKG

Demarches

Tentoonstelling rond hedendaagse kunst

VERSCHILLENDE LOCATIES IN LEUVEN

VAN APRIL T.E.M. JUNI 1999

De titel van de manifestatie verwijst zowel naar de tentoonstellingslocatie als naar het concept van de tentoonstelling.

De tentoonstellingsruimten die voor deze manifestatie in aanmerking komen, liggen letterlijk in de marges van pleinen waarrond de stad zich organiseert. Het plein refereert aan een symbolische maar illusoire éénmaking van de publieke ruimte. In 'Demarches' wordt het plein gekoppeld aan zijn marges, aan de zones die niet zijn opgenomen in de uniformiteit.

De kunstenaars zullen zoveel mogelijk elk een eigen ruimte krijgen waarin zij binnen de context van het concept hun 'demarche' waarmaken. Zowel binnen- als buitenlandse, zowel internationaal gereputeerde als jonge beloftevolle kunstenaars zijn uitgenodigd. Een aantal van hen zal speciaal voor deze manifestatie nieuw werk maken, anderen tonen bestaand, maar nooit eerder geëxposeerd werk.

Praktische informatie

De tentoonstelling wordt georganiseerd door de Stedelijke Musea van Leuven. Voor meer informatie kan u terecht op volgend nummer: 016/22.69.06

De schatkamer van Alamire

Muziek en miniaturen uit keizer Karels tijd (1500-1535)

PREDIKHERENKERK, LEUVEN

VAN 25 SEPTEMBER TOT 5 DECEMBER 1999

Petrus Imhoff uit Nürenberg, wiens naam in onze streken werd vertaald in Van den Hove, was een fascinerende figuur en artiest. Een grote reputatie verwierf hij onder het pseudoniem Petrus Alamire (ca. 1470-1536). Deze naam koos hij uit de muziekleer van die tijd. Later vestigde hij zich in de nabijheid van het Mechelse hof, waar hij als 'garde et escripvain de livres' in dienst trad van Filips de Schone, Margaretha van Oostenrijk en aartshertog Karel.

Aan de hand van rijkelijk verluchte handschriften die, ten tijde van Margaretha van Oostenrijk en de snel machtig wordende aartshertog Karel, in het atelier van Alamire in Mechelen werden gemaakt, wordt het muziekleven van dat ogenblik geëvoerd. Deze periode betekende immers het hoogtepunt van de polyfonie met de Lage Landen als toonaangevend centrum. Daardoor kreeg deze kunstvorm de benaming 'Vlaamse polyfonie'. Er zal veel aandacht gaan naar het wezen van deze polyfone kunst: wie waren de componisten, hoe werd deze muziek genoteerd, hoe werd ze uitgevoerd, hoe heeft deze muziek geklonken...

De muziekhandschriften worden in het schip van de expositieruimte Predikherenkerk getoond volgens hun historische rol en betekenis. Vele van die handschriften werden immers gemaakt voor eigen gebruik, maar meer nog als geschenk naar aanleiding van een vorstelijk huwelijk, een vredesverdrag, een keizersverkiezing enz. Andere werden dan weer vervaardigd in opdracht van rijke hofdignitarissen of rijke handelslui als Fugger, Occo, ... Aan het einde van een reeks van zo'n 40 bewaarde boeken, wordt geïllustreerd hoe deze perkamenten bladen in de eeuwen nadien als boekversterking werden gebruikt en nu als fragmenten uit koorboeken kunnen worden getoond.

In de zijbeuken van de kerk wordt enerzijds het rijkelijke en boeiende leven van Petrus Alamire geëvoerd aan de hand van brieven, portretten, objecten en reproducties uit de handschriften, en anderzijds de aard van de Vlaamse polyfonie van dat ogenblik uiteengezet.

Praktische informatie

Predikherenkerk
Onze-Lieve-Vrouwstraat, 3000 Leuven
Tel 016/21.15.39, fax 016/21.15.49
Open dinsdag t.e.m. donderdag van 9.30 tot 17.30, vrijdag tot 21.30u
Weekends van 13.30 tot 18.30
Maandag gesloten
Toegangs prijs: 280 BEF
Reductie prijs: 200 BEF, groepen 150 BEF pp., school- en studentengroepen 100 BEF pp., kinderen tot 12 jaar gratis

PETER BLATT, WIR MÜSSEN UNS WIEDERSEHEN, 1998
FOTO: PETER BLATT

GROTESKINITIAAL IN KOORBOEK, 16DE EEUW
FOTO: STADSARCHIEF, MECHELEN

Ensorjaar in Oostende en Brussel

In het België van de jaren 1880-1890 bracht James Ensor een omwenteling teweeg in de toenmalige schilderkunst. Na zijn eerste naturalistische pogingen en zijn interesse voor het licht en het palet van de impressionisten, kwam hij zeer snel tot een preëxpressionistische formele taal en een meer innerlijke visie op de wereld, in het grensgebied van de droom, de toverij en zelfs de hallucinatie. Twee steden zijn erg belangrijk geweest voor zijn leven en werk.

Ensorgrafiek in confrontatie

MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN, OOSTENDE
VAN 19 SEPTEMBER 1999 TOT 13 FEBRUARI 2000

James Ensor werd geboren en overleed in Oostende, de badplaats die onder Leopold II behoorlijk in trek was. Zijn roeping als kunstenaar kwam er al spoedig tot uiting, door de aanraking met de zee, de polders en het legendarische carnaval, die stuk voor stuk inspiratiebronnen voor zijn werk zullen worden. De kunstenaar zal erg gehecht blijven aan zijn geboortestad en zijn familiale omgeving, die hij slechts verliet voor enkele zeldzame studiereizen naar Parijs, Londen of Nederland.

Het vertrekpunt van de tentoonstelling zal de drukgrafiek van James Ensor zijn. Afzonderlijke etsen en diverse themagroepen binnen zijn grafiek zullen geconfronteerd worden met bladen van andere grafici. Zo zullen duidelijke prototypes van bepaalde Ensoretzen in de etsen van Rembrandt, in de litho's van John Martin en in de illustraties van Ignace-Isidore Grandville naast etsen van Ensor hangen.

Praktisch informatie

Museum voor Schone Kunsten
Wapenplein, 8400 Oostende
Tel 059/70.11.99
Open van 10 tot 12 en van 14 tot 17 uur
Toegangsprijs (bezoek Ensorhuis inbegrepen):
300 BEF
Groepen en reductiehouders: 200 BEF
Kinderen gratis

met OKV-Museumkaart
reductie: 200 i.p.v. 300 BEF

JAMES ENSOR, DE DUIVELS DIE MIJ KWELLEN, 1885, ETS
© MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN, GENT

JAMES ENSOR, DE DOOD VERVOLGT DE MENSENKUDDE, 1896
MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN, OOSTENDE

JAMES ENSOR, NATURE MORTE AU CANARD, 1880
FOTO: SABAM, BELGIË, 1998-'99
JAMES ENSOR, LES MASQUES SINGULIER, 1892
FOTO: SABAM, BELGIË, 1998-'99

JAMES ENSOR, MA CHAMBRE PRÉFÉRÉE, 1892
FOTO: SABAM, BELGIË, 1998-'99

Retrospectieve James Ensor

KONINKLIJKE MUSEA VOOR SCHONE KUNSTEN, BRUSSEL
VAN 24 SEPTEMBER 1999 TOT 13 FEBRUARI 2000

In Brussel volgde hij les aan de Academie voor Schone Kunsten en nam hij regelmatig deel aan de avondjes onder vrienden die de familie Rousseau-Hannon organiseerde. In deze wereld van intellectuelen, anarchisten en vrijdenkers kwam hij in contact met de ethische, sociale en politieke ideeën van zijn tijd. Brussel maakte het hem mogelijk te ontsnappen aan het conformisme en de kleingeestigheid van zijn familie en was tegelijkertijd een artistieke avant-scène. Een tijdlang was Ensor zelfs één van de leiders van Les XX. Maar bovenal vond hij in Brussel een oefenterrein, waar hij zijn meest gedurfde scheppingen kon tonen aan een nu eens geestdriftige en dan weer vijandige kritiek. Tijdens zijn leven zal Brussel hem dan ook eren door er zijn eerste persoonlijke tentoonstellingen te laten plaatsvinden.

De retrospectieve zal het accent leggen op de verscheidenheid van genres en thema's. Meer dan driehonderd werken zullen te bewonderen zijn. De diverse richtingen die hij in de loop van zijn zeer lange carrière in verschillende technieken uitprobeerde, zullen allen vertegenwoordigd zijn.

Praktische informatie

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België
Regentschapsstraat 3, 1000 Brussel
Tel 02/508.33.33
Open van 10 tot 17 uur, donderdag tot 21 uur
Maandag gesloten
Toegangsprijs: 350 BEF
Voor groepen en senioren: 300 BEF pp,
schoolgroepen: 150 BEF pp,
gratis voor kinderen tot 13 jaar

Tentoonstellingen Museum voor Sierkunst en Vormgeving, Gent

VAN 25 JUNI TOT 1 SEPTEMBER 1999

5 x 5 stoelen: de klassiekers van het Finse modernisme

Finland trad later dan de andere Scandinavische landen naar buiten als nationale eenheid met een eigen vormgeversfilosofie. Op de Triënnales van Milaan in de jaren '50 wisten ze evenwel internationaal de aandacht te trekken. Pionier van de Finse vormgeving is ongetwijfeld Alvar Aalto. Zijn meubelontwerpen van gelamineerd hout worden gerekend tot de klassieken van de moderne vormgeving. Aan de hand van een vijftal van zijn stoelontwerpen, aangevuld met ontwerpen van Ilmari Tapiovaara, Yrjö Kukkapuro, Yrjö Viherheimo en Jouko Järvisalo, brengt de tentoonstelling een beeld van de vernieuwende ideeën vanaf het modernisme tot vandaag.

De successen van Leerdam

Op 18 juni 1878 werd het vuur voor de eerste smeltoven ontstoken in Leerdam. Deze tentoonstelling zal een beeld brengen van de ontwikkeling van de glasfabriek in de afgelopen 120 jaar. Om een zicht te krijgen op de verschillende aspecten van de fabrieksproductie, worden naast de glasserviezen ook Leerdam unica, persglas en verpakkingsglas getoond.

met OKV-Museumkaart
reductie: 50 i.p.v. 100 BEF

Praktische informatie

Museum voor Sierkunst en Vormgeving
Jan Breydelstraat 5, 9000 Gent
Tel 09/267.99.99
Dagelijks van 9.30 tot 17 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijzen: 100 BEF; groepen, studenten,
plus 3-pas: 50 BEF; scholen: 20 BEF; kinderen
jonger dan 12: gratis

A. D. COPIER, LEERDAM UNICA, 1928
MUSEUM VOOR SIERKUNST EN VORMGEVING, GENT
FOTO: TOM HAARTSEN

Dodenrituelen en Koppensnellers De cultuur van de Dayak op Borneo

STEDELIJK MUSEUM, SINT-NIKLAAS
VAN 6 JUNI TOT 10 OKTOBER 1999

De Dayak worden als de inheemse bevolking van het eiland Borneo beschouwd. Dayak is de verzamelnaam voor een groot aantal volken en etnische groepen die onderling in taalkundig en cultureel opzicht verschillen. Het aantal Dayak-stammen wordt op meer dan 300 geschat.

Een groep heeft zijn eigen taal, cultuur en kunstuitdrukking. Ondanks de verschillen hebben de Dayak-stammen fundamentele overeenkomsten: zij bewonen de grote rivieren, hebben een vergelijkbare economie en delen vooral eenzelfde wereldbeeld en dezelfde religieuze opvattingen. Het koppensnellen is de spectaculairste uiting van de religie van de Dayak. Het gebruik moet vooral gesitueerd worden in het kader van begrafenisrituelen. Via offers stelden de Dayak alles in het werk om de zielen van de gevallen gunstig te stemmen. De gedachte die ten grondslag ligt aan het koppensnellen, is het verkrijgen van de magische kracht die in de kop van de gesnelde, altijd iemand van een vijandelijke stam, aanwezig is. Die potentie bevorderde gezondheid en een lang leven voor de hele stam. Bij epidemieën offerde men schedels aan ziekte demonen om die ver weg te houden en men snelde ook koppen om de vruchtbaarheid van de aarde te bevorderen. De schedel was dus een zeer begeerd bezit, maar werd tegelijk ook gevreesd. De hoofden werden opgehangen in de galerij van de woning. De tentoonstelling zal op een zo breed mogelijke manier inzicht verschaffen in de cultuur van de Dayak en zal hierom bestaan uit twee grote delen: een deel dat in informatief het land, de geschiedenis, de fauna en de flora en het dagelijks leven van de Dayak zal tonen en een deel dat hun geestelijke cultuur in het algemeen en de dodenrituelen en koppensnellerij in het bijzonder presenteert. De tentoonstelling zal een unieke reeks van een 50-tal gesnelde koppen bevatten en honderden objecten uit de materiële en geestelijke cultuur van de Dayak.

Praktische informatie

Stedelijk Museum
Zwijgershoek, 9100 Sint-Niklaas
Tel 03/777.29.42
Open van 14 tot 17 uur, zondag van 10 tot 17 uur
Maandag gesloten
Toegangsprijs: 150 BEF
Groepen: 100 BEF, tot 6 jaar gratis
Rondeleidingen (max. 25 pers.): 1500 BEF

GESNELDE KOP VAN DE DAYAK
© CULTUREEL CENTRUM, SINT-NIKLAAS

Tentoonstellingen Museum voor Schone Kunsten van Gent

Van Eyck-Serse

VAN 23 MEI TOT 27 JUNI 1999

In deze tentoonstelling wordt het werk van de Vlaamse Primitief Jan van Eyck geconfronteerd met het werk van de hedendaagse Italiaanse kunstenaar Serse.

In de centrale tapijtenzaal van het museum wijken de tapijten gedurende deze tentoonstelling voor de monumentale tekeningen van Serse, terwijl Van Eyck getoond wordt aan de hand van de foto's op ware grootte van A. Dierick.

Serse deelt met Jan Van Eyck de kracht van de pure waarneming en de doorgedreven detaillering, de verwondering van de kunstenaar over de schepping en de materie. De tentoonstelling is een samenwerking met het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst Gent en de Galeria Continua in San Gimignano.

De etsen van James Ensor

VAN 1 JULI TOT 30 AUGUSTUS 1999

Het Museum voor Schone Kunsten verwierf onlangs het volledige grafisch werk van James Ensor.

Het publiek kon reeds kennismaken met een selectie uit deze verzameling, tentoongesteld ter gelegenheid van de Scribe-tentoonstelling. Ook tijdens de zomermaanden wordt, als bijdrage van het museum tot het Ensorjaar, een ruime keuze uit deze 185 prenten tellende verzameling geëxposeerd, samen met de tekeningen en schilderijen van Ensor die het museum bezit.

Praktische informatie

Museum voor Schone Kunsten
Citadelpark, 9000 Gent
Tel 09/222.17.03, fax 09/221.60.15
Open van 9.30 tot 17 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 100 BEF
Groepen: 50 BEF, scholen 20 BEF pp.

met OKV-Museumkaart
reductie: 50 i.p.v. 100 BEF

WEDEROPBOUW VAN DE HOTELS
OP HET STATIONSPLEIN VAN IEPER, 1919
FOTO: IN FLANDERS FIELDS MUSEUM, IEPER

Verwoest geweest-geweest-gewist
Het herwinnen van een stad en regio.
Ieper 1919 - ...

IN FLANDERS FIELDS MUSEUM, IEPER

VAN 1 MEI TOT 14 NOVEMBER 1999

80 jaar geleden waren de stad Ieper en de omliggende dorpen één pokdalig maanlandschap vol kraters, puin, schroot... kortom: het Verwoeste Gewest.

Over de wederopbouw van Ieper is al veel gezegd, maar nog lang niet alles. Na de Eerste Wereldoorlog waren Ieper en de omliggende dorpen en landerijen zo verwoest dat ze ook door officiële instanties als de *Verwoeste Gewesten* werden bestempeld. Tien, twaalf jaar later was al zoveel hersteld dat de verwoesting was geweest, en de oorlogsvernietiging als het ware *was gewist* uit het geheugen van stad en land.

De tentoonstelling bekijkt, naast de overduidelijke urbanistische en bouwkundige aspecten van de wederopbouw, uitgebreid de sociale, culturele en filosofische kant van de zaak. Zo ging de terugkeer van al dan niet oorspronkelijke bewoners gepaard met een acute nood aan tijdelijke woningen, waaronder de gekende barakken van het Koning Albert-fonds. De institutionele maatregelen, getroffen door de Belgische en lokale overheden, worden belicht naast de particuliere initiatieven en internationale hulp. Ook het oorlogstoerisme - dat vrijwel onmiddellijk na de wapenstilstand op gang kwam en nooit meer gestopt is - vereiste dadelijk bepaalde voorzieningen zoals hotels, restaurants, 'souvenirshops',... Maar ook het sociaal, religieus en cultureel leven herstelde zich: bioscopen, musea, bibliotheken, kerken en kloosters, scholen, de rechtbank en de gevangenis, het verenigingsleven,... kwamen allemaal terug.

De tentoonstelling zal opgedeeld worden in 10 'hoofdstukken', opgehangen aan het persoonlijke verhaal van telkens één figuur. Ze moet niet enkel de fysieke verrijzenis van stad en streek illustreren maar evenzeer de mentale: hoe herwin je het weefsel van een samenleving?

Praktische informatie

In Flanders Fields
Grote Markt 34, 8900 Ieper
Tel 057/20.07.24
Elke dag open van 10 tot 18 uur (vanaf september tot 17 uur en gesloten op maandag)
Toegangsprijs: 250 BEF
Groepen vanaf 20 pers.: 175 BEF pp., tot 15 jaar en schoolgroepen vanaf 20 In.: 125 BEF, tot 7 jaar: gratis

FOOL BULL (SIOUX MEDICINE MAN).
CA. 1900
FOTO: LIBRARY CONGRESS, WASHINGTON

Open Monumentendag Vlaanderen 'Via Europa. Reisverhalen in steen'

12 SEPTEMBER 1999

De Open Monumentendag Vlaanderen wordt in 1999 een bewogen dag.

'Europa, een gemeenschappelijk erfgoed', het Open Monumentendag-thema in enkele tientallen landen, wordt hier een verhaal van mensen, ideeën, cultuuruitingen en handelsgoederen die in beweging en op reis zijn.

Om de reis van de Open Monumentendag 1999 een richting en een bestemming te geven viel de keuze op drie categorieën van Europese subthema's.

BUITENLANDSE VERHALEN IN MONUMENTENLEVEN In veel van de biografieën van gebouwen speelt in één of meer periodes het (Europese) buitenland een grote rol. Zo verbleven in heel wat gebouwen ooit belangrijke bewoners en eigenaars. Of er speelden zich gebeurtenissen van Europese allure af. Misschien koos de gerenommeerde architect een buitenlands model of was hij zelf buitenlander...

ANDERMANS GEZAG Het gebied dat we nu 'Vlaanderen' noemen, stond in veel periodes politiek-militair niet op eigen benen, minstens gedeeltelijk. Bewindvoerders uit andere landen zwaaiden voor korte of lange tijd de scepter. Dat drukte zijn stempel op onze streken, ook op het bouwkundig erfgoed.

EUROPESE SPOREN IN HET LANDSCHAP De wegen zorgden voor de Europese bloedcirculatie. De meest diverse mensen en goederen verplaatsten er zich op. Handelaars, kunstenaars, reizigers, soldaten, wetenschappers, ... aan het eind van hun reis werden ze voor korte of langere tijd geherbergd of bouwden ze een al dan niet tijdelijk eigen onderdak.

VOOR MEER INFORMATIE Open Monumentendag Vlaanderen - Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21, 1000 Brussel • Tel 02/549.02.74, fax 02/512.00.35 • E-mail: omd@kbs-frb.be

Indian Summer De eerste naties van Noord-Amerika

JUBELPARKMUSEUM - KMKG

VAN 23 SEPTEMBER 1999 TOT 26 MAART 2000

De korte maar mooie nazomer, net voor de herfst, noemt men in het noorden van Amerika 'Indian Summer'. Het is precies in deze periode dat de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis hun grote tentoonstelling van 1999, gewijd aan de Indianen van Noord-Amerika, zullen openen.

De tentoonstelling schetst de geschiedenis en de cultuur van de Eerste Naties in Noord-Amerika vanaf de voor-Europese periode tot vandaag, van de Inuit in het arctisch gebied en de Sioux in de vlakten tot de Seminolen in het zuidoosten en de Apachen in het zuidwesten. Ze brengt een realistisch en levendig beeld van deze Indianen, hun gebruiken, hun religie, hun sociale organisatie, hun dagelijks leven en hun kunst. Het is de eerste grote tentoonstelling over dit thema in Europa sinds 30 jaar.

Er werd een selectie gemaakt van een zeshonderd archeologische en etnografische stukken, afkomstig uit de meest prestigieuze Amerikaanse en Canadese verzamelingen. Een aantrekkelijke en levendige encensering, met reconstructies van woningen, met foto's, videoschermen en multimedia-technieken, plaatst de werken in de juiste context.

Praktisch informatie

Jubelparkmuseum
Jubelpark 10, 1000 Brussel. Tel 02/741.73.08
Dagelijks van 10 tot 17 uur. Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 300 BEF. Reductieprijs: 250 BEF - 200 BEF
Ticketreservering voor groepen bij Fnac: 02/706.06.00

Amarant i.s.m. OKV organiseert

Gent verkend: een dag actuele kunst in het SMAK, de galeries en andere projecten

Gent zondag 16 mei 1999

In de voormiddag bezoekt u het nieuwe museum voor een eerste kennismaking met de omvangrijke collectie en het gebouw als zodanig. De namiddag wordt onderverdeeld in twee sessies waarbij u zowel enkele galeries bezoekt als initiatieven die door kunstenaars en promotoren zijn opgezet ter gelegenheid van de opening van het SMAK. Er wordt ook aandacht besteed aan een project dat onder auspiciën van het staatssecretariaat voor ontwikkelingssamenwerking en het SMAK tot stand komt. Het heet Trafique en confronteert een tiental Afrikaanse kunstenaars met een vijftal Europeanen. Het werk wordt geëxposeerd op verschillende locaties in de stad, waarbij de nadruk ligt op plaatsen met een publiek karakter. Piet Vanrobaeys is aangesteld als curator.

• RONDLEIDING

- In het SMAK om 10.30 uur
- In de galeries en projecten vanaf 14.00 uur

Afsluiting rond 17.30 uur

• AFSPRAAK

In de inkomhal van het SMAK, Citadelpark te Gent een tiental minuten voor de aanvang.

- **PRIJS** abonnees: 750 BEF - niet-abonnees: 850 BEF
- Ticket SMAK, openbaar vervoer, dagbegeleiding
Paul Van Beek

Antwerpen: Van Dyck - Inspirerende landschapstekeningen

- Zondag 27 juni 1999
- Dinsdag 29 juni 1999
- Woensdag 30 juni 1999

De landschapstekeningen van Antoon Van Dyck behoren tot de vroegste en mooiste natuurtekeningen uit de westerse kunstgeschiedenis.

De 29 nog bewaarde tekeningen en aquarellen

staan aan het begin van een roemrijke Britse traditie. Merkwaardig genoeg zijn deze kostbare werken op papier nooit apart onderzocht of aan een ruim publiek gepresenteerd. Deze tentoonstelling zal Van Dycks natuurtekeningen confronteren met gelijkaardig werk van befaamde tijdgenoten, zoals Rembrandt, Van Uden, Hollar, Stefano della Bella, Claude Lorain en Nicolas Poussin. Hier is het docent Michel Peeters die u begeleidt.

• RONDLEIDINGEN

- Zondag 27 juni 1999 om 10.30 uur
- Dinsdag 29 juni 1999 om 10.30 uur en 14.00 uur
- Woensdag 30 juni 1999 om 10.30 en 14.00 uur

• **AFSPRAAK** Een tiental minuten vóór de aanvang in het speciale inkomaviljoen voor het Rubenshuis, Wapper 9 te Antwerpen

- **PRIJS** abonnees: 450 BEF - niet-abonnees: 500 BEF
- Gereserveerd ticket en rondleiding

Voor deze rondleidingen kan niet worden geannuleerd.

Tentoonstellingen tijdens het Van Dyckjaar in Antwerpen

Intussen weet u het ongetwijfeld al: vanaf mei viert Antwerpen feest. Antoon van Dyck, waarschijnlijk de beroemste telg die de sinjorenstad heeft voortgebracht, wordt 400 jaar oud.

Wanneer Antwerpen feest, is de kans groot dat u verloren loopt tussen alle evenementen, festivals, wandelingen, rondvaarten, daguitstapjes en culinaire festiviteiten. Om het u een beetje gemakkelijker te maken hebben wij alvast de belangrijkste tentoonstellingen op een rijtje gezet.

Van Dyck - de schilder

KONINKLIJK MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN
VAN 15 MEI TOT 15 AUGUSTUS 1999

In deze grootste Van Dyck-tentoonstelling ooit wordt de schilder met meer dan 80 werken 'volledig' in beeld gebracht: zowel werken waarin hij zich profileert als religieus, contrareformatorisch schilder als zijn beroemste portretten komen aan bod. De tentoonstelling is het resultaat van voortdurend evoluerend kunsthistorisch onderzoek naar de waarde en betekenis van Antoon van Dyck en toont verschillende werken die ontbraken op de overzichtstentoonstellingen in Washington.

Inspirerende landschapstekeningen

RUBENSHUIS
VAN 15 MEI TOT 20 AUGUSTUS 1999

De landschapstekeningen van Van Dyck behoren tot de vroegere en schitterendste natuurtekeningen van het Engelse landschap. De meeste bladen zijn uitgevoerd als aquarellen en ze betekenen het begin van een glorieuze Britse traditie van landschaps-aquarellen, die nog tot ver in de 19de eeuw hoogtepunten zal beleven met Turner en Constable. De tentoonstelling wil het merendeel van de 31 nog bekende getekende landschappen van Van Dyck samenbrengen. Zij zullen in de tentoonstelling eveneens worden geconfronteerd met gelijkaardige tekeningen van zijn leermeester Rubens en hun tijdgenoten, actief in Engeland en Vlaanderen.

Praktisch informatie

Koninklijk Museum voor Schone Kunsten
Leopold de Waelplaats, 2000 Antwerpen
Tel 03/238.78.09
Dagelijks van 10 tot 17 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 250,- BEF; 2000,- groepen van max. 20 personen
Audioguide mogelijk

Praktische informatie

Rubenshuis
Wapper 9-11, 2000 Antwerpen
Tel 03/201.15.55
Dagelijks van 10 tot 16.45 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 200 BEF
Gids: 2000 BEF (max. 15 pers.)
Audioguide mogelijk

Een begenadigd prentkunstenaar

MUSEUM PLANTIN-MORETUS
VAN 15 MEI TOT 20 AUGUSTUS 1999

Van Dyck staat algemeen bekend als een uitmuntend en fijnzinnig schilder. Daarnaast behoort hij samen met Rembrandt en Goya tot de kunstenaarstop van wereldbepaalde etsers die de prentkunst tot ongekeerde hoogten brachten.

Op initiatief van het Stedelijk Prentenkabinet van Antwerpen en het Rijksprentenkabinet van Amsterdam zal een belangrijk, maar grotendeels onontgonnen deel van dit erg kwetsbare werk op papier, aan het publiek getoond worden. Deze prenten verlaten vrijwel nooit de donkere en veilige depots van de prentenkabinetten. We zien er etswerk van de meester, door hem schilderachtig handgecorrigeerde proefdrukken alsook voorbereidende tekeningen en grisailleschetsen.

De barok en het hedendaagse diamantjuweel

PROVINCIAAL DIAMANTMUSEUM
VAN 5 JUNI TOT 29 AUGUSTUS 1999

De 8ste editie van de 'Diamond High Council Awards 1999'-wedstrijd staat in het teken van de viering van het Antoon van Dyck-jaar. Naast Rubens en Jordaens is Van Dyck één van de belangrijkste vertegenwoordigers van de barok-schilderkunst ter wereld. Voor het diamantjuweel is de barokperiode een belangrijke periode geweest omdat in die tijd de slijpvormen gesofisticeerder werden en de diamant van een punt- en tafeldiamant evolueerde naar de briljant. Uit de 123 inzendingen werden 39 ontwerpen geselecteerd. De prachtige kragen en manchetten uit die tijd, het licht- en schaduwspel in de beeld- en schilderkunst en de grillige architecturale vormtaal waren de inspiratiebron voor de deelnemers.

Praktische informatie

Museum Plantin-Moretus
Vrijdagmarkt 22, 2000 Antwerpen
03/233.02.94, fax 03/226.25.16
Dagelijks van 10 tot 17 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 200 BEF
Gids: 2000 BEF (max. 15 pers.)
Audioguide mogelijk

Praktische informatie

Provinciaal Diamantmuseum
Lange Herentalsestraat 31-33, 2018 Antwerpen
Tel 03/202.48.91 of 95, fax 03/202.48.98
Dagelijks van 10 tot 17 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 200 BEF
Gids: 2000 BEF (max. 20 pers.)

Van mei tot oktober 1999 zijn er in Antwerpen nog meer tentoonstellingen en andere evenementen rond Antoon van Dyck.

Voor alle informatie kan u terecht op het speciale Van Dycknummer: 070/233 799.

Voor een volledig programma-overzicht kan u ook de website raadplegen: <http://antwerpenopen.be/>.

Bij Toerisme Provincie Antwerpen kan u de brochure 'Dagtrips voor Groepen Provincie Antwerpen 1999' bestellen op nummer 03/240.63.98 of op faxnummer 03/240.63.97.

Zilver voor Sir Anthony

PROVINCIAAL MUSEUM STERCKSHOF-ZILVERCENTRUM

VAN 15 MEI TOT 15 AUGUSTUS 1999

Met het Antwerps kerk-, huis- en gildenzilver uit de eerste helft van de 17de eeuw wil het Zilvercentrum een beeld schetsen van de opmerkelijke luxe waarmee geestelijkheid, adel en burgerij zich in de havenstad hebben omringd. De tentoonstelling belicht eveneens het vakmanschap van vermaarde edelsmeden uit de Nederlanden, die net als Antoon van Dyck naar Londen en Genua zijn uitgeweken en er hebben bijgedragen tot de pracht en praal van de Europese hoven.

ZILVER VOOR SIR ANTHONY
MATTHEUS MELIJN, HET HUWELIJK VAN
GIOVANNI BATTISTA SPINOLA (DETAIL), 1636
RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM
FOTODIENST PROVINCIALE MUSEA ANTWERPEN

DE BAROK EN HET
HEDENDAAGSE
DIAMANTJUWEL
CHATELIJNE, VEERLE VAN
WILDER
FOTO: PROVINCIAAL
DIAMANTMUSEUM,
ANTWERPEN

DE BAROK EN HET
HEDENDAAGSE
DIAMANTJUWEL
HALSSNOER VAN ALAIN
ROGGEMAN
FOTO: PROVINCIAAL
DIAMANTMUSEUM,
ANTWERPEN

De Romantische Recuperatie

HESSENHUIS

VAN 15 MEI TOT 31 OKTOBER 1999

Als geen tweede kunstenaar heeft Van Dyck een directe invloed gehad op de historieschilderkunst van de vorige eeuw. Zijn beroemde iconografie stelde schilders, grafici en beeldhouwers in staat te weten hoe onze 17de-eeuwse kunstenaars eruit zagen. Op basis daarvan konden dan tal van romantisch opgevatte taferelen uit het dagelijks leven van onze artistieke voorvaders gerealiseerd worden.

Naar aanleiding van de herdenking van Van Dyck worden de Antwerpse negentiende eeuw en de kunstproductie van die tijd in de schijnwerpers geplaatst. De tentoonstelling wordt opgevat als een lezing van schilderijen en decoraties die op verschillende locaties hangen en die de facto vaak naschilderingen zijn van Van Dycks iconografie.

Eén van de primeurs én blikvangers op de tentoonstelling zal ongetwijfeld het ensemble van 4 doeken door Nicaise De Keyser zijn met de voorstelling van de belangrijkste kunstenaars vanaf de oudheid tot de 19de eeuw.

Zie ook de folder van de expositie bij deze zending.

Praktische informatie

Provinciaal Museum Sterckshof-Zilvercentrum
Hoofdvanderlei 160, 2100 Antwerpen-Deurne
Tel 03/360.52.50, fax 03/360.52.53
Website: <http://www.provant.be/sterckshof>
Dagelijks van 10 tot 17.30 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 200 BEF
Gids: 2000 BEF (max. 20 pers.)

Praktische informatie

Hessenhuis
Falconrui 53, 2000 Antwerpen
Tel 03/206.03.50, fax 03/206.03.70
E-mail hessenhuis@antwerpen.be
Website <http://www.dma.be/cultuur/hessenhuis>
Dagelijks van 10 tot 17 uur
Maandag gesloten

NICAISE DE KEYSER
DE SCHOLEN VAN HET NOORDEN: VLAANDEREN,
HOLLAND, FRANKRIJK EN ENGELAND, 1876
MUSÉE DES BEAUX-ARTS, NICE
FOTO: M. DE LORENZO

Gezellejaar 1899-1999 in West-Vlaanderen

Zoals bekend werd Guido Gezelle geboren op 1 mei 1830 en stierf hij op 27 november 1899. Zijn leven speelde zich voor het grootste deel af in de West-Vlaamse steden Brugge, Roeselare en Kortrijk. Begin 1997 bleek dat elk van deze steden ideeën had voor een Gezelleherdenking in 1999. Wij stellen u alvast de overzichtstentoonstellingen voor.

Guido Gezelle 1899-1999
Tien reken en een toovertik
PROVINCIAAL HOF, BRUGGE
VAN 28 AUGUSTUS TOT 28 NOVEMBER 1999

In het neo-gotische kader van het Provinciaal Hof wordt op een aanschouwelijke manier de veelzijdigheid en het 19de-eeuwse, eigentijdse van Gezelle op een didactische manier verduidelijkt.

De taal en de poëzie van Gezelle wordt in een origineel en fijn ogend geheel geïntegreerd. De tentoonstelling bestaat uit een 15-tal kernen of kamers, waaronder de journalistieke activiteiten, de gelegenhedsdichter, de woordentas, ... Samen vormen deze cellen een organisch uitgewerkt patroon waarbinnen tijdsgeschied, leven en werk van de dichter geïntegreerd en tastbaar, creatief en toch gefundeerd aan het brede publiek worden voorgesteld.

Praktische informatie

Provinciaal Hof
Markt, 8000 Brugge
Fax 050/49.07.62
Open van 10 tot 17 uur, maandag en woensdag
ook van 19 tot 21 uur
Toegangsprijs: 100 BEF
Groepstarief 70 BEF pp., scholen: 50 BEF pp.

BORSTBEELD VAN GUIDO GEZELLE TE BRUGGE
FOTO: STEDELIJKE MUSEA BRUGGE

GEZELLE IN DE VERANDA BIJ DE KORTRIJKSE FAMILIE CAMILLE VERCRUYSE, CA. 1898
FOTO: STEDELIJKE MUSEA KORTRIJK

Langs de Mandelbeke
Guido Gezelle te Roeselare
KLEIN SEMINARIE, ROESELARE
NOG TOT 16 MEI 1999

De tentoonstelling belicht de periode van Guido Gezelle in het Roeselaars Klein Seminarie.

Speciale aandacht besteedt men hierbij aan de mens Gezelle: zijn levensvisie, zijn poëzie, zijn pedagogie. De tentoonstelling wil een vernieuwd inzicht brengen in deze periode van Gezelles leven, een periode die tot voor kort wetenschappelijk onderbelicht bleef. Aan de hand van originele documenten, foto's, manuscripten, brieven en voorwerpen, begeleidende tekstblokken en vergrote reproducties krijgt zowel de Gezellekenner als het brede publiek een verhelderende kijk op de mens en het fenomeen Gezelle in zijn Roeselaarse periode. 'Langs de Mandelbeke' wordt ruimtelijk gespreid over 3 locaties en inhoudelijk over 9 thematische cellen.

Gezelle te Kortrijk: 1872-1899
GROENINGEABDIJ, KORTRIJK
VAN 9 SEPTEMBER TOT 28 NOVEMBER 1999

Gezelle is tijdens zijn Kortrijkse periode bijzonder actief in de politieke journalistiek. Vanaf 1873 tot in de jaren negentig schrijft Gezelle journalistieke teksten die zijn veelzijdigheid aantonen.

Politieke en vooral culturele bekommernis zijn de drijfveren. Soms haalt het politieke engagement de bovenhand. Zo bijvoorbeeld tijdens de schoolstrijd van 1879 tot 1884 die te Kortrijk hoog oplaaide en die Gezelle ertoe aanzette om de politieke tegenstander op een originele maar bijzonder vinnige manier aan te pakken. Daarnaast wordt ook ruime aandacht besteed aan de socio-culturele en pastorale engagementen van Gezelle tijdens zijn verblijf in de stad Kortrijk, aan zijn participatie aan de neo-gotiek en niet in het minst aan zijn indrukwekkende literaire bedrijvigheid.

Praktische informatie

Kapel van de Groeningeabdij
Groeningestraat, 8500 Kortrijk
Tel 056/21.78.63, fax 056/21.74.44
Dagelijks van 13.30 tot 18.30 u
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 100 BEF
Reductieprijs: 50 BEF, -12 jaar: gratis

Praktische informatie

Klein Seminarie
Zuidstraat 27, 8800 Roeselare
Open van maandag tot vrijdag van 14 tot 18u,
op zaterdag van 10 tot 12 en van 14 tot 18 uur
Toegangsprijs: 100 BEF, groepen betalen 100 BEF
pp. en jongeren onder 16 jaar 60 BEF

U kan op alle bovengenoemde telefoonnummers tevens terecht voor informatie over andere Gezelle-tentoonstellingen en -evenementen die dit jaar plaatsvinden.

met OKV-Museumkaart
reductie: 50 i.p.v. 100 BEF

Schilders in het gelid Het Front in Kleur 1914-1918

GEMEENTEKREDIET BRUSSEL

NOG TOT 23 MEI 1999

Dit is een tentoonstelling waarvan het interessegebied heel gemakkelijk af te bakenen valt: schilders aan het Belgische front. Belgische soldaten dus, maar ook Fransen en Britten en - in dezelfde modder ploeterend, maar anders georiënteerd - de Duitsers.

Het is minder gemakkelijk om dit eenvoudige gegeven met een aantrekkelijke titel te bedenken. Het werd dus 'Het Front in Kleur'. De titel klinkt dan wel commercieel, maar ik heb het er moeilijk mee. Hetgeen getoond wordt, is geen verbloeming van de realiteit, een verheerlijking of een verdoezelen van de frisse, vrolijke oorlog. Het radiospotje waarmee de tentoonstelling op de VRT wordt aangeprezen, laat de kloof tussen de vreselijke realiteit en een kleurrijk gebeuren nog duidelijker aanvoelen (de stem van een oud-strijder prevelt 'vuil - modder - ratten - overall bloed - doodgeschoten - vier jaar lang', eventueel in een andere volgorde). Terecht hebben de organisatoren gekozen voor het thema van de Eerste Wereldoorlog uitgebeeld door degenen die hem hebben uitgevochten. Het is inderdaad een kunstproductie die grotendeels aan de aandacht ontsnapt, enkel overvloedig maar weinig zichtbaar aanwezig in militaire verzamelingen en musea.

Deels ligt die miskennis aan de thematiek, die rechtstreeks uit de oorlogssituatie voortvloeit. Wat schilder je als soldaat in de onzekerheid van die eindeloze oorlog? Jezelf, een ander soldaat, een officier, tot puin geschoten huizen of kerken, soms al eens een tafereeltje dat aan de vreedstijd herinnert, maar het zijn de doffe uniformen die de toon aangeven. Eén enkel werkje van Médard Maertens stelt enkele zonnebloemen voor. Maar sporen van heldere vitaliteit zijn ver te zoeken. Het gebruikte materiaal wijst ook op miserabele omstandigheden: karton, houten plankjes en jute in plaats van het haast onvindbare doek.

HENRY DE GROUX, SOLDATEN MET
GASMASKERS, 1916
COLLECTIE KONINKLIJK LEGERMUSEUM,
BRUSSEL
© FRANK MICHTA

De opstelling van de tentoonstelling speelt op die soberheid in. De ruimten zijn door schemerige doorgangen verbonden, waarin de oorlogsrealiteit op een documentaire wijze wordt voorgesteld. De sfeer wordt auditief ondersteund door frontgeluiden, of ten minste door een dof gekreun dat een wegdromen van de oorlogs-sfeer niet mogelijk maakt. Zo moet het toen dus geklonken hebben. Door de beperking van het thema tot kunst die werkelijk aan het front gemaakt werd, ontbreken natuurlijk de meeste grote namen. Rik Wouters en Constant Permeke waren wegens verwonding al vroeg afgevallen. Anderen leefden jarenlang in krijgsgevangenschap. Geen wonder dus dat heel wat werken enkel een documentaire waarde hebben. Toch slaagde een aantal kunstenaars er in om een erg persoonlijke invalshoek te behouden. Anne-Pierre De Kat blijft ondanks alles een rasechte fauvist. Achiel Van Sassenbrouck verzaakt nooit aan heldere kleuren en dat valt des te meer op. Jos Verdegem is een begenadigd beginner. Het werk van Médard Maertens en Marthe Guillain licht op door de wederzijdse liefde tussen de soldaat en de verpleegster. En dan heb je nog de buitenlanders die totaal andere accenten leggen: de documentaire haarscherpe stijl van Charles Foqueray bij de Fransen, de haast surrealistische werken van de Britten, waaronder vooral Paul Nash met zijn 'Ypres salient at night' en Sir William Orpen met een heel bizarre confrontatie tussen de oprukkende Tommies en herbergbezoeksters. De Duitsers zien de oorlog nog niet door een expressivistische bril. Dat gebeurt pas later, wanneer de absurditeit van het conflict pas goed tot hen doordringt.

Conclusie: ja, de oorlog is een doffe bedoening en neen, geen enkele kunstenaar heeft zich tijdens de oorlogsjaren aan of achter het front gelukkig gevoeld. Het was duidelijk een 'primum vivere'. Maar toch krijg je ontroerende getuigenissen voor ogen van het diepgewortelde plichtsbef van de kunstenaar. De geboden kans om de realiteit in haar meest ongewone gedaante vast te leggen, wil hij niet laten gaan.

De vraag mag gesteld worden of de optie om enkel werk te tonen dat tijdens de oorlogsjaren aan het front ontstond, de juiste was. Of er niet een afdeling expressionisme had moeten voorzien worden, met uiteraard de meesterwerken van Otto Dix, George Grosz of Frans Masereel. Het zou het gegeven alvast populairder gemaakt hebben, maar fataal zouden de 'authentieke' oorlogswerken in een minderwaardigheidspositie gestaan hebben. En dat is al ruim tachtig jaar hun droeve lot.

RIK SAUWEN

Praktische informatie

Gemeentekrediet
Passage 44, 1000 Brussel
Open: dagelijks van 11 tot 18 uur
Gesloten op maandag

Evenementen ter gelegenheid van de 500ste verjaardag van de geboorte van Keizer Karel in Gent

Op 24 februari 1500 vierde Gent feest. In het Prinsenhof werd een koningskind geboren. Karel was de eerste zoon van Filips de Schone, heer van de Nederlanden en Johanna de Waanzinnige, erfprinses van Castilië en Aragon.

Vanaf dit najaar, tot een eind in het jaar 2000, viert Gent weer feest. Net zoals bij het Van Dyckjaar zetten stellen we de eerste tentoonstellingen al aan u voor.

Carolus

SINT-PIETERSABDIJ

VAN 6 NOVEMBER 1999 TOT 30 JANUARI 2000

Het onderwerp van deze tentoonstelling is, hoe kan het anders, de wereld van keizer Karel V.

Op de grens tussen Middeleeuwen en Nieuwe Tijd stond deze figuur voor een immense opgave: een rijk regeren 'waar de zoon nooit ondergaat'. Hij was immers vorst van de Nederlanden, koning van Spanje, Napels en Sicilië, keizer van het Heilig Roomse Rijk en heerser over de overzeese gebieden die onder Spaans gezag waren ontdekt. Kortom, hij kan zonder meer als één van de belangrijkste heersers uit de Europese geschiedenis beschouwd worden. En aangezien de keizer op 24 februari 1500 in Gent werd geboren, ligt het voor de hand dat Gent aan zijn roemruchte zoon een belangrijke tentoonstelling wil wijden. Voor de stad Gent is Karel V natuurlijk geen onbesproken vorst. De keizer kortwiekte het opstandige Gent in 1540. De tentoonstelling in Gent zal dan ook geen enkele hagiografische allure hebben, maar Karel V kritisch benaderen.

Praktische informatie

Sint-Pietersabdij
Sint-Pietersplein 9, 9000 Gent
Tel 09/243.97.30, fax 09/243.97.34
E-mail dr.sintpietersabdij@gent.be
Openingsuren: elke dag van 10 tot 17 uur
Maandag gesloten

Praktische informatie

Museum voor Schone Kunsten
Nicolaas De Liemaeckere 3, 9000 Gent
Tel 09/222.17.03, fax 09/221.60.15
museum.msk@gent.be
Dagelijks van 9.30 tot 17 uur
Gesloten op maandag, 25 en 26 december en 1 en 2 januari

CAROLUS, SINT-PIETERSABDIJ
TITIAAN, KAREL V MET ULMSE DOG,
1532-33
FOTO: PRADO, MADRID

Mise-en-scène

Keizer Karel en de verbeelding van de 19de eeuw

MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN

VAN 1 DECEMBER 1999 TOT 19 MAART 2000

Keizer Karel was enorm populair in de 19de-eeuwse historieschilderkunst.

Via zijn lotgevallen en daden werden belangrijke thema's in beeld gebracht die de 19de-eeuwse burgerij bezig hielden. De officiële kunst voerde Keizer Karel ten tonele om tot nationale gevoelens te inspireren en de burgerzin aan te wakkeren. Bepaalde thema's uit het leven van Keizer Karel of uit zijn tijd dienden dan weer om het verleden en het heden kritisch te vergelijken. In hun werk geven de kunstenaars meestal een zeer persoonlijke interpretatie van de levensloop van Karel V. De klassieke episodes zijn: de jeugd van de keizer, zijn opvoeding, zijn triomfantelijke intrede, de eedaflegging, het mecenaat, de troonsafstand, de terugtrekking in het klooster en de dood. Daarnaast duiken ook minder mooie kanten op die het beeld van de nationale glorie in vraag stellen: de waanzin van zijn moeder Johanna van Castilië, de rivaliteit tussen Frans I, koning van Frankrijk en Karel V, en de godsdienst als aanzet tot oorlogsgeweld. Bekende thema's uit het collectieve nationale geheugen, zoals de inquisitie, Egmond en Hoorne of Tijl Uilenspiegel werden eveneens veelvuldig uitgebeeld.

MISE-EN-SCÈNE, MUSEUM VOOR SCHONE
KUNSTEN
JAN VAN BEERS, KEIZER KAREL ALS KIND, 1879
FOTO: KONINKLIJK MUSEUM VOOR SCHONE
KUNSTEN, ANTWERPEN

Ontdekkingsreizen anders

SCHOOLMUSEUM MICHEL THIERY EN HORTUS MICHEL THIERY

VAN 11 SEPTEMBER 1999 TOT DECEMBER 2000

Het Gentse Schoolmuseum organiseert een dubbeltentoonstelling rond de grote ontdekkingsreizen en de ingebruikname van enkele tot dan toe ongekende producten die vanuit de nieuwe wereld worden aangevoerd.

Voor het eerste luik van de tentoonstelling, die plaats vindt in het Schoolmuseum, werd een 16de-eeuws galjoen gedeeltelijk nagebouwd op ware grootte. De leerlingen die de tentoonstelling bezoeken worden in het aanwervingskantoor gerecruiteerd en maken kennis met de verschillende functies aan boord van een schip. Het tweede luik in het Hortusmuseum brengt de leerlingen in een onbekende wereld met een mystieke cultuur waar ze op zoek gaan naar nieuwe gewassen en producten die vandaag nog steeds zoveel betekenen voor onze Westerse samenleving.

Gestoorde Vorsten

PSYCHIATRISCH MUSEUM DR. GUISLAIN

VAN HET NAJAAR 1999 TOT DE LENTE 2000

'L' état c'est moi!', citeerde naar verluid 'Zonnekoning' Lodewijk XIV.

In alle bescheidenheid zag hij zichzelf als brandpunt van de macht. Maar hij was niet de enige. Tal van anderen beweerden min of meer hetzelfde. Alleen droegen ze een kroon van bordkarton of lompen en verbleven ze niet in Versailles, maar in dulhuizen of gevangenissen.

De vorst staat letterlijk op het staatstoneel. Blootgesteld aan de bewonderende of keurende blikken van zijn publiek, dirigeert hij het spel van zijn intriges en complotten, of wordt er zelf de speelbal van. Wanneer het hoofd van de staat niet goed bij zijn hoofd blijkt, valt hij onherröepelijk uit zijn rol. Rond de zieke kroon soebatten dokters en politici op het gewapper van verborgen agenda's over de beste remedies. Niet zelden wordt een zieke vorst een ledenpop. Het museum Dr. Guislain probeert onze blik te verruimen van de kleine man met psychische problemen naar de kleine kantjes van de hoge pieten, al of niet 'gek'. Vorst en vaderland zijn tenslotte vaak elkaars spiegel aan de wand.

In het voorjaar van 2000 beginnen nog een aantal tentoonstellingen in het teken van het Keizer Kareljaar, waarover u later dit jaar meer kan lezen in OKV-Plus:

• S.M.A.K.	'Over the Edges' - De hoeken van Gent (van 1 april tot 30 juni 2000)
	'EVROPA, foto's van Carl De Keyzer' (van 6 mei tot 30 juli 2000)
• M.I.A.T.	'Tuinen van Eden. Van Keizer Karel tot heden' (van 21 april tot 25 juni 2000)
• Gravensteen	'Keizer Karels geldbeurs: financiële geschiedenis van de eerste helft van de 16de eeuw' (van april tot juni 2000)
• Universiteit Gent	'Archieven en documenten van de Gentse Floraliën' (van 10 december 1999 tot 27 februari 2000)
• Stedelijke Bibliotheek	'Keizer Karel in de Literatuur' (van 17 januari tot 28 februari 2000)
• Flanders Expo	'Gentse Floraliën 2000' (van 22 april tot 1 mei 2000)
• Museum voor Volkskunde	'Keizer Karel als populaire figuur in de folklore' (van 31 maart tot 30 juni 2000)
• Lakenhalle	'Porseleinschilderkunst' (van 9 tot 11 juni 2000)
• Ryhovesteen	'Kritische Pastellen van Thomas Roman' (van 6 april tot 30 april 2000)
• Museum voor Sierkunst	'Europese edelsmeedkunst uit private collecties' (van half juni tot eind oktober 2000)

Praktische informatie

Schoolmuseum Michel Thiery
Sint-Pietersplein 14, 9000 Gent
Tel 09/244.73.73
Hortus-Museum Michel Thiery
Berouw 55, 9000 Gent
09/225.05.42, fax 09/234.30.56
Open van 9 tot 12u15 en van 13u30 tot 17u15
Gesloten op vrijdagmiddag

Praktische informatie

Museum Dr Guislain
Joseph Guislainstraat 43, 9000 Gent
Tel 09/216.35.95, fax 09/216.35.31
Open van dinsdag tot vrijdag van 10 tot 17 uur,
zaterdag en zondag van 14 tot 17 uur
Maandag gesloten

met OKV-Museumkaart
reductie: 100 i.p.v. 200 BEF

Voor alle bijkomende informatie:

vzwGent 1500 - 2000
Sint-Baafsplein 2a, 9000 Gent
Tel 070/23.32.59, fax 09/266.56.29
E-mail: KeizerKarel1500-2000@gent.be
Website: <http://www.keizerkarel1500-2000@gent.be>

GESTOORDE VORSTEN,
MUSEUM DR. GUISLAIN
PRINS CARNAVAL
FOTO: JORIS COUDEVILLE,
TORHOUT

SubUrban Options onderzoekt de betekenis van de fotografie-opdracht voor het denken over verstedelijking.

Het uitgangspunt is de veronderstelling dat nieuwe benaderingen in de landschaps- en stadsfotografie het denken over verstedelijking door planologen, stedenbouwers, landschapsarchitecten en beleidsmakers kunnen verrijken. Fotografen hebben veel ervaring met het interpreteren, analyseren en in beeld brengen van culturele en sociale aspecten van de visuele werkelijkheid. Zij kunnen geijkte manieren van kijken doorbreken, op zijn kop zetten en uitdagen. Door uiteenlopende fotografische visies en interpretaties met elkaar te confronteren kan de planologische discussie worden verruimd.

Planologen, stedenbouwers en betrokken beleidsmakers besteden vaak weinig aandacht aan de meer subjectieve aspecten van de stedelijke omgeving. Hoe beleven en gebruiken mensen hun omgeving en de plek waar zij wonen? Welke sociale, politieke en historische betekenis vertegenwoordigt de landschappelijke en stedelijke omgeving voor degenen die er wonen, werken en recreëren?

In de tentoonstelling zijn de resultaten te zien van een aantal Europese fotografie-opdrachten met als thema 'verstedelijking', aangevuld met landschapsfotografie die in andere situaties tot stand is gekomen met als thema 'de stad' of 'het verstedelijkte landschap'.

Praktische informatie

deSingel Internationaal Kunstcentrum
Desguinlei 25, 2018 Antwerpen
tel 03/248.28.28
Dagelijks van 14 tot 18 uur
Gesloten op maandag
Toegang gratis
Rondleidingen op 24 april en 22 mei om 15 uur:
150 BEF
Rondleiding voor max 20 pers.: 2300 BEF,
reservatie is nodig!

VINEX-LOCATIE
MEERHOVEN BIJ
EINDHOVEN
FOTO: KORRIE
BESEMS, IN
OPDRACHT VAN
PHOTO WORK(S)
IN PROGRESS II

Keizers aan de Nijl

GALLO-ROMEINS MUSEUM, TONGEREN
VAN 25 SEPTEMBER 1999 TOT 6 FEBRUARI 2000

We schrijven 48 voor Christus. Veldheer en staatsman Julius Caesar woont aan de Nijl met zijn geliefde Kleopatra aan zijn zijde. Vier jaar later komt hij op geweldadige wijze aan zijn einde.

Kleopatra blijft koningin van Egypte en neemt opnieuw een Romeinse minnaar, Marcus Antonius. Een misrekening, zo blijkt: de geliefden worden door Marcus Antonius' politieke rivaal Augustus verslagen in de zeeslag bij Actium. Kleopatra kiest de dood. Egypte wordt in 30 voor Christus een deel van het Romeinse Rijk.

Daarbij komt de Romeinse invloed in Egypte die in feite de doodsteek betekent voor de oude faraonische cultuur. Anderzijds worden Galliërs en Egyptenaren ineens 'rijksgenoten'. Daardoor krijgen ideeën goed en producten van deze laatste een onverwacht ruime verspreiding.

'Keizers aan de Nijl' geeft een mooie impressie van de werkelijkheid: hoe de gemiddelde Egyptenaar leeft in de Romeinse tijd, zijn huisraad en kleding, zijn schoolkennis en literatuur, geestesleven, bijgeloof en religieuze opvattingen. Wat zeker zal bijblijven is dat 'Egypte' niet uitsluitend piramides, farao's en mummies hoeft te betekenen en dat het verhaal van een groot rijk in zijn eindtijd zo mogelijk nog intrigerender kan zijn dan de geschiedenis van zijn bloeiperiode.

Praktische informatie

Provinciaal Gallo-Romeins Museum
Kielenstraat 15, 3700 Tongeren
Tel. 012/23.39.14, fax 012/39.10.50
E-mail grm@limburg.be
Open: maandag van 12 tot 17u, dinsdag tot
vrijdag van 9 tot 17u, zaterdag, zon-
en feestdagen van 10 tot 18u
Toegangsprijs: 150 BEF; Studenten, mindervaliden
en 55+: 100 BEF;
Kinderen tot 14 jaar: gratis

TONDO VAN SEPTIMUS SEVERUS
ANTIKENSAMMLUNG STAATLICHEN MUSEEN
ZU BERLIN
FOTO: PROVINCIAAL GALLO-ROMEINS MUSEUM,
TONGEREN

BUCHIS-STÈLE
NY CARLSBERG GLYPTOTEK KOPENHAGEN
FOTO: PROVINCIAAL GALLO-ROMEINS MUSEUM,
TONGEREN

Meer dan groen

Oudenaardse wandtapijten
van de 16de tot de 18de eeuw

LAKENHALLE, STADHUIS, SINT-WALBURGAKERK, HERENHUIS DE LALAING
VAN 19 JUNI 1999 TOT 3 OKTOBER 1999

Vier historische gebouwen in Oudenaarde vormen het decor van een
uitzonderlijke tentoonstelling van Oudenaardse wandtapijten.

O ngeveer 95 wandtapijten, die over de hele wereld te
bewonderen zijn in gerenommeerde musea of voor het publiek
verborgen blijven in privé-collecties, keren tijdelijk naar hun
'geboorteplaats' terug. Een derde van hen werd nooit eerder
tentoongesteld of besproken in publicaties.
Oudenaarde kende tussen de 15de en de 18de eeuw een bloeiende
tapijtweefindustrie. De Oudenaardse wandtapijten haalden een
hoog kwalitatief niveau en namen in de Vlaamse wandtapijtkunst
een belangrijke plaats in. De tentoonstelling 'Meer dan groen' biedt
een overzicht van wat er in Oudenaarde geproduceerd werd en
toont aan dat er niet alleen zogenaamde 'verdures' geweven
werden, maar ook talrijke kleurrijke tapijten, die populaire verhalen
uitbeelden.

Praktische informatie

Stedelijke Dienst Toerisme Oudenaarde
Tel 055/31.72.51, fax 055/30.92.48
Dagelijks open van 10 tot 18 uur
Toegangsprijs: 250 BEF
Reductieprijs: +65 en groepen: 200 BEF pp.
-18 jaar: 150 BEF, -13 jaar: gratis

FRAGMENT UIT 'ALEXANDER EN DE
HOGEPRIESTER IADDO', 16DE EEUW
STEDELIJKE MUSEA OUDENAARDE
FOTO: TECHNIFOTO WAMBEKE OUDENAARDE

Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen publiceert een publieksgids bij deze tentoonstelling.

Deze uitgave biedt een mooie selectie van
wandtapijten die op de expositie worden getoond:
zeer verzorgde reproducties en een boeiende tekst
die u een blijvend inzicht zal geven in de Vlaamse
wandtapijtkunst.

Bovendien wordt de uitgave aangeboden
**in combinatie met een gereduceerd ticket
voor de tentoonstelling.**

Formaat 28 x 22 cm, 40 pagina's
garengenaaid met rechte rug
ca. 60 illustraties
alles in 4 kleuren gedrukt
Editie i.s.m. Oudenaardse Wandtapijten v.z.w.

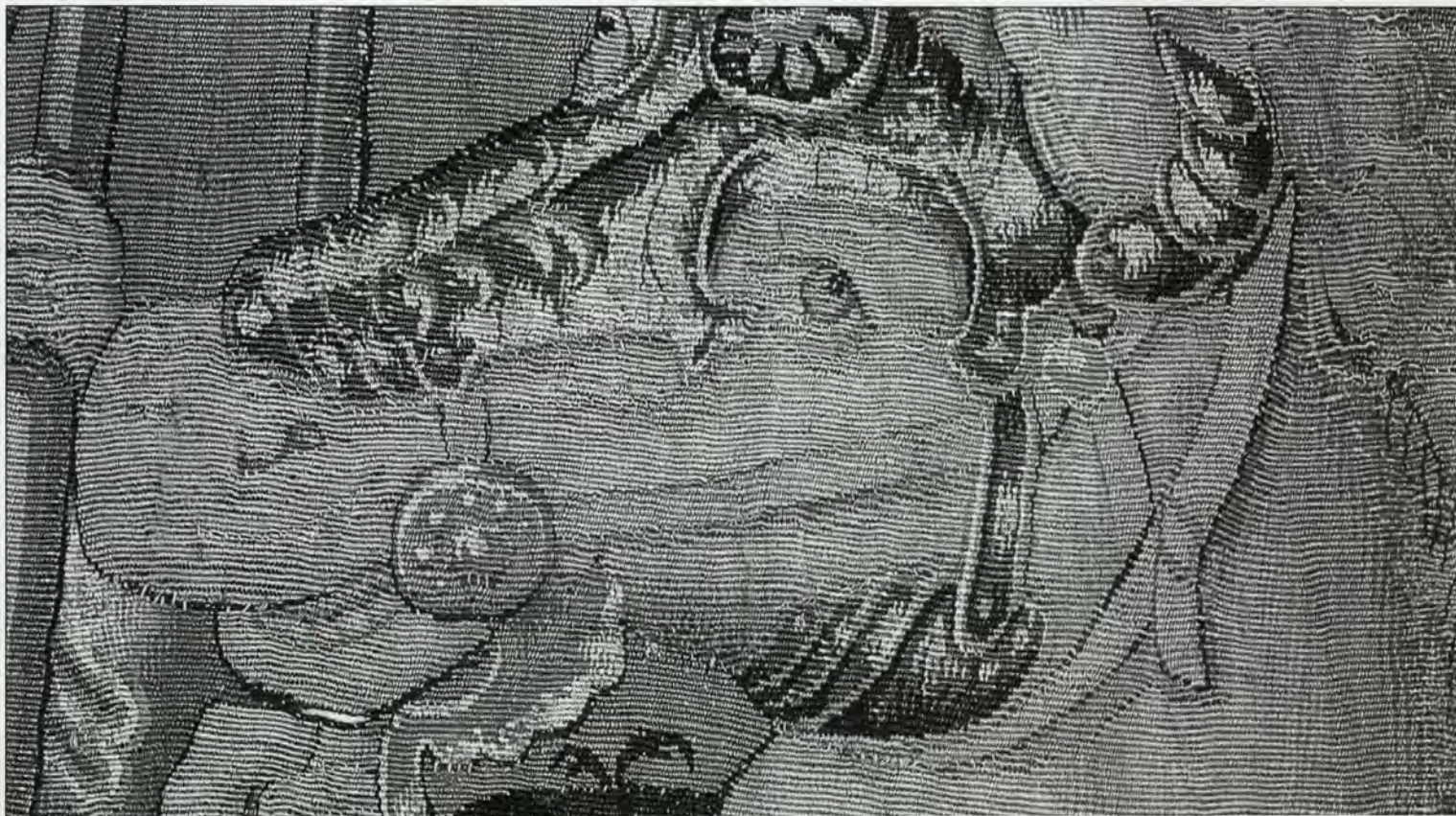
PRIJS ZONDER TICKET

verzendingskosten inbegrepen
(let op: portkosten naar NL liggen hoger)
250,- BEF of 17,- NLG of 6,20 Euro (B)
of 7,16 Euro (NL)

PRIJS MET TICKET VOOR DE TENTOONSTELLING

verzendingskosten inbegrepen
(let op: portkosten naar NL liggen hoger)
400,- BEF (i.p.v. 500,-BEF) of 29,-NLG
of 9,92 Euro (B)
of 12,22 Euro (NL)

Zie ook de folder van de expositie bij deze zending.

Frits Van den Berghe, retrospectieve

PROVINCIAAL MUSEUM VOOR MODERNE KUNST, OOSTENDE

VAN 25 JUNI TOT 14 NOVEMBER 1999

Vaak wordt zijn naam in één adem genoemd met die van Constant Permeke en Gustave De Smet. Inderdaad heeft Frits Van den Berghe (1883-1939) zich een tijdlang opgehouden in de (artistieke) nabijheid van deze twee vrienden. Maar méér nog geldt dat hij voortdurend zijn eigen overtuigingen heeft gevolgd en andere wegen gezocht. Daarbij blijkt zijn persoonlijk geluid de karakteristieken van de heersende stroming telkens te overstemmen.

Zestig jaar na zijn dood probeert de retrospectieve in het PMMK diens positie in nationaal en internationaal verband af te bakenen. Zij realiseert een ontmoeting met het werk van collega's die voor Frits Van den Berghe van betekenis waren: Pierre Bonnard, Edvard Munch, Jan Sluijters, Gustave De Smedt, Leo Gestel, Ossip Zadkine, Joseph Cantré, René Magritte, Giorgio de Chirico, Egon Schiele, Max Ernst... er zullen zich verrassende raakpunten opdringen, maar evenzeer zal het eigenzinnig karakter van één van de meest vooraanstaande Belgische kunstenaars van de eeuw aan het licht komen.

Zijn schilderkunst wordt gevoed door een scherpe zin voor natuurwetenschappen, affiniteit met het surrealisme, belangstelling voor de psychoanalyse en kennis van wereldliteratuur, mythologie en volkskunde. Het centrale thema in het oeuvre van deze kunstenaar is steeds de mens geweest: de mens in zijn tragische onvolkomenheid en afhankelijkheid.

reductie met
OKV-Museumkaart

FRITS VANDEN BERGHE,
DE ZONNESCHILDER
OLIEVERF OP DOEK
PRIVE-COLLECTIE
FOTO: HUGO MAERTENS

Henry Moore

OPENLUCHTMUSEUM VOOR BEELDHOEWKUNST MIDDELHEIM

VAN 22 MEI TOT 15 AUGUSTUS 1999

Als zoon van een mijnwerker genoot Henry Moore (1898-1986) aanvankelijk een onderwijsopleiding. Na zijn militaire dienst in WO I, begint zijn kunstenaarsloopbaan in 1919 aan de Leeds School of Art. Van 1921 tot 1924 volgt hij les aan het Royal College of Arts te Londen. Hier is hij een aantal jaren leraar en later ook aan de Chelsea School of Arts.

In het begin werkt Moore in steen en hout. Later gaat hij ook modelleren. Hij is zeer bereisd en heeft een grote belangstelling voor niet-Europese primitieve en archaische kunst en voor de vormen in de natuur, wat in de essentiële vormproblemen van zijn kunst tot uiting komt. Moore maakt ook heel wat tekeningen. Tot de meest bekende horen zijn 'Shelter Drawings' die hij tijdens de bombardementen maakte in de Londense metro, van mensen die daar hun toevlucht zochten.

Het honderdste geboortejaar van Henry Moore is voor het Middelheimmuseum een unieke kans om zijn werk - zij het een jaartje later - op een ruimere schaal te kunnen tonen. Een aantal tekeningen van Henry Moore zullen bovendien te zien zijn in het MUKHA.

Praktische informatie

Provinciaal Museum voor Moderne Kunsten
Romestraat 11, 8400 Oostende
Tel 059/50.81.18, fax 059/80.56.26
Open van 10 tot 18 uur
Gesloten op maandag
Toegangsprijs: 300 BEF
Reductieprijs: 200 BEF / gratis

Praktische informatie

Openluchtmuseum voor Beeldhouwkunst
Middelheim
Middelheimlaan 61, 2020 Antwerpen
Tel 03/827.15.34, fax 03/825.28.35
Middelheim.Openluchtmuseum@cs.antwerpen.be
Dagelijks van 10 tot 20 uur, in juni en juli tot 21 uur
Maandag gesloten
Toegang gratis

OPENBAAR
KUNSTBEZIT
VLAANDEREN

IS NU OOK OP HET NET
<http://www.okvweb.org>

Tentoonstellingsagenda

Aalbeke

O.C. AALBEKE

Krugerstraat 9, 8511 Aalbeke,
056/40.18.92
• 10-04-99 t.e.m. 06-05-99: Michel
Samyn

Aalst

CENTRUM NETWERK

De Ridderstraat 28, 9300 Aalst,
053/78.89.81
• 01-05-99 t.e.m. 13-06-99: Els Vanden
Meersch

Alken

GALERIJ ALKARTE /

GEMEENTEBESTUUR ALKEN

Hoogdorpsstraat 38, 3570 Alken,
011/59.99.33
• 24-04-99 t.e.m. 09-05-99: Aquarellen
door de leerlingengroep van Alice
Lieben
• 05-06-99 t.e.m. 20-06-99:
Olieverfschilderijen en aquarellen door
kunstkring Tempora

Antwerpen

C.C. LUCHTBAL

Columbiastraat 110, 2030 Antwerpen,
03/543.90.30
• 09-04-99 t.e.m. 04-05-99: Wim Callens

CENTRUM 'T ELZENVELD- PROF.SOMMEZAAL

Lange Gasthuisstraat 45, 2000
Antwerpen, 03/223.56.10
• 22-04-99 t.e.m. 30-05-99:
Twee eeuwen porseleinen spaarpotten
• 04-06-99 t.e.m. 11-07-99: Marie Julia
Bollansée. Een dunne huid
CENTRUM 'T ELZENVELD-
ST.JORISPAND

Sint-Jorispoort 27 bis, 2000 Antwerpen,
03/223.56.10
• 13-03-99 t.e.m. 02-05-99: Jan Dries.
Dimensie van het licht
• 08-05-99 t.e.m. 18-07-99:

Jean Michel Folon

DESINGEL INTERNATIONAAL KUNSTCENTRUM

Desguinlei 25, 2018 Antwerpen,
03/248.28.28
• 02-04-99 t.e.m. 30-05-99: SubUrban
Options. Fotografie en verstedelijking

ELCKER-IK CENTRUM

Breughelstraat 33, 2000 Antwerpen
• 06-04-99 t.e.m. 30-04-99: Robert
Kokken

ETNOGRAFISCH MUSEUM

Suikerrui 19, 2000 Antwerpen,
03/232.08.82
• 15-05-99 t.e.m. 15-08-99: ENKU 1632-
1695. Mysterieuze creaties van een

Japanees boeddhistische monnik

HESSENHUIS

Falconrui 53, 2000 Antwerpen,
03/206.03.50
• 15-05-99 t.e.m. 31-10-99:

De romantische recuperatie

KONINGIN FABIOLA ZAAL

Jezusstraat 28, 2000 Antwerpen,
03/203.42.04
• 10-06-99 t.e.m. 24-10-99:
De uitbeelding van de macht
KONINKLIJK MUSEUM VOOR SCHONE
KUNSTEN

Leopoldde Waelplaats, 2000
Antwerpen, 03/238.78.09
• 15-05-99 t.e.m. 15-08-99: Van Dyck -
De Schilder

MUSEUM PLANTIN-MORETUS

Vrijdagmarkt 22, 2000 Antwerpen,
03/233.02.94
• 01-02-99 t.e.m. 14-05-99: museum
tijdelijk gesloten

MUSEUM VAN HEDENDAAGSE KUNST

Leuvenstraat 32, 2000 Antwerpen,
03/238.59.60
• 19-12-98 t.e.m. 09-05-99:
De verzameling. Werken van Rombouts
en Droste

• 17-04-99 t.e.m. 13-06-99: Alex
Vermeulen. De Verzameling

• 08-05-99 t.e.m. 22-08-99: Trouble
Spot. Painting. De verzameling

• 22-05-99 t.e.m. 12-09-99: Henry
Moore. Tekeningen 1922-1982

• 26-06-99 t.e.m. 12-09-99: Anne-Mie
Van Kerckhoven

NATIONAAL SCHEEPVAARTMUSEUM

Steenplein 1, 2000 Antwerpen,
03/232.08.50
• 15-06-98 t.e.m. 15-09-99: Schatten uit
de reserve

PROVINCIAAL MUSEUM VOOR
FOTOGRAFIE
WORLD PRESS PHOTO 1998
FOTO: DAYNA SMITH

Gent cultureel kruispunt

6, 7, 8 en 9 mei 1999

**OPENINGSWEEKEND van het nieuwe
STEDELIJK MUSEUM VOOR ACTUELE KUNST
"S.M.A.K."**

De opening wordt een grootse cultuurhappening met internationale uitstraling en een zeer gevarieerd aanbod van performances, concerten, films en debatten. Het openingsproject van het museum is de tentoonstelling van de unieke collectie hedendaagse kunst die door Jan Hoet werd samengebracht. U leest er alles over in het extra nummer van O.K.V. dat in mei verschijnt.

S.M.A.K. Citadelpark Gent
openingstentoonstelling en allerlei activiteiten
tot 6 december 1999

OVERIGE TENTOONSTELLINGEN

Museum voor Schone Kunsten

Citadelpark Gent

Mattis Teutsch

Roemeens avant-garde kunstenaar jaren '20
26/03/1999 tot 30/05/1999

Museum voor Sierkunst en Vormgeving

Jan Breydelstraat 5 Gent

In en uit

De vormgevingslijn en het monumentale werk
van L'Anverre

13/03/1999 tot 18/04/1999

Museum voor Industriële Archeologie en Textiel

MIAT

Minnemeers 9 Gent

Razend Rood en Blits Blauw

Ontdekkingsreis voor kinderen door de wereld van kleur
06/06/1999 tot 26/09/1999

Museum voor Sierkunst en Vormgeving

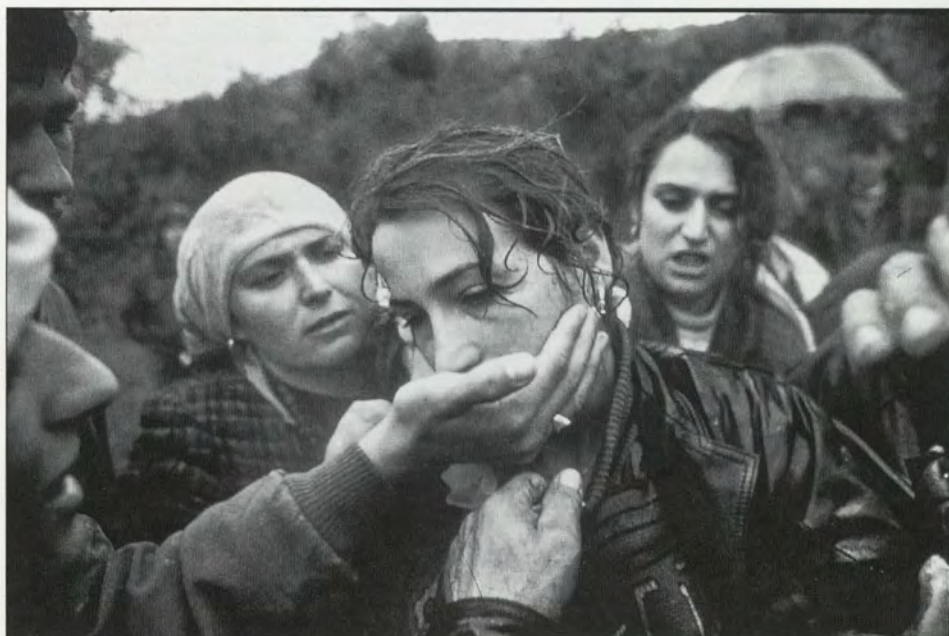
Jan Breydelstraat 5 Gent

5 x 5 chairs

The classics of modernism in Finland
25/06/1999 tot 12/09/1999

Info:

Stad Gent - Dienst Kunsten
Veldstraat 82
9000 Gent
tel. 09/269 84 80
fax. 09/269 84 99

Tentoonstellingsagenda

ONZE-LIEVE-VROUEKATHEDRAAL

Handschoenmarkt, 2000 Antwerpen, 03/213.99.51

• 05-03-99 t.e.m. 30-09-99: Kruisweg, Hilde Van Sumere

PROVINCIAAL CENTRUM ARENBERG

Arenbergstraat 28, 2000 Antwerpen, 03/202.46.11

• 01-04-99 t.e.m. 15-05-99: Scenografie John Bogaerts

PROVINCIAAL DIAMANTMUSEUM

Lange Herentalsestraat 31-33, 2018 Antwerpen, 03/202.48.90

• 05-06-99 t.e.m. 29-08-99:

Hedendaagse diamantjuwelen en barok

PROVINCIAAL MUSEUM VOOR

FOTOGRAFIE

Waalse Kaai 47, 2000 Antwerpen, 03/242.93.00

• 24-04-99 t.e.m. 15-06-99: World Press Photo 1998

ROCKOXHUIS

Keizerstraat 12, 2000 Antwerpen, 03/231.47.10

• 15-06-99 t.e.m. 18-07-99: 4 x Antoon van Dyck

4 x Nicolaas Rockox.

Een keuze uit de portretgalerie van

Nicolaas Rockox

RUBENSHUIS

Wapper 9-11, 2000 Antwerpen, 03/232-47-47

• 15-05-99 t.e.m. 20-08-99: Van Dyck - Inspirerende landschapstekeningen

ENKU 1632-1695

ETNOGRAFISCH MUSEUM

Terwijl in het 17de-eeuwse Japan de handel met Europa verbonden werd, de samoerai nog gevreesd waren en nieuwe theater-, schilder- en andere kunstvormen begonnen te ontluiken, leefde aan de rand van de maatschappij een zonderlinge boeddhistische monnik, Enku. Als zwerfende asceet trok hij heel Japan door, van de meest noordelijke tot de zuidelijke eilanden. Op zijn weg maakte hij duizenden beelden, naar eigen zeggen 120.000 stuks. Deze sculpturen schonk hij aan tempels, kloosters en heiligdommen. Sommige werken werden teruggevonden in grotten en spelonken, soms hoog in de bergen, vaak op de meest onherbergzame plaatsen. Enku schonk zijn beelden ook als amuletten aan plattelandsbewoners om hen te behoeden tegen ziekte en onheil.

Als beeldhouwer ontwikkelde Enku een stijl die volledig afwijkt van de gekende Japanse verfijnde cultusbeelden.

Zijn houten beelden zijn gekapt met een gedrevenheid en directheid die zeer hedendaags overkomt. De eenvoud en expressie in zijn werk zijn overweldigend. Hij maakt indrukwekkende composities van honderden zogenaamde 'splinterboeddha's' rond de figuur van een medicijnboeddha.

Enku en Van Dyck, twee totaal verschillende werelden, twee totaal verschillende expressievormen, maar opmerkelijke tijdgenoten en mijlpalen in de kunst.
Open: dinsdag tot zondag van 10 tot 17 uur
Gesloten: maandag
Toegang: 100
Reductie: 50 BEF, gratis

Kruisweg

ONZE-LIEVE-VROUEKATHEDRAAL

Hilde van Sumere voltooidde deze Kruisweg in 1989. veertien beelden, staties, bewerkte vierkanten. In witmarmer uit Carrara, dragen ze steunend op één hoek het evenwicht en de beweging uit en spelen een spel met licht en schaduw, met transparantie en massa. De taferelen van de lijdensweg zijn duidelijk merkbaar. Het meditatieve, sacrale van vorm en gegeven brengen een innerlijke stilte, geen rust, want de vraagstelling over de ons omringende fysieke en spirituele wereld krijgt elan. Dit wordt benadrukt in de laatste statie. Hilde van Sumere vervangt doelbewust de kruisafneming door de verrijzenis, een beeld vol hoop en toekomst.

Open: weekdagen van 10 tot 17 uur, zaterdag van 10 tot 15 uur en zondag van 13 tot 16 uur

4 x Antoon Van Dyck

4 x Nicolaas Rockox

ROCKOXHUIS

Nicolaas Rockox (1560-1640) heeft als vooraanstaande patriciër uit de 17de eeuw meerdere malen geposeerd voor de beroemde Antwerpse barokschilders Pieter Paul Rubens (1577-1640) en Antoon van Dyck (1599-1641).

De belangrijkste schilderijen van Pieter Paul Rubens waarop Rockox geportretteerd is, bevinden zich in de Antwerpse verzamelingen van de Onze-Lieve-vrouwekathedraal, van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten en van het Rockoxhuis.

Voor de portretten die Antoon van Dyck van Rockox schilderde, moest men over de landsgrenzen gaan. Het Rockoxhuis heeft de voornaamste van deze portretten in bruikleen gevraagd om ze tijdens het Antoon van Dyck jaar te exposeren in het Rockoxhuis.

Open: dinsdag tot zondag van 10 tot 17 uur

Gesloten: maandag

Toegang: gratis

LANDCOMMANDERIJ ALDEN BIESEN
KUNS PRUUE 1999
PETER JACQUEMYN DE KUNSTENAAR
MET EEN FIGUUR IN WORDING
FOTO: L. THEUWIS © A&A

ROCKOXHUIS
NICOLAAS ROCKOXHUIS
DOOR ANTOON VANDYCK, 1636
OLIEVERF OP PANEEL,
DOORSNEDE 15 CM
PRIVEVERZAMELING
FOTO: ROCKOXHUIS ANTWERPEN

Baasrode

SCHEEPVAARTMUSEUM

Sint-Ursarusstraat 137-139, 9350

Baasrode, 052/33-35-38

• 03-04-99 t.e.m. 01-10-99: Maquettes van de binnenscheepvaart

Berchem

C.C. BERCHEM

Drie Koningenstraat 126, 2600

Berchem, 03/286.88.20

• 21-03-99 t.e.m. 02-05-99: Berchem aan de muur: de bewoners

• 21-05-99 t.e.m. 20-06-99: Van revolutie tot evolutie - Portugese kunst.

Van revolutie tot evolutie - Portugese kunst

C.C. BERCHEM

Een kennismaking met moderne en hedendaagse Portugese kunstenaars. Een evolutie vanaf de periode voor het Salazar-regime tot na de Anjer-revolutie, pakweg vanaf 1930 tot eind jaren '90. Een brede waaier van kunst die opvalt door de originaliteit en door de frisheid van de ontwerpen. Deze Portugese benaderen hun kunst esthetisch. Allemaal houden ze van evenwichtige

composities met een diep gevoel voor intensiteit, voor kleur, voor inhoud, ... Geen leegte, maar dieperliggende boodschappen kan je met een geoefend oog gemakkelijk ontrafelen.

Beringen

C.C. CASINO

Kiosklein 25, 3580 Beringen, 011/42.15.26

• 02-05-99 t.e.m. : Het muzieklabrynt. Doe-tentoonstelling voor kinderen van 4 tot 10 jaar

STEDELIJK ADMINISTRATIEF CENTRUM BERINGEN

Mijnschoolstraat 88, 3580 Beringen, 011/43.03.33

• 01-02-99 t.e.m. 31-05-99: Magda Reykers

• 01-04-99 t.e.m. 31-07-99: Anny Koopmans

Bilzen-Rijkhoven

LANDCOMMANDERIJ ALDEN BIESEN

Kasteelstraat 6, 3740 Bilzen-Rijkhoven, 089/51.93.93

• 30-04-99 t.e.m. 27-06-99: De Muze

• 07-05-99 t.e.m. 30-05-99: Kuns Pruue

1999

Tentoonstellingsagenda

Kuns Prouwe 1999

LANDCOMMANDERIJ ALDEN BIESEN

Kuns Prouwe wil blijven boeien en probeert tijdens de 14de editie een nieuwe formule, een andere invalshoek uit. Kunstenaars uit de Euregio, uitgenodigd op basis van hun curriculum en hun enthousiasme, krijgen een ruimte toegewezen. Zij omringen zich met collega's en samen trachten ze een boeiend, onuitgegeven ensemble te brengen. Daarbij kunnen alle disciplines aan bod komen. Ook architectuur, mode-ontwerp en fotografie krijgen de aandacht die ze verdienen.

Het aantal tentoonstellingsplaatsen wordt beperkt, zodat de fijnproever het hele traject kan verkennen. Met deze nieuwe aanpak probeert Kuns Prouwe een staalkaart te bieden aan de recentste kunstproducties.

Toegang: gratis

Borgloon

C.C. PANISHOF

Brommershovenstraat 10a, 3840

Borgloon, 012174.48.47

• 10-04-99 t.e.m. 25-04-99: Limburgse

academies stellen tentoon...schilderijen

Bornem

C.C. TER DILFT

St-Amandsesteenweg 41-43, 2880

Bornem, 03/889.75.63

• 07-04-99 t.e.m. 03-05-99: Raymond

Clement

Brugge

CENTRALE OPENBARE BIBLIOTHEEK 'DE BIEKORF'

Kuipersstraat 3, 8000 Brugge,

050/33.00.50

• 04-03-99 t.e.m. 30-04-99:

Fototentoonstelling Arne Boonen

• 03-05-99 t.e.m. 10-07-99: 'Reizen in

den geest': de boekenwereld van

Gezelle

CULTUURCENTRUM BRUGGE

Sint-Jakobsstraat, 8000 Brugge,

050/44.30.46

• 03-07-99 t.e.m. 22-08-99:

Creatieproject

KUNSTCENTRUM OUD SINT-JAN

(VZW STICHTING SINT-JAN)

Mariastraat 3B, 8000 Brugge, 050/33-

56-66

• 01-04-99 t.e.m. 30-05-99: Dreamings.

Aboriginal Kunst uit Australië

PROVINCIAAL HOF

Grote Markt, 8000 Brugge,

050/40.34.16

• 28-08-99 t.e.m. 27-11-99: Guido

Gezelle 1899-1999. Tienreken en een

toovertik

'Reizen in den geest': de boekenwereld van Gezelle

CENTRALE OPENBARE BIBLIOTHEEK

'DE BIEKORF'

Deze tentoonstelling gaat uit van Gezelles kijk op de wereld zoals die wordt weerspiegeld in zijn bibliotheek. Gezelle had een grote interesse voor wat over de grenzen gebeurde en hem dienstbaar kon zijn voor zijn literair, filologisch en journalistiek werk.

De tentoonstelling wordt opgevat als een wereldreis, een reis door de continenten aan de hand van boeken uit de bibliotheek van Gezelle. In deze openbare bibliotheek is tevens het Guido Gezellearchief ondergebracht. Deze verzameling omvat handgeschreven brieven, gedichten en andere documenten, alsook alle mogelijke gedrukte boeken met werk van Gezelle en publicaties over de priester-dichter.

Open: dagelijks van 9.30 tot 12.30

en van 14.00 tot 17.00 u

Gesloten: zondag en maandag-

voormiddag. Toegang: gratis

Reductie: 1.500 BEF voor een gidsbeurt

Dreamings

KUNSTCENTRUM OUD SINT-JAN

(VZW STICHTING SINT-JAN)

Aborigines hebben een sterke band met het land dat ze bewonen. Hun geschiedenis vertelt van de mythologische voorouders die het land vorm gaven.

De kennis van deze mythologie en de rituelen die er uiting aan geven noemen de Aborigines 'dreamings'. Deze dromen worden van generatie op generatie overgeleverd door ceremonies, verhalen, liederen en beeldende kunsten.

Aboriginal kunst is niet eenvoudig. Australië is een groot continent en er bestaan veel verschillen tussen de diverse stammen en taalgroepen. Elke streek typeert zich door zijn eigen stijl.

De tentoonstelling toont de enorme verscheidenheid van deze intrigerende kunst en cultuur van de Aborigines.

Open: dagelijks van 10 tot 18 uur

Toegang: 300

Reductie: 250 BEF voor groepen,

150 BEF voor scholen, gratis voor

kinderen jonger dan 12 jaar.

Musea

Permanente tentoonstellingen

Tijdelijke tentoonstellingen

M I M E S I S

EXHIBITION DESIGN

Nationaal Jenevermuseum Hasselt

Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen

Educatief Havencentrum Lillo

Nationaal Scheepvaartmuseum Antwerpen

Museum o/s Mercator

ESPA

e.a.

Ontwerp en productie

Vraag onze brochure :

Mimesis Exhibition Design, Zetternamstraat 32, 2060 Antwerpen
Tel. 03/235 46 99, Fax 03/272 35 46, e-mail : mimesis@village.uunet.be

Tentoonstellingsagenda

Brussel

ALGEMEEN RIJKSARCHIEF

Ruisbroekstraat 2-12, 1000 Brussel, 021513.76.80

• 29-04-99 t.e.m. 26-06-99: Dochters van stilte. Monialen van de tweede orde van Sint-Franciscus

BELGISCH CENTRUM VAN HET BEELDERHAAL

Zandstraat 20, 1000 Brussel, 021219.19.80

• 12-01-99 t.e.m. 05-09-99: De nieuwe aanwinsten van de zaal Saint-Roch

• 16-02-99 t.e.m. 13-07-99: De Indianen bij Derib

• 23-02-99 t.e.m. 16-05-99: Jacques Glénat. 30 jaar passie

• 15-06-99 t.e.m. 19-09-99: De manga GALERIE VAN HET GEMEENTEKREDIET Passage 44, 1000 Brussel

• 03-02-99 t.e.m. 23-05-99: Het front in kleur 1914-1918. Schilders aan het Belgische front

GOETHE INSTITUT

Belliardstraat 58, 1040 Brussel, 021230.39.70

• 24-04-99 t.e.m. 29-05-99: Inge Prokot. Goethe - Gedichte und Dramen

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK ALBERT I

Keizerslaan 4, 1000 Brussel, 021519.53.11

• 09-04-99 t.e.m. 22-05-99: 's Levens felheid in één band. Handschrift-Van Hultem

MUSEUM VOOR HET KOSTUUM EN DE KANT

Violetstraat 6, 1000 Brussel, 021279.43.55

• 25-02-99 t.e.m. 30-10-99: 1900. Vaarwel bloesemvrouw!

PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN

Ravensteinstraat 23, 1000 Brussel, 021507.84.80

• 05-03-99 t.e.m. 25-04-99: Mark Wallinger

• 05-03-99 t.e.m. 02-05-99: Jan Vercruyse: portretten van een kunstenaar

• 01-06-99 t.e.m. 19-09-99: Andy Warhol: A Factory

• 08-06-99 t.e.m. 05-09-99: Michael Snow

Dochters van stilte

ALGEMEEN RIJKSARCHIEF

De tentoonstelling brengt de historische ontwikkeling van de verschillende soorten franciscaner kloosters voor vrouwen, met een bijzondere nadruk op de orde van de annuntiaten. Deze orde werd in 1502 gesticht door de Franse

koningsdochter Johanna van Frankrijk, maar kwam hier tot bloei in het eerste kwart van de zeventiende eeuw, gestuwd door de Contrareformatie. Het enige nog bestaande annuntiatenklooster in België heeft haar rijke collecties ter beschikking gesteld en aangevuld met stukken uit andere depots wordt deze vrij onbekende, maar historisch rijke orde in al haar facetten voorgesteld.

Open: Dagelijks van 9 tot 12u30 en van 13 tot 16u30

Gesloten: zon- en feestdagen
Toegang: 100 BEF

De Indianen bij Derib

BELGISCH CENTRUM VAN HET BEELDERHAAL

De Zwitser Claude Derib is altijd al gefascineerd geweest door de Noord-Amerikaanse Indianen. Hij voert ze op in Yakari (zijn reeks voor de allerjongste lezertjes), in Buddy Longway (zijn reeks voor tieners en jong volwassenen), in Hij die tweemaal geboren is en Red Road (zijn reeksen voor volwassenen). Derib toont het leven van de Indianen van weleer en van tegenwoordig.

De tentoonstelling volgt de verborgen 'rode draad' in al zijn werken: de wereldbeschouwing van de Indianen van de grote vlaktes en meer bepaald hun belangrijke symbool van de sacrale cirkel.

Open: alle dagen van 10 tot 18 uur

Gesloten: maandag

Toegang: 200

Reductie: 160 BEF, 120 BEF, 80 BEF

's Levens felheid in één band

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK ALBERT I

De Vlaamse regering verleende de titel van Cultureel Ambassadeur van Vlaanderen 1998 en 1999 aan het middeleeuwse handschrift-Van Hultem, dat in de Koninklijke Bibliotheek van België wordt bewaard.

Het is het belangrijkste verzamelhandschrift van de Middelnederlandse letterkunde, met meer dan 200 (meestal unieke) teksten van allerlei aard.

Daaronder de oudste voorbeelden uit heel Europa van wereldlijk toneel, de zogenaamde 'abele spelen'.

Het handschrift, met zijn rijk geschakeerde inhoud, is een unieke getuige van de

Brusselse socio-culturele context in het begin van de 15de eeuw, maar wordt tevens door binnen- en buitenlandse specialisten beschouwd als uitzonderlijk belangrijk voor de Europese cultuurgeschiedenis.

1900. Vaarwel bloesemvrouw!

MUSEUM VOOR HET KOSTUUM

EN DE KANT

Deze tentoonstelling is volledig gewijd aan de mode en het beeld van de vrouw in het fin de siècle en de belle époque.

De kledingstukken worden op een aangename manier gepresenteerd volgens thema's die eveneens een levendig beeld schetsen van verschillende facetten van het sociale leven in die tijd: de vrouw op wandel, de vrouw thuis en op bezoek, de sportieve vrouw, het jonge meisje en het huwelijk, het bal, lingerie.

Het geheel wordt opgefleurd met affiches uit de '1900'-verzameling van het archief van de Stad Brussel. Deze affiches worden voor het eerst uit de reserves gehaald. Door hun vorm en inhoud staan ze verbazingswekkend

dicht bij de hedendaagse publiciteit waarvan ze de voorlopers zijn. Of ze nu eerder Art Nouveau in de sfeer van Mucha zijn, of eerder aangenaam retro, deze publiciteit gebruikte reeds op subtiel wijze het beeld van de vrouw als psychologisch wapen. Het merendeel van deze affiches zijn ware kunstwerken, waaronder exemplaren ontworpen door Theo Van Rysselberghe, Fernand Toussaint, Gaudy en Belloquet.

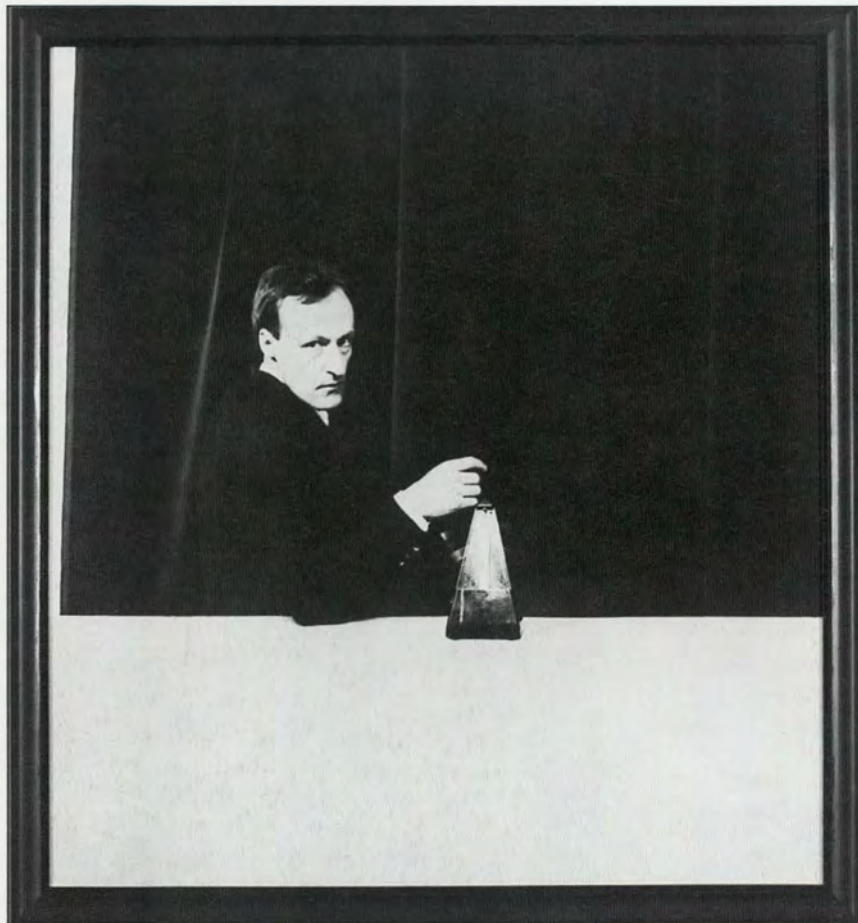
Open: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag van 10 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 16 uur; zaterdag, zondag en feestdagen van 14 tot 16.30 uur

Gesloten: woensdag, 25 december

Toegang: 100

Reductie: 80 BEF, gratis

met OKV-Museumkaart
reductie: 80 i.p.v. 100

PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN
BRUSSEL
ANDY WARHOL: A FACTORY
FOTO: PALEIS VOOR SCHONE
KUNSTEN, BRUSSEL

PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN
JAN VERCRUYSE: ZELFPORTRET, 1984
© PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN,
BRUSSEL

Tentoonstellingsagenda

Mark Wallinger

PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN

Met een flinke dosis Britse humor plaatst deze kunstenaar vraagtekens bij enkele vaste waarden in onze cultuur: concepten omtrent ras en klasse, sociale en religieuze overtuigingen, de illusie van universaliteit waarachter de relativiteit van heel verschillende gezichtspunten schuilgaat. In de Antichambres toont hij enkele video- en dia-installaties.

Jan Vercruyse: portretten van een kunstenaar

PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN

Tussen 1977 en 1984 realiseerde Jan Vercruyse meer dan 100 zwart-wit werken met behulp van fotografische procédés. Het zijn geen foto's maar gedrukte reproducties. Ze werden samengebracht in de tentoonstelling 'Portretten van een kunstenaar'. Zoals de titel aangeeft gaat het om (zelf)portretten, een genre dat in de westerse kunstgeschiedenis kan bogen op een lange en rijke traditie, waar Vercruyse herhaaldelijk op zinspeelt. Zijn portretten zijn niet psychologisch of expressief: hoewel de kunstenaar veelal zelf model staat, kijkt hij vaak uit beeld weg of is zijn gelaat verborgen of 'onleesbaar'. Zelfs wanneer de kunstenaar de toeschouwer aankijkt, staan we niet voor een momentopname die ons de unieke persoonlijkheid van Jan Vercruyse 'zelf' onthult: de spiegel vangt misschien het licht, maar weerkaast het niet in de vorm van een gelijkenis of identiteit. Voor Vercruyse bezit het beeld niet de minste natuurlijke, en kan het die ook niet bezitten. Zijn kunstenaarschap is zelfgekozen en lucide, zijn werk bewust en methodisch gekozen.

Brussel - Etterbeek

KONINKLIJK BELGISCH INSTITUUT VOOR NATUURWETENSCHAPPEN

Vautierstraat 29, 1000 Brussel - Etterbeek, 02/627.42.52

• 23-10-98 t.e.m. 30-06-99: Leven of overleven?

Brussel / Sint-Pieters-Woluwe

BIBLIOTHECA WITTOCKIANA

Bemelstraat 21, 1150 Brussel / Sint-Pieters-Woluwe, 02/770.53.33

• 23-04-99 t.e.m. 12-06-99: Egypte gezien door J.-J. Rifaud (1786-1852)
• 25-06-99 t.e.m. 11-09-99: Gotthilf Kurz of de fascinerende wereld van boek en boekband

Damme

LITERAIR MUSEUM

Jacob Van Maerlantstraat 3, 8340 Damme, 050/35.33.19

• 05-02-99 t.e.m. 02-05-99: Uilenspiegel. De wereld op zijn kop

De Panne

DIENST CULTUUR EN INFORMATIE

Zeelaan 21, 8660 De Panne, 058/42.16.16

• 29-05-99 t.e.m. 26-09-99: Ambulatorium. Beeldenroute van Luc Ledene
• 06-06-99 t.e.m. 27-06-99: De Panne en Sainte-Adresse 1914-1918
• 03-07-99 t.e.m. 26-09-99: Openlucht tentoonstelling 'Poëtische verbeelding'
• 03-07-99 t.e.m. 26-09-99: Kleur bekennen.
• 03-07-99 t.e.m. 26-09-99: Louis Van den Eynde: de kunstenaar en zijn atelier

Dendermonde

STEDELIJKE MUSEA / MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Begijnhof 24-25, 9200 Dendermonde, 052/21.30.18

• 21-08-99 t.e.m. 30-10-99: Liebig Chromo's

STEDELIJKE MUSEA / STADHUIS

Grote Markt 1, 9200 Dendermonde, 052/21.30.18

• 26-06-99 t.e.m. 11-07-99: Dendermondse Biënnale

STEDELIJKE MUSEA / VLEESHUISMUSEUM

Grote Markt 32, 9200 Dendermonde, 052/21.30.18

• 08-05-99 t.e.m. 27-06-99: Sloten sleutel

Deurle

MUSEUM DHONDT-DHAENENS

Museumlaan 14, 9831 Deurle, 09/282.51.23

• 28-03-99 t.e.m. 16-05-99: Dirk Braeckman
• 23-05-99 t.e.m. 18-07-99: Tony Cragg

Deurne

PROVINCIAAL MUSEUM STERCKSHOF - ZILVERCENTRUM

Hooftvanderlei 160, 2100 Deurne, 03/360.52.50

• 15-05-99 t.e.m. 15-08-99: Zilver voor Sir Anthony

Diest

KULTUURCENTRUM BEGIJNHOF DIEST

Kerkstraat 4, 3290 Diest, 013/32.17.93

• 01-05-99 t.e.m. 30-05-99: Wie zijn ze ook weer. Namen van mensen werden straatnamen in Groot-Diest

Zoekt u illustraties voor publicaties, films, multimedia, dan kan u terecht bij

Elisabeth Lauwers-Derveaux

Iconografisch documentaliste

OPZOEKEN VAN BEELDMATERIAAL kunst, geschiedenis, actualiteit, natuur...

in musca, bibliotheken, archieven, persagentschappen, diatheken, in binnen- en buitenland

LEVEREN VAN FOTO'S EN DIA'S

REGELEN VAN RECHTEN

BRUSSELSESTEENWEG 87
B-3080 TERVUREN

Tel. 02 / 767 51 55 - Fax 02 / 305 04 03
e-mail derveaux.e@pandora.be

SalvArtés

VENNOOTSCHAP VOOR DE CONSERVATIE EN DE RESTAURATIE VAN KUNSTWERKEN

- Restauratie van schilderijen (namelijk: grote formaten)
- Doublering op vacuümtafel

- Behandeling van: gepolychromeerde beelden en meubels
muurschilderingen
Oosters lakwerk
conservatie van kunstwerken op papier en zijde
terracotta's

20 JAAR AKTIEF IN SAMENWERKING MET DE OFFICIELE INSTANTIES
DIEPESTRAAT 18
3061 BERTEM (Leefdaal)

(02) 767 97 80
ERKENNING NR. 04 28 01

Tentoonstellingsagenda

Diksmuide

IJZERTOREN

Ijzertoren 49, 8600 Diksmuide

- 13-03-99 t.e.m. 11-11-99: Kind in oorlog. Fototentoonstelling van Unicef
- 13-03-99 t.e.m. 11-11-99: De Ijzerbedevaarten
- 13-03-99 t.e.m. 11-11-99: De Grote Oorlog herdenken
- 13-03-99 t.e.m. 11-11-99: Kunst aan de Ijzer
- 10-04-99 t.e.m. 31-08-99: Willem Denys

Edegem

GEMEENTELIJK KUNSTCENTRUM - HUIS HELLEMANS

Strijdersstraat 14, 2650 Edegem, 031450.42.00

- 10-04-99 t.e.m. 02-05-99: Jef De Cock. Beelden
- 08-05-99 t.e.m. 06-06-99: Kristin de Poeter. Tekeningen
- 12-06-99 t.e.m. 27-06-99: Den Dierenvriend

Ekeren-Antwerpen

KUNSTCENTRUM HOF DE BIST

Veldwijcklaan 252, 2180 Ekeren-Antwerpen, 031664.05.61

- 10-04-99 t.e.m. 02-05-99: Xavier Swolfs
- 07-05-99 t.e.m. 30-05-99: Jef de Leeuw. Schilderijen
- 04-06-99 t.e.m. 27-06-99: Danielle Van beeck. Schilderijen
- 27-08-99 t.e.m. 19-09-99: Hanneke Geenen. Aquarellen

Ettelgem-Oudenburg

ROMAANS KERKJE

- 04-07-99 t.e.m. 01-08-99: Robert Vollekint

Evergem - Sleidinge

C.C. STROMING

Weststraat 31, 9940 Evergem - Sleidinge, 091357.54.11

- 01-03-99 t.e.m. 30-04-99: Videokunst

Gaasbeek

KASTEELVANGAASBEEK

Kasteelstraat 40, 1752 Gaasbeek, 021532.43.72

- 17-04-99 t.e.m. 16-05-99: Diagonalen. Van tweesprong tot dialoog

Galmaarden

TREFFCENTRUM BALJUWHUIS

Kammeersweg 2, 1570 Galmaarden, 054158.95.11

- 22-05-99 t.e.m. 24-05-99: Groepstentoonstelling +3
- 22-05-99 t.e.m. 30-05-99: Groepstentoonstelling fotoclub Galmafoto
- 05-06-99 t.e.m. 13-06-99: Groepstentoonstelling

Geel

C.C. DE WERFT

Werft 32, 2440 Geel, 014159.29.63

- 06-04-99 t.e.m. 14-05-99: Leon Soons. Reisimpressies
 - 01-05-99 t.e.m. 31-05-99: Kapelletjes
- ### DE SLIJPERIJ
- Doelenstraat 41, 2440 Geel, 014158.27.51
- 15-05-99 t.e.m. 13-06-99: Jo Vandepierre. Recent werk - foto's en objecten

Gent

CAERMERSKLOOSTER-PROVINCIAAL CENTRUM VOOR KUNST EN CULTUUR

Vrouwebroersstraat, 9000 Gent

- 25-03-99 t.e.m. 02-05-99: Begeerte heeft ons aangeraakt. Socialisten, sekse en seksualiteit

GELE ZAAL

Nonnemeersstraat 26, 9000 Gent, 091235.37.06

- 29-03-99 t.e.m. 15-06-99: Yves Velter

MUSEUM DR. GUISLAIN

Jozef Guislainstraat 43, 9000 Gent, 091216.35.95

- 30-10-98 t.e.m. 30-04-99: Tunnelmensen
- 31-10-98 t.e.m. 30-04-99: Het kind. Gekoesterd en gekluisterd

MUSEUM VOOR DIERKUNDE

K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent, 091264.52.28

- 02-05-99 t.e.m. 08-08-99: Robin Van

Bambost en Martien Van Beeck

MUSEUM VOOR INDUSTRIËLE

ARCHEOLOGIE EN TEXTIEL

Minnemeers 9, 9000 Gent, 091223.59.69

- 21-05-99 t.e.m. 29-08-99: Razend

Rood en blits blauw

MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN

Nicolaas De Liemaekereplein 3, 9000 Gent, 091222.17.03

- 27-03-99 t.e.m. 30-05-99: Hans Mattis-

Teutsch

MUSEUM VOOR SIERKUNST EN VORMGEVING

Jan Breydelstraat 5, 9000 Gent, 091267.99.99

- 30-04-99 t.e.m. 06-06-99: Peter Opsvik. Movement

MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Kraanlei 65, 9000 Gent, 091223.13.36

- 17-07-99 t.e.m. 31-10-99: Varkens in

de volkscultuur

PROVINCIAAL HANDELS- EN

TAALINSTITUUT

Henleykaai, 9000 Gent, 091267.12.10

- 23-04-99 t.e.m. 29-04-99:

Kunsttentoonstelling

STEDELIJK MUSEUM VOOR ACTUELE KUNST

Citadelpark, 9000 Gent, 091221.17.03

- 03-04-99 t.e.m. 16-05-99: Trafique.

Installaties op een 15-tal plaatsen in de

Gentse binnenstad

- 08-05-99 t.e.m. 09-05-99:

Openingsweekend

STEDELIJKE OPENBARE BIBLIOTHEEK

Graaf van Vlaanderenplein 40, 9000

Gent, 091266.70.00

- 30-03-99 t.e.m. 10-05-99: Multatuli-

theater Gent

- 14-06-99 t.e.m. 30-07-99: L.P.

Boonproject

Razend Rood en blits blauw MUSEUM VOOR INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE EN TEXTIEL

De tentoonstelling is een spannende ontdekkingstocht door de wereld van kleur. Dikke draden lopen door het museum. Ze wijzen de weg naar gekke en bijzondere activiteiten zoals spelen in een reuze klos van garen, je verkleeden, je schaduw zien in alle kleuren van de regenboog, spelen op de computer en nog veel meer.

Open: dinsdag tot zondag van 9.30 tot 17 uur

Gesloten: maandag

Toegang: 100

Reductie: 50 BEF voor groepen, -25, +55; 20 BEF schoolgroepen; gratis voor Gentenaars en -12

Hans Mattis-Teutsch

MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN

Deze tentoonstelling leidt een reeks van kleine tentoonstellingen in, waarbij het museum zal pogen een aantal in hun tijd belangrijke, doch vandaag vergeten figuren van het einde van de 19de of begin van de 20ste eeuw te herwaarderen. Met het initiatief wil het Gentse museum ook een aantal werken uit zijn verzameling in een bredere context situeren. Zo kunnen de werken van Mattis-Teutsch uit het eerste kwart van deze eeuw in relatie gebracht worden met deze van de tweede generatie Duitse expressionisten. Omdat Mattis-Teutsch schilder-graficus en ook beeldhouwer was, kan bijvoorbeeld eveneens het werk van George Minne in deze context gesitueerd worden.

MUSEUM VOOR DIERKUNDE
GENT
FOTO: MARTIEN VAN BEECK

STEDELIJK MODEMUSEUM HASSELT
HEMELSE GEWADEN UIT CHINA
FOTO: MARCEL VAN DER VLUGT

Matis-Teutsch wilde zich bewust verschillend opstellen door de bestaande theoretische modellen af te wijzen. Zijn oeuvre is een product van een woelige periode waarin creatieve overvloed, programma's en artistieke opvattingen met elkaar geconfronteerd werden. Daardoor is hij één van de meest betekenisvolle vertegenwoordigers van het expressionisme van zijn tijd geweest, zij het van een expressionisme dat niet afkerig was van de impulsen van het abstraherend kubisme en de dynamiek van het futurisme.

Open: dinsdag tot en met zondag van 9.30 tot 17 uur
Gesloten: maandag
Toegang: 100 BEF
Reductie: 50 BEF
20 BEF scholieren

met OKV-Museumkaart
reductie: 50 i.p.v. 100 BEF

Gijverinkhove

STICHTING GEORGE GRARD

Ekestraat 1, 8691 Gijverinkhove,
058/29.82.23

• 26-06-99 t.e.m. 15-09-99: Confrontatie
George Grard - Johan Tahon

Halle

C.C. 'TVONDEL

Possozplein 40, 1500 Halle,
02/539.99.20

• 24-04-99 t.e.m. 22-05-99: Unit

Haren-Brussel

GEMEENSCHAPSCENTRUM DE LINDE

Cortenbachstraat 7, 1130 Haren-
Brussel, 02/242.31.47

• 18-03-99 t.e.m. 21-05-99: Mima
Mattheus

Hasselt

PROVINCIAAL CENTRUM VOOR BEELDENDE KUNSTEN - BEGIJNHOF PROVINCIAAL MUSEUM

Zuivelmarkt 33, 3500 Hasselt,
011/21.15.90

• 27-03-99 t.e.m. 02-05-99: Wanderer,
Peter Hulsmans

Fernande Kuypers

STEDELIJK MODEMUSEUM

Gasthuisstraat 11, 3500 Hasselt,
011/23.96.21

• 31-01-99 t.e.m. 06-06-99: Hemelse
Gewaden uit China

• 03-04-99 t.e.m. 13-06-99: De
verbeelding in de mode.

Fotografietentoonstelling

STEDELIJK MUSEUM STELLINGWERFF- WAERDENHOF

Maastrichterstraat 85, 3500 Hasselt,
011/24.10.70

• 24-04-99 t.e.m. 26-09-99: Een
geschiedenis van de toekomst. Met
Philips en Hasselt naar de 21ste eeuw

Hemelse Gewaden uit China

STEDELIJK MODEMUSEUM

Volgens oude Chinese tradities moesten de overlevenden hun voorouders immers voorzien van alle dingen die men nodig had in een andere wereld. Rekwisieten als kleren, schoenen en geld werden zo in papier gemaakt en op het einde van de ceremonie naar de goden en voorouders gestuurd via de weg van het vuur. Chinezen beginnen bovendien reeds lang op voorhand hun overlijden voor te bereiden. Hierbij wordt een begrafenisuitzet samengesteld waaronder linnen en lijkgewaden. Deze uitzet bestaat uit o.a. verschillende lagen ondergoed, een ochtendkleed, een werkkleed, een avondkleed enz. Kortom, alle kleren die men nodig heeft voor een volgend leven.

Een laatste deel van de tentoonstelling bestaat uit een prachtige verzameling operakostuums, opvallend omwille van hun kwaliteit, pracht en praal.

Open: wekdagen van 10 tot 17 uur;
weekends van 14 tot 18 uur; van 1 april
tot 30 oktober: dinsdag t.e.m. zondag:
11 tot 17 uur. Gesloten: maandag

Toegang: 90

Reductie: 70 BEF, voor Hasselaren gratis
tijdens weekends

met OKV-Museumkaart
reductie: 50 i.p.v. 90 BEF

TENTOONSTELLINGEN de Warande

vanaf 26 juni tot en met 5 september 1999

'BECAUSE IT IS THERE' (omdat hij er is)

een tentoonstellingsproject van

Kate Blacker

over de Mount Everest

met

Glenn Baxter

Thibaud Béghin

Jonathan Davis

m.m.v. de Vlaamse Bergsportvereniging

dagelijks vrij toegankelijk van 14 uur tot 18 uur,
zondag van 10 uur tot 12 uur en van 14 uur tot 18 uur
op maandag gesloten.

de Warande, Warandestraat 42, B-2300 Turnhout.
Tel.: 32 (0) 14 41 94 94 Fax.: 32 (0) 14 42 08 21
E-mail: tento@warande.be

Heist-op-den-Berg

C.C. ZWANEBERG

Bergstraat, 2220 Heist-op-den-Berg,
015125.07.70

- 24-04-99 t.e.m. 16-05-99: Vrije grafiek van de Academie voor Beeldende Kunsten Anderlecht

Heusden-Zolder

C.C. HEUSDEN-ZOLDER

Dekenstraat 40, 3550 Heusden-Zolder,
011153.33.35

- 09-04-99 t.e.m. 05-05-99: Hilde Braet

Hoeselt

C.C. HOESELT

Europalaan 2, Hoeselt

- 09-04-99 t.e.m. 05-05-99: Anja Van Eetvelt

Hoogboom-Kapellen

WIJKKOMITEE HAEZELDONCK V.Z.W.

Woonwijk Haezeldonck, 2950
Hoogboom-Kapellen, 031664.66.86

- 21-08-99 t.e.m. 30-10-99: Openlucht tentoonstelling beeldhouwwerk

Ieper

C.C. IEPER

St-Niklaasstraat 4, 8900 Ieper,
057121-79-90

- 16-04-99 t.e.m. 02-05-99: Kleuters en dromen

Kapelle-Op-Den-Bos

C.C. 'DE OUDE PASTORIE'

Kerkstraat 24, 1880 Kapelle-Op-Den-Bos, 015171.02.53

- 23-04-99 t.e.m. 02-05-99:

Kalligrafie... van beginnening tot professioneel

Kapellen

C.C. DE OUDE PASTORIJ

Dorpstraat 45, 2950 Kapellen,
031664.18.80

- 08-10-98 t.e.m. 20-05-99:

Bloemschikken

- 20-04-99 t.e.m. 04-05-99: Aquarellen van Gusta Mertens

Knokke

C.C. KNOKKE-HEIST

Meerlaan 32, 8300 Knokke,
050163.04.30

- 10-04-99 t.e.m. 06-05-99: Michiel Stevens

Kortrijk

C.C. KORTRIJK OUDE DEKENIJ

Sint-Maartenskerkhof 8, 8500 Kortrijk

- 13-03-99 t.e.m. 06-05-99: Koen Brans

DE KORTRIJKSE SCHOUWBURG
Hazelaarstraat 7, 8500 Kortrijk,
056123.98.50

- 31-03-99 t.e.m. 25-04-99: Chassez le naturel VIII

- 29-05-99 t.e.m. 20-06-99: GIP

KAPEL GROENINGEABDIJ

Groeningestraat, 8500 Kortrijk,
056125.78.92

- 01-05-99 t.e.m. 24-05-99: Stimulans

99. Selectie jonge West-Vlaamse kunstenaars

NATIONAAL VLAS-, KANT- EN LINNENMUSEUM

Etienne Sabbelaan 4, 8500 Kortrijk,
056121.01.38

- 01-07-99 t.e.m. 30-09-99: Lingerie uit grootmoeders tijd

Kraainem

G.C. DE LIJSTERBES

Lijsterbessenbomenlaan 6, 3950
Kraainem, 021721.28.06

- 07-04-99 t.e.m. 02-05-99: Chris

Vandendriessche. Serie Tango

- 04-06-99 t.e.m. 11-07-99: Christian Martin. Eenvoud en realisme

Leopoldsburg

C.C. LEOPOLDSBURG

Kastanjedreef 1, 3970 Leopoldsburg,
011134.65.48

- 27-04-99 t.e.m. 08-05-99: Kinderen

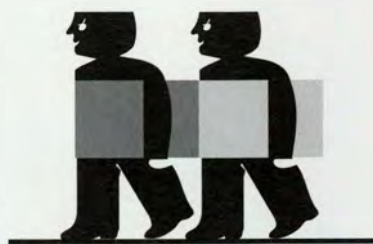
inbegrepen. Educatieve

tentoonstelling over kinderrechten

Kunst In Huis kennen is kunst in huis hebben.

Kunstuitleen. In Vlaanderen een te weinig gekende mogelijkheid. Nochtans heeft Kunst In Huis negen filialen — Antwerpen, Brussel, Dilbeek, Hasselt, Knokke-Heist, Leuven, Roeselare (vanaf 29/5), Turnhout en Waregem — waar u, uit een grote voorraad recent werk, die kunstwerken kunt kiezen die u graag in uw huis wil hebben. Voor een tijdje, of voor altijd...

Kunstuitleen vraagt om een bijzondere attitude. De kunstervaring komt centraal te staan en het "bezitten" van het kunstwerk wordt bijkomstig. Artistiek engagement helpt. Kunst In Huis wil meer openheid creëren voor actuele kunst. Omdat iedereen een authentiek kunstwerk in huis moet kunnen halen wordt de maandelijkse huurprijs bewust erg laag gehouden. Voor bedrijven gelden bijzondere tarieven.

KUNST // HUIS

WIJ WAT MINDER, U WAT MEER.

Voor meer info: 02/247 97 10. U vraagt naar Inge.

Kunst In Huis wordt gesubsidieerd door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Cultuur. De Provincie Vlaams-Brabant ondersteunt Kunst In Huis in Dilbeek en Leuven.

Tentoonstellingsagenda

Leuven

KADOC

Vlamingenstraat 39, 3000 Leuven, 016/32.35.00

- 01-03-99 t.e.m. 30-04-99: Cartoons, getekend Brasser

STEDELIJKE MUSEA LEUVEN

verschillende locaties in de stad,

Leuven, 016/22.69.06

- 25-04-99 t.e.m. 20-06-99: Demarches. Tentoonstelling rond hedendaagse kunst

UNIVERSITAIRE ZIEKENHUIZEN LEUVEN

Herestraat 49, 3000 Leuven

- 01-03-99 t.e.m. 30-04-99: Jacqueline Lefrançois, Joseph Meeuws en Agnes Van Kerckhoven

Lier

STEDELIJK MUSEUM WUYTS-VAN CAMPEN EN BARON CAROLY

F. Van Cauwenberghstraat 14, 2500 Lier, 03/489.11.11

- 10-04-99 t.e.m. 31-08-99: Zes kopieën naar Anton van Dyck

Linkebeek

C.C. DE MOELIE

St-Sebastiaanstraat 14, 1630 Linkebeek, 02/380-77-51

- 23-04-99 t.e.m. 02-05-99:

Groepstentoonstelling 'keramiek'

Lokeren

C.C. LOKEREN

Torenstraat 1, 9160 Lokeren, 09/340.50.50

- 28-02-99 t.e.m. 20-04-99: Tsjechië 99. Tsjechische grafiek
- 09-04-99 t.e.m. 22-04-99: Florent Smet. Retrospectieve 85 jaar
- 10-04-99 t.e.m. 06-05-99: Ken van Rensbergen
- 25-05-99 t.e.m. 07-06-99: Dromen op pootjes. kindertentoonstelling (4 - 10 jaar)

STEDELIJK MUSEUM LOKEREN

Markt 15a, 9160 Lokeren, 09/340.50.64

- 28-02-99 t.e.m. 20-04-99: 10 x Tsjechië

Maaseik

MUSEACTRON

Lekkerstraat 5, 3680 Maaseik, 089/56.68.90

- 11-06-99 t.e.m. 03-10-99: Tranen der goden. Barnsteen door de eeuwen heen

Tranen der goden MUSEACTRON

De titel van deze tentoonstelling is ontleend aan de Griekse mythologie. Daarin wordt verteld dat stukken barnsteen de gestolde tranen van de Heliaden zijn.

In 'De tranen der goden' zal een keur aan barnstenen voorwerpen uit Nederland te zien zijn zoals Romeinse beeldjes, het graf van de man van Swifterbant, rookattributen, sieraden en medicijnflesjes. Op gezette tijden zullen demonstraties woorden gegeven en kan het publiek zelf barnsteen bewerken. In de tentoonstelling wordt ook nog aandacht besteed aan moderne barnstenen sieraden.
Open: van 10 tot 13 en 14 tot 17 uur
Toegang: 90 BEF

Maasmechelen - Leut

KASTEEL VILAIN XIII

Dreef 148, 3630 Maasmechelen - Leut, 089/76.97.97

- 28-03-99 t.e.m. 24-04-99: Zjuul Devens. Sporen

Mechelen

C.C. A. SPINOY

Minderbroedersgang 5, 2800 Mechelen, 015/29.40.00

- 11-09-98 t.e.m. 31-05-99: Rik Poot
- 18-04-99 t.e.m. 13-06-99:

Retrospectieve Paul Mara

SPEELGOEDMUSEUM MECHELEN

Nekkerspoel 21, 2800 Mechelen, 015/55.70.75

- 05-03-99 t.e.m. 30-05-99: Marijke Meersman

Menen

O.C. 'T GHELANDT

Waalvest, 8930 Menen, 058/51.58.91

- 10-04-99 t.e.m. 06-05-99: Jurgen Addiers

- 25-06-99 t.e.m. 11-07-99: Zomertentoonstelling

STADSMUSEUM 'T SCHIPPERSHOF

Rijselstraat 77, 8930 Menen

- 22-02-99 t.e.m. 25-04-99: Chrissie in the Snow. Videokunst
- 01-05-99 t.e.m. 30-05-99: Jan Vereecke. Schilderijen

- 05-06-99 t.e.m. 04-07-99: De grens. Historische tentoonstelling
- 10-07-99 t.e.m. 29-08-99: Menen in zicht. Fototentoonstelling

Mol

JAKOB SMITSMUSEUM

Sluis 155, 2400 Mol, 014/31.74.35

- 13-03-99 t.e.m. 01-05-99: Adrien Joseph Heymans
- 02-07-99 t.e.m. 15-08-99: Grafiek Léon Spilliaert

KASTEEL VILAIN XIII
MAASMECHELEN - LEUT,
ZJUUL DEVENS. SPOREN
FOTO: C.C. MAASMECHELEN

MUSEUM VOOR
MODERNE KUNST PMMK
OOSTENDE,
BROACHING IT
DIPLOMATICALLY:
A TRIBUTE TO
MADELEINE K. ALBRIGHT
R.W. MAWDSLEY
UNTILLED, 1998
GEELGOUD EN WITGOUD,
PARELS
EN STAAL
FOTO: DARYM MEIER

Oostende

KUNSTHUIS LOOSVELDT VZW

Romestraat 41, 8400 Oostende, 059/70.52.73

- 20-03-99 t.e.m. 25-04-99: Kiny Coppinga. Bronzen beelden
- 17-07-99 t.e.m. 29-08-99:

Commentaren in woord en beeld

MUSEUM ENSORHUIS

Vlaanderenstraat 27, 8400 Oostende, 059/80.53.35

- 02-01-99 t.e.m. 21-01-2000: Ensorjaar

MUSEUM VOOR MODERNE KUNST PMMK

Romestraat 11, 8400 Oostende,

059/50.81.18

- 12-03-99 t.e.m. 06-06-99: Serge Vandercam, retrospectieve Jean Bilquin
- 16-04-99 t.e.m. 23-05-99: Broaching it diplomatically: a tribute to Madeleine K. Albright
- 30-04-99 t.e.m. 06-06-99: Charif Benhelima. Photography
- 25-06-99 t.e.m. 14-11-99: Frits Van den Berghe, retrospectieve
- 25-06-99 t.e.m. 14-11-99: Evelyn Axell. Retrospectieve
- 25-06-99 t.e.m. 14-11-99: Camiel Van Bredam. Associations

MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN

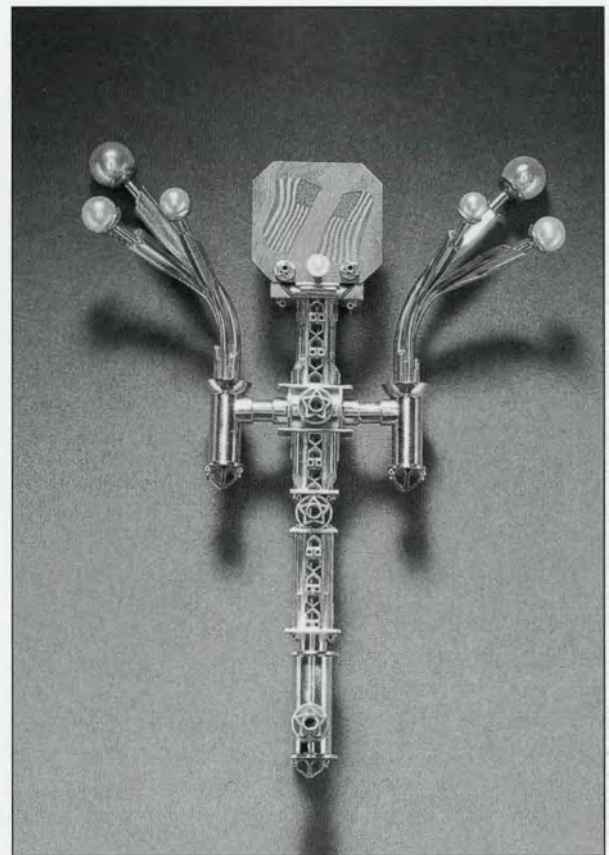
Wapenplein, 8400 Oostende, 059/80.53.35

- 20-12-98 t.e.m. 02-05-99: James Ensor. De foto's, de roem
- 15-05-99 t.e.m. 31-07-99: Ensor. De volledige verzameling van het Museum voor Schone Kunsten Oostende

Broaching it diplomatically: a tribute to Madeleine K. Albright

MUSEUM VOOR MODERNE KUNST PMMK

Albright heeft de gewoonte om via het dragen van sieraden haar politieke ideeën kracht bij te zetten. Dit was dan ook de aanleiding voor het samenstellen van deze tentoonstelling. Een 60-tal kunstenaars uit het internationale kunstforum gingen in op de vraag een broche te ontwerpen die bij de persoon van Madeleine K. Albright past. Het resultaat is een schitterende collectie sieraden, zeer heterogeen van vorm, materiaal en expressie. Er zijn broches die een bepaalde nationale karakteristiek weerspiegelen, andere kunstenaars

Tentoonstellingsagenda

nemen uitdrukkelijk Albright's politieke ambt als uitgangspunt. De variëteit in benadering is dus groot en de politieke boodschap wordt de ene keer onverbloemd getoond, maar blijft een andere keer verborgen.

Open: van 10 tot 18 uur

Gesloten: maandag

Toegang: 200

Reductie: 160 BEF/gratis

Oostmalle

KASTEEL DE RENESSE

Lierslei 30, 2390 Oostmalle,
03/311.55.91

• 30-05-99 t.e.m. 30-06-99: Léonard du Bus de Gisignies (1780-1849). Van wees tot onderkoning

Léonard du Bus de Gisignies (1780-1849)

KASTEEL DE RENESSE

Als jonge wees werd hij door zijn oom in Doornik opgevoed, studeerde rechten en startte een veelbelovende carrière in Doornik en Kortrijk. Tijdens het Hollandse bewind werd hij lid en voorzitter van de Tweede Kamer, gouverneur van Antwerpen en nadien van Zuid-Brabant. Tenslotte stelde Koning Willem I hem aan tot commissaris-generaal van Nederlands-Indië. Na vijf jaar als onderkoning op Java, werd hij in 1830 teruggeroepen, voor bewezen diensten geadeld en tot minister van Staat benoemd. Als gouverneur redde hij de trappistenabdij van Westmalle van de sluiting, vele aanplantingen van Kempense dennenbossen werden door hem gerealiseerd. Zijn zoon Bernard-Aimé was politicus, kunstverzamelaar en een wereldbe-

roemd ornitholoog. Hij stichtte de voorloper van het Natuurhistorisch Museum en de 'kruidtuin' die zich nu in Meise bevindt.

Open: maandag t.e.m. zaterdag van 10 tot 12 u

dinsdagavond van 18 tot 20 u

Gesloten: zondag

Toegang: 200 BEF

Reductie: 100 BEF: groepen; 50 BEF: scholieren, gehandicapten

Overijse

C.C. DEN BLANK

Begijnhof 11, 3090 Overijse,
02/687.59.59

• 02-04-99 t.e.m. 21-04-99: Japan:

muziek, dans, Haiku

• 23-04-99 t.e.m. 09-05-99: Leon

Engelen

• 04-06-99 t.e.m. 27-06-99: Alexander

Radulescu. Cartoons

Paal (Beringen)

O.C. DE BUITING

Tessenderlosesteenweg 18, 3583 Paal (Beringen), 011/42-80-68

• 23-04-99 t.e.m. 02-05-99: Kunstkring

Lumina

• 07-05-99 t.e.m. 25-05-99: Dirk Geerts

Ranst (Oelegem)

PROVINCIAAL TEXTIEL- EN KOSTUUMMUSEUM VRIESELHOF

Schildesteenweg 79, 2520 Ranst (Oelegem), 03/383.46.80

• 02-03-99 t.e.m. 30-11-99: Feestkledij verplicht

Roeselare

KLEIN SEMINARIE

Zuidstraat 27, 8800 Roeselare,
051/26.21.55

• 13-03-99 t.e.m. 16-05-99: Langs de Mandelbeke. Guido Gezelle te

Roeselare

NATIONAAL WIELERMUSEUM

Polenplein 15, 8800 Roeselare,
051/20.06.93

• 01-06-99 t.e.m. 30-09-99: Cyrille Van Hauwaert en tijdgenoten. Pionier van de Vlaamse Wielersport

NATIONAAL WIELERMUSEUM
ROESELARE,
CYRILLE VAN HAUWAERT
FOTO: NATIONAAL WIELERMUSEUM
ROESELARE.

PAPERMILL NV

Lombardenstraat 12
2000 Antwerpen

Tel: 03/226 35 74

Fax: 03/226 31 48

Één adres voor al uw inlijstingen.

Met een ruim aanbod profielen en passe-partouts wordt er aan uw werk de finishing touch gegeven waar het om vraagt.

Inlijsten is een kunst op zich.

In samenspraak met u zijn we steeds op zoek naar vernieuwing en creativiteit.

Bij onze zoektocht krijgt kwaliteit absolute voorrang en onze know-how en techniek zijn de beste waarborg voor 't eindresultaat

Met deze bon krijgt u 15 % korting op inlijstingen - tot eind juni '99 !

Naam:

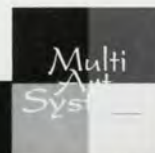
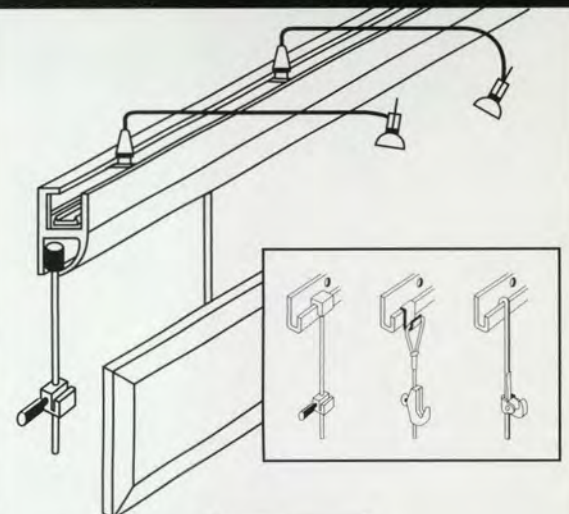
Straat:

Gemeente:

Tel:

Het perfecte ophangstelsysteem...

Kapellensteenweg 272, 2920 Kalmthout
Telefoon 03-666.27.26 - Fax 03-666.65.73
E-mail: multi.art@skynet.be

Scherpenheuvel

HUIZE ERNEST CLAES

Ernest Claesstraat 152, 3270

Scherpenheuvel, 013177.20.81

• 01-05-99 t.e.m. 31-05-99: Julien

Vanderril

• 01-07-99 t.e.m. 30-07-99:

Tentoonstelling kunstkring 'De Regenboog'

• 17-07-99 t.e.m. 21-07-99: Fuchsia-

show

• 01-08-99 t.e.m. 31-08-99: Louis

Vanaerschot

Sint-Amands-aan-de-Schelde

PROVINCIAAL MUSEUM EMILE

VERHAEREN

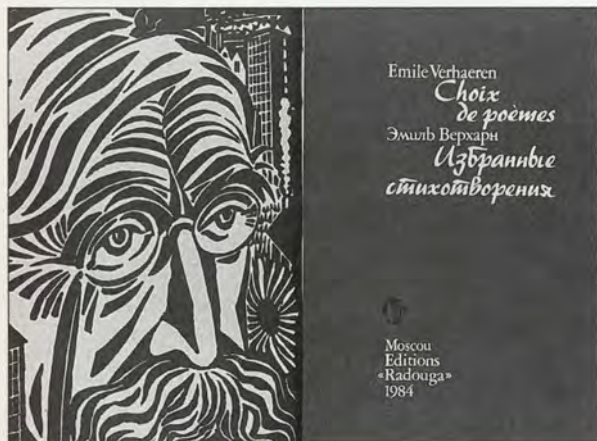
Emile Verhaerenstraat 71, 2890 Sint-

Amands-aan-de-Schelde, 052133.08.05

• 26-03-99 t.e.m. 31-10-99: Emile

Verhaeren en Europa

PROVINCIAAL MUSEUM EMILE
VERHAEREN
SINT-AMANDS-AAN-DE-SCHELDE,
BLOEMLEZING UIT HET ŒUVRE VAN
EMILE VERHAEREN, RUSSISCH-FRANS
FOTO: FOTODIENST PROVINCIALE
MUSEA ANTWERPEN

Emile Verhaeren en Europa

PROVINCIAAL MUSEUM EMILE

VERHAEREN

Op deze expositie zal aan de hand van kunstwerken, documenten, boeken, vertalingen, brieven, foto's en dergelijke aangetoond worden hoe Emile Verhaeren in alle landen van Europa, reeds tijdens zijn leven, een beroemdheid was en ook talrijke vrienden en bewonderaars telde. Ook na zijn tragische dood bleef de belangstelling voor zijn werk aanhouden en werd zijn werk niet alleen in meer dan twintig talen vertaald, maar verschenen er ook studies over zijn leven en werk. De jongste tijd beleeft

Verhaeren bovendien een tweede leven doordat de interesse voor zijn oeuvre op uitzonderlijke wijze heropleeft.

Open: zater-, zon- en feestdagen en van 1 juli tot 15 september ook op

dinsdag, woensdag en donderdag van 12 tot 19u

Toegang: gratis

EVELYN DE BEIR GALLERY
SINT-GENESIUS-RODE,
MARK FAIRNINGTON
STILL LIFE (DIGGER WASP), 1998
OLIEVERF OP PANEEL 33 X 28 CM
FOTO: EVELYN DE BEIR GALLERY

Sint-Genesius-Rode

DE BOESDAELHOEVE

Hoevestraat 67, 1640 Sint-Genesius-

Rode, 021381.14.51

• 23-04-99 t.e.m. 02-05-99: Eén

decennium jong

EVELYN DE BEIR GALLERY

Hallesesteenweg 158, 1640 Sint-

Genesius-Rode, 021381.21.81

• 25-03-99 t.e.m. 01-05-99: Mark

Fairnington. De schilderkundige

metaal van bloemen en insecten

Sint-Gillis

DE PIANOFABRIEK

Fortstraat 35, 1060 Sint-Gillis,

021541.01.70

• 14-02-99 t.e.m. 04-07-99: Kunstproject

'Parvis'

Sint-Niklaas

STEDELIJK MUSEUM ZWIJGERSHOEK

Regentiestraat 61-63, 9100 Sint-Niklaas,

031777-29-42

• 28-03-99 t.e.m. 09-05-99: Roemeense

grafiek

• 28-03-99 t.e.m. 09-05-99:

Kalligrafische en thematische exlibris

Sint-Truiden

C.C. 'DE BOGAARD'

Capucienessenstraat 8, 3800 Sint-

Truiden, 011169.39.90

• 01-04-99 t.e.m. 09-05-99: Jakob Smits.

Etsen en litho's

• 09-04-99 t.e.m. 05-05-99: William Van

Kemseke

MUSEUM BEGIJNHOFKERK

Begijnhofkerk, 3800 Sint-Truiden,

011169.11.88

• 01-04-99 t.e.m. 30-05-99: Kleur

bekennen

Kleur bekennen

MUSEUM BEGIJNHOFKERK

Van in de vroegste tijden heeft de mens zijn woonruimte en zijn cultusgebouwen met kleuren afgewerkt. Door allerlei historische en ideologische omstandigheden is veel van de oude binnen- en buitenafwerking niet meer zichtbaar. In de hedendaagse monumentenzorg is de kleurige afwerking van de binnen- en buitenruimtes opnieuw op de voorgrond getreden, als resultaat van jarenlang wetenschappelijk onderzoek. Hiermee samengaand is ook de praktijk van de monumentenrestauratie gewijzigd en

**Rechtstreeks uit privé collectie
te koop of te huur**

16e-18e eeuw

- Brussel-Antwerpen-Brabant
Kaarten en Stadszichten
o.m. Probst, Bleau, Collaert
Hoefnagel, Burgmuller

- Grafiek,
o.m. Callot, Hollar, Aeg.Sadeler, Cock

- Schilderijen,
o.m. S. Vranckx, Bles, e.a.

Fax 02/270.85.50

Tel. na 17u: 02/269.34.76

VEILINGHUIS

LOECKX

INGELANDGAT 4 ■ GENT ■ 09/223.37.93

HUIS VAN GOETHEM

**BELANGRIJKE KUNST-
ANTIEK-
EN INBOEDELVEILINGEN**

VOLGENDE VEILINGEN

DINSDAG 4 MEI

EN DINSDAG 22 JUNI 1999

**Voor inlichtingen en opgave kijkdagen
kunt U telefonisch contact opnemen met
het veilinghuis.**

**EXPERTISES - TAXATIES - INVENTARISSEN
Directie Peter Loeckx - Cécile LA PIPE**

GALERIJ C. DE VOS

OUDE GENTBAAN 295-297 • 9300 AALST

TEL. 053/78.86.80 • FAX 053/78.86.55 • GSM 0495/65.94.33

OPEN DO-VR-ZA 14-18 U • ZO 10.30-13.30 U • EN NA AFSpraak

www.artsite.be/c.devos

PATRICK VERLAAK SCHILDERIJEN

18 APRIL-22 MEI 1999

LIEVEN NOLLET FOTO

30 MEI-26 JUNI 1999

NAJAAR 1999

o.a. BART VANDEVIJVERE - BRUNO DECRÉ - LEOPOLD BRASSEUR

- 23-04-99 t.e.m. 16-05-99: Frederico Garcia Lorca. Educatieve tentoonstelling
- 21-05-99 t.e.m. 20-06-99: Frank Bogaert. Schilderijen

Tielt-Winge

C.C. DE MAERE

Leuvensesteenweg 181, 3390 Tielt-Winge, 016/63.59.10

- 26-03-99 t.e.m. 26-04-99: Leopold Geysen

- 03-05-99 t.e.m. 03-06-99: Fernando Pessoa - Willy Spillebeen. Een tentoonstelling rond literatuur

Tongeren

C.C. DE VELINX

Dijk 111, 3700 Tongeren, 012/39.38.00

- 30-03-99 t.e.m. 02-05-99: Tussen kunst en hoes

PROVINCIAAL GALLO-ROMEINS MUSEUM

Kielenstraat 15, 3700 Tongeren, 012/23.39.14

- 23-08-98 t.e.m. 30-06-99: Munt en eenheid

Torhout

C.C. DE BROUCKERE

Aartrijkesstraat 6, 8820 Torhout, 050/22.11.50

- 13-05-99 t.e.m. 30-06-99: Lieven Braet en Marcel Desmedt

C.C. DE WARANDE
TURNHOUT,
BECAUSE IT IS THERE' (1992-1998)
GLEN BAXTER

THE DREAM OF PHOTOGRAPHING MOUNT EVEREST FROM ABOVE WOULD SOON BECOME A REALITY

KUNSTKAMERS DE QUEESTE

TRAPPISTENWEG 54 • 8978 ABELE/WATOU • TEL. 057/33.48.72 • FAX IDEM

VAN 1 AUGUSTUS TOT 26 SEPTEMBER

GODFRIED VERVISCH

"MENS OP HET EINDE VAN HET MILLENIUM"

SCHILDERIJEN - WERK OP PAPIER
GETUIGE VAN ZIJN TIJD EN OMGEVING.
FIGURATIEF EXPRESSIONISME OP DE DREMPEL VAN DE EEUW?
EERSTE UITGEBREIDE TENTOONSTELLING NA HET VERSCHIJNEN VAN DE MONOGRAFIE "VERVISCH" (LANNOO 1997)
AUGUSTUS: DAGELIJKSVAN 14.00 U. TOT 18.30 U. (DONDERDAG DICHT)
SEPTEMBER: VRIJDAG, ZATERDAG & ZONDAG VAN 14.00 U. TOT 18.30 U. EN OP AFSpraak.

NOVEMBER: GILBERT SWIMBERGHE

Turnhout

C.C. DE WARANDE

Warandestraat 42, 2300 Turnhout, 014/41.94.94

- 07-04-99 t.e.m. 03-05-99: Gert Cools
- 16-04-99 t.e.m. 30-05-99: Wim Van Pelt 1928-1993
- 26-06-99 t.e.m. 05-09-99: 'Because it is there' (1992-1998)

'Because it is there' (1992-1998)

C.C. DE WARANDE

In 1933 vlogen twee bemanningen in tweedekkers met een open cockpit over de Mount Everest. Zij namen de eerste foto's van deze bergtop en het omliggende Himalaya-landschap. De voorzijde van de maan was toen beter in kaart gebracht dan de aarde. Lady Houston, een vliegfanatie die later ook achter de ontwikkeling van de legendarische Spitfire zou staan, steunde deze onderneming. Het doel van de expeditie was de kracht van de combinatie vliegtuig-camera voor wetenschappelijke en militaire doelen aan te tonen. Als het hoogste punt op aarde op pellicule kon worden vastgelegd, dan was dit ook mogelijk met elke andere plaats op onze planeet.

'Because it is there' (dit antwoord gaf de alpinist Mallory toen men hem vroeg waarom hij de Mount Everest wou beklimmen) heronderzoekt de geschiedenis van deze expeditie. Kate Blacker, kleindochter van de fotograaf van de expeditie, nodigde Glen Baxter, Thibaud Béghin en Jonathan Davis uit om een kunstwerk te maken vertrekkende uit de diverse en uiteenlopende thema's rond deze expeditie.

Open: dagelijks van 14 tot 18 uur, op zondag van 10 tot 12 uur en van 14 tot 18 uur

Gesloten: maandag

Toegang: gratis

Veurne

INTERNATIONAAL BAKKERIJMUSEUM

Albert I-laan 2, 8630 Veurne, 058/31.38.97

- 12-12-98 t.e.m. 07-11-99: Brood- en bakvormen

Waregem

C.C. DE SCHAKEL

Schakelstraat 8, 8790 Waregem, 056/62.13.40

- 23-04-99 t.e.m. 23-05-99: Herman Teirlinck Prijs 'Theateraffiche 1998'

Wevelgem

C.C. GULDENBERG

Acaciastraat z/n, 8560 Wevelgem, 056/43.34.90

- 06-05-99 t.e.m. 21-05-99: Dromen op pootjes

OPENBARE

BIBLIOTHEEK/GEMEENTELIJK

CULTUREEL CENTRUM

Vanackerstraat 16, 8560 Wevelgem, 056/43.34.95

- 10-04-99 t.e.m. 06-05-99: Christine van Look

Wezembeek-Oppem

GEMEENSCHAPSCENTRUM DE KAM

Beekstraat 172, 1970 Wezembeek-Oppem, 02/731-43-31

- 01-04-99 t.e.m. 30-04-99: Chris Vandendriessche. Tekeningen en illustraties
- 01-05-99 t.e.m. 31-05-99: Robert Behets. Tekeningen, pastels, gouaches, foto's

geëvolueerd. Deze tendens uit zich in het vooronderzoek van de oorspronkelijke kleurige afwerkingen, het uitwerken van een aangepaste restauratie-optie, de aandacht voor muurbekledingen, het herstellen van monumentale muurschilderingen en een algemeen herwaardering voor alle vormen van gekleurde kunstwerken en voor de metaalpolychromie. Al deze onderwerpen komen aan bod in de vijf luiken van de tentoonstelling.
Toegang: gratis

Strombeek-Bever

C.C. STROMBEEK-BEVER

Gemeenteplein, 1853 Strombeek-Bever, 02/263.03.43

- 07-04-99 t.e.m. 03-05-99: Guy Van de Poel
- 09-04-99 t.e.m. 06-05-99: Kunstenaars van Grimbergen
- 12-05-99 t.e.m. 06-06-99: Cuba

Tielt

C.C. GILDHOF

Sint-Michielstraat 9, 8700 Tielt, 051/40.29.35

- 10-04-99 t.e.m. 06-05-99: Karl Deckers
- 17-04-99 t.e.m. 02-05-99: Charles-Ferdinand Ceramano. Schilderijen

MUSEUM BEGIJNHOFKERK
SINT-TRUIDEN
KLEUR BEKENNEN
KASTEEL VAN HAMAL RUTTEN
FOTO: MUSEUM BEGIJNHOFKERK
SINT-TRUIDEN

Tentoonstellings agenda

Willebroek

C.C. DE STER

A. Van Landeghemstraat 99, 2380

Willebroek, 03/860-03-67

- 01-04-99 t.e.m. 28-04-99: Staal (met waarde)
- 24-04-99 t.e.m. 27-06-99: Overbruggen

Zonhoven

C.C. ZONHOVENTERMOLEN

Kneuterweg 2, 3520 Zonhoven, 011/81.50.61

- 09-04-99 t.e.m. 23-04-99: Educatief project 'Kinderen inbegrepen'. Interactieve tentoonstelling

Zonnebeke

C.C. KASTEEL

Ieperstraat 5, 8980 Zonnebeke, 051/77.04.41

- 23-04-99 t.e.m. 02-05-99: Omtrent Louis Paul Boon. Plastisch werk van de auteur
- 28-05-99 t.e.m. 06-06-99: Omtrent heksery
- 02-07-99 t.e.m. 29-08-99: Luk Berghe

Zulte

GOED WERK G.C.V.

Moerbeekstraat 86, 9870 Zulte, 056/60.98.05

- 19-05-99 t.e.m. 26-06-99: Takeshi Yasuda. Keramist

PALAIS DES BEAUX ARTS
CHARLEROI, 071/30.15.97
AFRIQUES
FOTO: SERGIO SANTIMANO, 1977

Wallonie

Charleroi

PALAIS DES BEAUX ARTS

Place du Manege, 6000 Charleroi,

071/30.15.97

- 06-03-99 t.e.m. 22-05-99: Afriques

Nederland

Amsterdam

JOODS HISTORISCH MUSEUM

Jonas Daniel Meijerplein 2-4, 1001 RE

Amsterdam, 00 31/20/625.42.29

- 04-02-99 t.e.m. 25-04-99: Obsessie voor schoonheid. Avant-garde fotografie van Erwin Blumenfeld

RIJKSMUSEUM

Stadshouderskade 42, NH Amsterdam,

00 31/20/673.21.21

- 19-06-99 t.e.m. 19-09-99: Het

Nederlandse Stilleven 1550-1720

VLAAMS CULTUREEL CENTRUM DE

BRASSE GROND

Nes 45, 1012 ND Amsterdam, 00

31/20/622.90.14

- 09-04-99 t.e.m. 13-06-99: Smooth

Space.

Het Nederlandse Stilleven 1550-1720

RIJKSMUSEUM

In de 17de eeuw moeten er tienduizenden stilleven gemaakt zijn. Schilderijen op doek, paneel en koper die met liefde geschilderd zijn en gretig aftrek vonden. Deze zomer presenteert het Rijksmuseum een opmerkelijke tentoonstelling met de mooiste voorbeelden van het Nederlandse stilleven tussen 1550 en 1720. Bijna 70 schilderijen komen naar Amsterdam uit musea over de hele wereld.

Samen geven zij voor de eerste keer een overzicht van dit populaire genre. Alle soorten stilleven zullen vertegenwoordigd zijn: kleurrijke boeketten, sappig fruit, te overdadige pronkstilleven, de sfeervolle 'ontbijtjes' en voorbeelden van het illusionistische 'ogenbedriegertje'. Deze tentoonstelling presenteert werken van kunstenaars als Brueghel, Coorte, Rembrandt, Savery en Van Huysum.

Open: Dagelijks van 10.00 tot 19.00 uur

Toegang: fl. 15 BEF

Reductie: Van 6 tot 18 jaar: fl. 7,50

Den Haag

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Prins Willem-Alexanderhof 5, 2509 LK

Den Haag, 070/314.09.11

- 27-03-99 t.e.m. 14-05-99: Roger

Raveelen het woord

theo wijnhoven

Interior Art Gallery

Martin Bradley - Horst Becking -
Corneille - Beniti Cornelis e.a.

Internationale grafiek en multiples

Interior Design

Volledige binnenhuisinrichting,
o.a. Molteni, Poltrona Frau - Giorgetti -
keukens Boffi

Dagelijks van 9 - 12.30 u en 14 - 18.30u
(op zondag gesloten)

Oostmeers 7, 8000 Brugge

Tel. (050) 33 36 54 - fax (050) 33 68 14

LIBR'ART

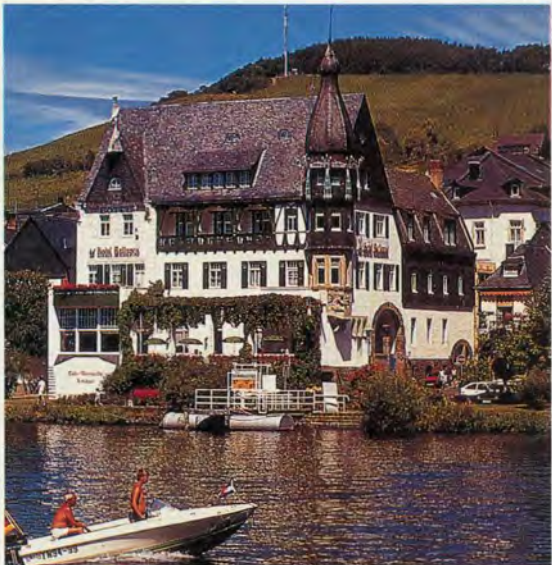
LIBRAMONT

Ardennes

12de Internationaal Kunstsalon

van 25/09 tot 03/10/99 - van 13 tot 19u
Toegang E. 411 - uitrit 25bis • Tél 32 (0) 61/ 22.39.31

REMA- Jugendstil- HOTEL Bellevue

TRABEN-TRARBACH

Een dubbelstadje gelegen aan de oever van de Moezel, halfweg Koblenz en Trier. Dit uiterst gezellig wijnstadje, omgeven door Hunsrück en Eifel, biedt de toerist niet alleen de rustige natuurlijke schoonheid van de Moezelvallei met zijn eindeloze wijnvelden en de "gemütlichkeit" der lokale bevolking, maar ook een schat aan bezienwaardigheden. Hiertoe behoren de prachtige oeverpromenade, het Mittelmoselmuseum, het Ikonocentrum, de Mont Royale-vesting, de ruïne Grevenburg, de prachtige vakman-Jugendstilhuizen en patriciërswoonings, de bergkloosterruïne.

Ook de sportievelingen vinden hier hun gading door talrijke watersportmogelijkheden op de Moezel zoals waterskiën, roeien, kanovaren, motorsportboten, vissen. Tot de verdere mogelijkheden behoren zweefvliegen vanaf de Mont Royal, tennissen, minigolf enz... Tevens beschikt Traben-Trarbach over een groot openlucht thermaal zwembad. Uitstappen naar Trier, Bernkastel-Keus, Cochem, Idar Oberstein, enz., behoren er tevens tot de mogelijkheden.

Rema hotel "BELLEVUE"

Modern, gezellig en comfortabel hotel gelegen aan de oever van de Moezel. Architecturaal harmonisch geïntegreerd in een onnabootsbaar Jugendstildecor.

Infrastructuur

- receptie met safes • gastronomische restaurant
- caféterras met panoramisch zicht op de Moezel en omgeving
 - oergezellige hotelbar • schilderijgallerij
 - vergaderzalen tot 100 personen

Gratis sport- en ontspanningsmogelijkheden

- bootaanlegsteiger voor het hotel
- prachtig overdekt zwembad • sauna

Sport- en ontspanningsmogelijkheden tegen billijke vergoeding

- zonnestudio • schoonheidsfarm "Lancaster" • fietsverhuur

Kamers

Alle kamers zijn ruim en comfortabel ingericht. Ze beschikken allen over badkamer met douche/bad en WC, kleuren-TV, radio, telefoon en minibar.

Voor meer inlichtingen

kontakteeur ASM-Duitsland-info
op het nummer: 089/41.61.55 of per fax 089/41.59.29
Reservaties zijn mogelijk bij alle erkende reisbureaus

Heerlen

STADSGALERIJ HEERLEN

Raadhuideplein 19, 6411 HK Heerlen,
00 31/45/560.44.49

- 26-02-99 t.e.m. 23-05-99: Gotische reflecties. De geest der gotiek in de hedendaagse kunst
- 28-05-99 t.e.m. 22-08-99: Recent werk van enkele generaties Limburgse schilderkunst

Rotterdam

KUNSTHAL ROTTERDAM

Westzeedijk 341, 3015 AA Rotterdam,
00 31/10/44.00.301

- 19-12-98 t.e.m. 25-04-99: Vormen van verandering. Etno design uit zuidelijk Afrika
- 23-01-99 t.e.m. 09-05-99: Vier miljoen jaar mens
- 13-03-99 t.e.m. 04-07-99: Picasso. Kunstenaar van de eeuw
- 20-03-99 t.e.m. 09-05-99: Helmut Newton/Alice Springs. Us and them
- 10-04-99 t.e.m. 20-06-99: Weegee. New York 1935-1960

Picasso

KUNSTHAL ROTTERDAM

Picasso's enorme werklust en creativiteit hebben geresulteerd in een weergaloos oeuvre. Hij benutte vrijwel alle technieken en materialen die een kunstenaar ter beschikking staan. Picasso's schilderijen worden aan de hand van vijf thema's gepresenteerd. 'Stilleven' bevat de wereldberoemde kubistische collages die Picasso maakte maar ook werken uit de jaren '40 waaruit zijn ongerustheid over de oorlog spreekt. In 'Vrouwen' passeren alle belangrijke vrouwen uit Picasso's leven de revue. 'Familie' toont de charmante en vrolijke schilderijen die de kunstenaar van zijn familie en kinderen maakte. 'Confrontatie en inspiratie' laat zien dat Picasso dikwijls in dialoog was met schilders uit zijn eigen tijd en die uit het verleden. Het laatste thema is 'De kunstenaar in zijn atelier', waarin vooral de ongelooflijke vitaliteit van Picasso's laatste jaren tot uitdrukking komt.

Open: dinsdag tot en met zaterdag van 10 tot 17 uur, zon- en feestdagen van 11 tot 17 uur

Weegee

KUNSTHAL ROTTERDAM

Circa 75 foto's van de legendarische Amerikaanse fotograaf Weegee (1899-1968) zijn te zien in de fotogalerie van de Kunsthal Rotterdam. Het grootste deel van zijn oeuvre bestaat uit foto's van het duistere New Yorkse nachtleven in de jaren '30 en '40. Weegee werktetoe als nieuwsfotograaf voor de kranten The Post, Herald Tribune en Daily News. Zijn sensationele snapshots waren zeer gewild, omdat ze de situatie in één oogopslag duidelijk maakten en omdat Weegee ze razendsnel leverde. Een aantal onderwerpen keert steeds terug: slapende mensen op zeer uiteenlopende plekken, muzikanten, strippers, moorden, branden, arrestaties, kinderen, beroemdheden en enkele zelfportretten. Zijn werk wordt gekenmerkt door journalistieke en expressieve elementen, maar de artistieke waarde ervan werd pas tien jaar na zijn dood erkend.

Open: dinsdag tot en met zaterdag van 10 tot 17 uur, zon- en feestdagen van 11 tot 17 uur

Tilburg

NEDERLANDS TEXTIELMUSEUM

Goirkestraat 96, 5046 GN Tilburg,
00 31/13/542.22.41

- 16-01-99 t.e.m. 09-05-99: Stilleven. Motieven en patronen. Wilma Kuil, hedendaagse kunst
- 13-03-99 t.e.m. 13-06-99: Bodyfashion Design en Foto Contest
- 24-04-99 t.e.m. 12-09-99: Rien Beekers: theaterkostuums

Rotterdam

WITTEDE WITH, CENTRE FOT CONTEMPORARY ART

Witte De Withstraat 50, 3012 BR Rotterdam, 31(0)10/411.01.44

- 10-04-99 t.e.m. 06-06-99: Space

Utrecht

CENTRAAL MUSEUM

Agnietenstraat 1, 3512 X A Utrecht,
00 31/30/236.236.2

- 05-06-99 t.e.m. 30-09-99: Panorama 2000: uitzicht op een nieuw millennium

Panorama 2000: uitzicht op een nieuw millennium

CENTRAAL MUSEUM

Het Centraal Museum heropent zijn deuren en organiseert in 1999 de enige grote millenniumtentoonstelling in Nederland. 50 kunstenaars uit de hele wereld hebben exclusief voor het uitzicht van Utrecht plannen gemaakt. Op gebouwen, pleinen en in de lucht worden in de zomer van 1999 ca. twintig opvallende kunstwerken geplaatst.

De kunstenaarsplannen zijn met recht opzienbarend te noemen. Zo wil Mark Ruygrok (NL) een vliegende schotel laten stranden in de stad, heeft Julian Opie (GB) voorgesteld om Stadskaasteel Oudaen te transformeren tot een legokasteel, is het plan van Otto Berchem (USA) om de bezoeker het Utrechtse huiselijke leven van bovenaf te tonen en wil Carsten Höller (D) de toeschouwer meenemen op de duikvluchten van duiven.

Duitsland

Bonn

KUNST- UND AUSSTELLUNGSHALLE DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND

Friedrich-Elbert-Allee 4, 53113 Bonn,
49 (0)228/9171-2013

- 19-02-99 t.e.m. 16-05-99: Selected. Graphic Art from the Collection of the German Bundestag

MUSÉE-ATELIER DU VERRE
SARS-POTERIES
PIERRE DECLERCK
BEKER VAN VERLANGEN. 1998
FOTO: PAUL LOUIS

Tentoonstellingsagenda

- 26-03-99 t.e.m. 11-07-99: The Great Collections VIII: Museu Nacional de Arte Antiga, Lisbon
- 07-05-99 t.e.m. 08-08-99: Gods and Heroes of the Bronze Age. Europe at the Time of Ulysses
- 28-05-99 t.e.m. 12-09-99: David Hockney

Frankrijk

Sars-Poteries

MUSÉE-ATELIER DU VERRE
1 rue du Général de Gaulle BP 2, 59216 Sars-Poteries
• 13-03-99 t.e.m. 17-05-99: Pierre Declerck

Villeneuve d'Ascq

MUSÉE D'ART MODERNE DE LILLE MÉTROPOLÉ
1, allée du Musée, 59650 Villeneuve d'Ascq, 0013313120.19.68.68
• 13-03-99 t.e.m. 18-07-99: De jaren van het kubisme

Activiteiten

Antwerpen Koninklijk Museum voor Schone Kunsten

Leopold de Waelplaats, 2000 Antwerpen, 031238.78.09
• 02-05-99: Open Museumdag
Het publiek kan gratis de gerestaureerde De Keyserzaal en de heringerichte bovenverdieping bezoeken. Op die bovenverdieping krijgen telkens 200 van de oude en de moderne meesters uit de permanente verzameling een plaats. Buiten deze dag is het museum gesloten tot 14 mei wegens de voorbereidende infrastructuurwerken voor de Van Dycktentoonstelling.
Open: dinsdag tot zondag van 10 tot 17 uur
Gesloten: maandag
Toegang: 150
Reductie: 120 BEF (groepen, 60+ en studenten), gratis tot 18 jaar

Dendermonde Stedelijke Musea / Museum voor Volkskunde

Begijnhof 24-25, 9200 Dendermonde, 052121.30.18
• 02-05-99: Internationale museumdag
Open: dinsdag tot zondag van 9.30 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 18 uur
Gesloten: maandag
Toegang: gratis

Ganshoren c.c. De Zeyp

Van Overbekelaan 164, 1080 Ganshoren, 021428-37-38
• 09-05-99 t.e.m. 17-05-99: Stripfestival van Ganshoren

**Gent
Museum voor Industriële Archeologie en Textiel**
Minnemeers 9, 9000 Gent, 091223.59.69
• 25-04-99: Bezoek textielatelier Henry Story
Open: dinsdag tot zondag van 9.30 tot 17 uur. Gesloten: maandag
Toegang: 100
Reductie: 50 BEF voor groepen, -25, +55; 20 BEF schoolgroepen; gratis voor Gentenaars en -12

**Sint-Niklaas
Stedelijk Museum Zwiijgershoek**
Regentiestraat 61-63, 9100 Sint-Niklaas, 031777-29-42
• 21-08-99 t.e.m. 22-08-99: Strip-Niklaas

**Tongeren
Provinciaal Gallo-Romeins Museum**
Kielenstraat 15, 3700 Tongeren, 012123.39.14
• 02-05-99: Internationale Museumdag
Uitzonderlijk begint een bezoek aan het Gallo-Romeins Museum op deze dag aan de archeologische opgravingen, vlak bij het museum. Archeologen en opgravers zullen werken op het terrein en uitleg geven over en demonstraties van Romeinse bouwtechnieken. In het museum vertellen gidsen breeduit over de voorwerpen uit de collectie die met bouwkunst te maken hebben. Voor de mensen die liever alleen door het museum lopen, is er vragenparcours voorzien.
• 19-05-99: Provinciale Opendeurdag
• 29-08-99: Openmuseumdag rond het thema Romeins Egypte

Wandel voordrachten

**Gent
Museum voor Industriële Archeologie en Textiel**
Minnemeers 9, 9000 Gent, 091223.59.69
• 27-06-99: Bezoek aan een glasraamatelier en aan het pand

Museumnieuws

**Antwerpen
Museum Plantin-Moretus**
Vrijdagmarkt 22, 2000 Antwerpen, 031233.02.94
• **Museum tijdelijk gesloten**
Het Museum Plantin-Moretus zal wegens werken gesloten zijn van 3 februari 1999 tot 14 mei 1999. Tijdens deze periode blijven de leeszalen van het Museum Plantin-Moretus en het Stedelijk Prentenkabinet toegankelijk voor het publiek.
Open: dinsdag tot zondag van 10 tot 17 uur. Gesloten: maandag
Toegang: 75

TOURING CLUB REIZEN

Onze begeleidende culturele reizen zijn het neusje van de zalm.

Vraag onze brochure
De Vijf Continenten.

Touring Club Reizen

Quellinstraat 9
2018 Antwerpen

tel. 03/231.87.18
fax 03/233.02.35

Stationsplein 5
8500 Kortrijk

056/21.79.42
056/21.86.39

Reductie: gratis voor scholen, kinderen tot 12 jaar en inwoners van Antwerpen, 30 BEF voor groepen, jongeren tot 18 jaar, werklozen, studenten en houders van een +3 pas

Wedstrijden

Antwerpen Kunst in Malle

Koningin Elisabethlei 22, 2018
Antwerpen, 03/240.64.12

Het provinciebestuur van Antwerpen gaat van start met een nieuw initiatief: Kunst in Malle.

Deze driejaarlijkse wedstrijd draagt jonge kunstenaars (tussen 15 en 20 jaar) uit de provincie uit om ontwerpen te maken voor kunstwerken die inhoudelijk en/of vormelijk een eenheid vormen met de ruimte waarvoor ze ontworpen zijn. Deze ruimten bevinden zich in het provinciaal Vormingscentrum in Malle. Het Vormingscentrum ondergaat een face-lift en neemt die gelegenheid te baat om frisse artistieke interventies op te sporen en te laten uitvoeren.

Meedoen kan door de info-reglement-

inschrijvingsfolder in te vullen en samen met je ontwerp of maquette te bezorgen aan het Provinciaal Vormingscentrum, Smekenslaan 61 in Malle. Ten laatste op 30 april 1999.

Brugge

Literaire zoekwedstrijd

Dijver 12, 8000 Brugge, 050/44.87.84

In Brugge zijn er veel plaatsen die verband houden met het leven en het werk van de priester-dichter Guido Gezelle, zoals het geboortehuis en museum, het Gezellearchief in de Biekorfbibliotheek, een standbeeld, kerken, woonhuizen, het Groot Seminarie, het Engels klooster. Een wandeling, gekoppeld aan enig eenvoudig opzoekingswerk in boeken betreffende Gezelle, is zeker boeiend.

Poëziewedstrijd voor de jeugd

Dijver 12, 8000 Brugge, 050/44.87.84

Guido Gezelle heeft er altijd naar gestreefd een school voor jonge dichters op te richten. Het Gezelle-jaar dient dan ook het jaar van de jonge dichter te worden!

Er zijn drie leeftijdscategorieën: 7-12

jaar, 13-18 jaar en 19-30 jaar. Iedere categorie wordt nog eens onderdeel, zodat jong talent optimaal kan worden beoordeeld.

Wedstrijd voor kalligrafen

Dijver 12, 8000 Brugge, 050/44.87.84

De winnaars worden tentoongesteld in de Biekorfbibliotheek. Het wedstrijdreglement met alle specificaties is te verkrijgen bij de Biekorfbibliotheek, Kuipersstraat 3, 8000 Brugge of bij het Gezellesecretariaat.

Gezelleprijs van de stad Brugge

Dijver 12, 8000 Brugge, 050/44.87.84

Voor de vijfde maal wordt de driejaarlijkse Guido Gezelleprijs uitgereikt en in het Gezellejaar 1999 wordt deze prijs voorbehouden voor poëzie. Als werk komt in aanmerking: een oorspronkelijke en nog niet gepubliceerde poëziebundel, in het Nederlands geschreven. De bundel mag nog geen prijs of premie gekregen hebben. Inzendingen worden voor 1 juli 1999 verwacht.

Excursies

Melsele

De Spiegel vzw

Spoorweglaan 13, 9130 Melsele,
03/775.44.84

- 30-05-99: Van Dyck
- 06-06-99: S.M.A.K. - Stedelijk Museum voor Actuele Kunst
- 27-06-99: Henry Moore in het Mukha en het Middelheim

Studiedagen/ Congressen

Gent

Museum voor Industriële Archeologie en Textiel

- Minnemeers 9, 9000 Gent, 09/223.59.69
- Gender and Class in the 20th Century
- 27-4-99 - 30-4-99

OPENBAAR

KUNSTBEZIT

VLAANDEREN

IS NU OOK OP HET NET
<http://www.okvweb.org>

TIC

TIJDSCHRIFT VOOR INDUSTRIËLE CULTUUR

- HET ENIGE ALGEMENE TIJDSCHRIFT OVER INDUSTRIËEL ERFGOED IN VLAANDEREN ... EN ELDERS
- RIJK GEÏLLUSTREERD
- VERSCHIJNT 4X PER JAAR

JAARABONNEMENT VOOR 4 NUMMERS

500 FR + 100 FR PORTKOSTEN

STORTEN OP REKENING NUMMER 001-0951892-10

ASLK MET VERMELDING : VIAT vzw 9000 GENT

EEN UITGAVE VAN vzw VIAT OUDEVEST 18 9000 GENT TEL 09/223 59 69 FAX 09/233 07 39

Boekbespreking

Van Zadelsteen tot Zetelkruier. 2000 jaar molens in Vlaanderen

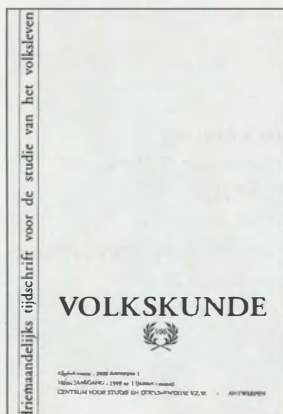
De aandacht die het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen reeds jarenlang koesterd voor het molinologisch erfgoed vertaalt zich weer eens in een door dit bestuur uitgegeven molenboek. Dit keer is het duidelijk menens. In drie delen streven ze naar de volledigheid van een algemeen syntheseswerk voor de Zuidelijke Nederlanden.

Het eerste deel van de trilogie presenteert zich als een geschiedkundige en mechanische ontwikkelingssynthese van de molen in al zijn verschillende verschijningsvormen. Hierbij wordt de molengeschiedenis in een zo ruim mogelijk internationaal kader geschetst. Hierbij kan men zich afvragen of echt al het beschikbare studiewerk werd samengebracht en voor het luik over de getijdenmolens moet deze vraag alvast negatief beantwoord worden. Het economisch gebruik dat van alle soorten molens gemaakt wordt, komt hier evenmin volledig uit de verf.

Dit neemt niet weg dat het opzet van deel 1 als zeer geslaagd mag worden beschouwd. De belofte van een vlot leesbare tekst werd vooral gerealiseerd in de technische beschrijvingen van de verschillende molentypes, die de interesse van leken voor dat onderdeel van de molinologie en in de tastbare getuigen in het algemeen, alleen maar kan versterken. Daarbij komt dat de goed gekozen iconografie zowel een illustratieve als een tekstondersteunende functie heeft, met alleen nutteloze outspielerijen in de marges.

HARRY VAN ROYEN

'2000 jaar molens in Vlaanderen',
Provincie Oost-Vlaanderen, Gent, 1998
Gedrukt bij n.v. Drukkerij Lannoo, Tielt
304 pagina's, meer dan 300 illustraties,
waarvan het grootste deel in kleur
Vollinnen band met wikkel, 24 x 30 cm
1800 BEF (eventueel met extra
verzendingskosten)
Provinciaal Molenmuseum
Puyenbrug 5, 9185 Wachtebeke
Tel 09/342.42.40, fax 09/342.42.56
E-mail mo.oost-vlaanderen.be

Honderdste jaargang van het tijdschrift Volkskunde

De uitgever van Volkskunde drukte in het eerste nummer van de editie 1988 de titelpagina van de allereerste jaargang (1888) af. Het tijdschrift vierde toen, in 1988, de honderdste verjaardag van zijn oprichting. In 1999, tien jaar later, vieren ze de verschijning van de 100ste jaargang.

In zijn bestaan heeft het tijdschrift twee wereldoorlogen meegemaakt en overleefd, zich enkel jaren in de loopgraven moeten terugtrekken, vandaar de afstand van tien jaar tussen de twee vieringen.

Als veruiterlijking van de verjaring zullen alle leden van de redactieraad een bijdrage in één van de vier afleveringen brengen. Omwille van de uiteenlopende onderzoeksterreinen is er niet naar gestreefd om die bijdragen thematisch bij elkaar te brengen. De jaargang staat echter ook open voor de inbreng van onderzoekers die niet tot de redactieraad behoren.

Het tijdschrift - dat in de honderd jaar van zijn bestaan de ontwikkeling van de volkskundediscipline steeds volgde - zal zich ook meer openstellen voor bijdragen die niet exclusief tot dat onderzoeksterrein behoren, maar die traditie en volksleven vanuit andere invalshoeken benaderen. Dit perspectief ligt voor Volkskunde open nu het interdisciplinair onderzoek zich steeds verder doorzet.

Redactie: Dr. J. Theuwissen,
Generaal Lemanstraat 215, 2600
Berchem, tel/fax 03/239.05.98
Beheer: Dr. P. Peeters, Gillès de
Pélichylei 97, 's Gravenwezel,
tel/fax 03/658.75.02

Volkskunde, driemaandelijkse tijdschrift
voor de studie van het volksleven
Abonnement: 600 BEF/jaar, losse
nummers 250 BEF
Rekeningnummer: 000-0893952-97,
Centrum voor studie en documentatie,
2970 Schilde
Vanuit Nederland: fl. 41,
losse nummers fl. 12
Gironummer: 1068635 t.n.v. Amrobank
Roosendaal, met vermelding van
rekeningnummer 48-25-76-952 van het
Centrum voor studie en documentatie,
Schildre

VAN DIJK BIJ ONZE COLLEGA'S

Tijdschrift "Vlaanderen"

"Vlaanderen", het tweemaandelijkse tijdschrift van het Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond, publiceert in mei-juni 1999 een themanummer gewijd aan:

Portretkunst voor en na Antoon van Dyck

De aflevering 277 gaat volledig over de Vlaamse portretkunst door de eeuwen heen met als centraal oeuvre dit van Van Dyck. Vragen zoals "Waar stond de portretkunst voor Van Dyck?", "Wat zijn de essentiële kenmerken van de portretkunst van Van Dyck?" en "Wat is de invloed van het werk van Van Dyck op het vervolg van de Vlaamse schilderkunst?" worden chronologisch door een reeks erudiete auteurs in dit themanummer beantwoord.

De aflevering nr. 277 telt 56 pagina's, waarvan 40 pagina's voor het Van Dyck-thema.

Een los nummer kost 300,-BF.
bestellen kan door storting van dit
bedrag op rekeningnummer 467-
9351391-96 van C.V.K.V. in Tielt met
vermelding "Van Dyck".

MASEDA
TRADING

Afrikaanse hedendaagse kunst

MASEDA INTERIEUR I (galerij)

Moderne binnenhuisartikelen uit diverse Zuid-Afrikaanse landen, potterie, textiel, wanddoeken, design, juwelen, etc. van kunstenaars op topniveau.

MASEDA INTERIEUR II (koffiehuis)

Expositie
"Fragmentos de terra Mozambique", Berry Bike
van 23/4 tot 27/9 1999

MASEDA EXTERIEUR (tu3in)

Afrikaans smeedwerk

Maseda Trading

Steenhouwersvest 30 - 2000 Antwerpen

tel. en fax 03/227.24.44

Open van 12u tot 19u

(zo. open, ma. gesloten)

Expositie van onze unieke Zuid-Afrikaanse collectie op andere locaties is mogelijk.

Marc-Henri Meunier, *Het Sas Bos*, 1914
coll. KLM / MRA, © Frank Michta

HET FRONT IN KLEUR

1914 – 1918

SCHILDERS AAN HET BELGISCHE FRONT

3 FEBRUARI TOT 23 MEI 1999
GALERIE VAN HET GEMEENTEKREDIET
PASSAGE 44, BRUSSEL

TOEGANG: 80 BEF – GROEPEN, STUDENTEN & SENIOREN: 40 BEF
RONDLEIDINGEN MOGELIJK OP AANVRAAG
OPEN: DINSDAG TOT ZONDAG VAN 11 TOT 18 UUR
GESLOTEN: MAANDAG & FEESTDAGEN
INLICHTINGEN & RESERVATIES: TEL. 02/222.45.05 – FAX 02/222.81.64
INTERNET: <http://www.gemeentekrediet.be>

Gemeentekrediet

GROEP DEXIA